

Čítanka klasické čínštiny

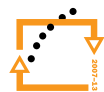
Autor: Dušan Vávra

Masarykova Univerzita
Brno 2011

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

© Centrum pro studium náboženství Číny a Japonska
Odborná recenze © Mgr. Lukáš Zádřapa, Ph.D.

ISBN

Čítanka klasické čínštiny

Autor: Dušan Vávra

Čítanka klasické čínštiny byla vytvořena v rámci projektu OP VK „Inovace oboru religionistika na Masarykově univerzitě v Brně se zaměřením na kulturu Číny a Japonska“ (reg. č. CZ.1.07/2.2.00/07.0032) řešeného v letech 2009 – 2012 na Ústavu religionistiky Filozofické fakulty Masarykovy univerzity.

Čítanka zahrnuje pět částí. Úvodní část (Gramatický přehled) obsahuje přehledný výklad gramatiky klasické čínštiny. Tento výklad se opírá především o gramatiky Nikitiny (2005) a Pulleyblanka (1995). Na (zpravidla) obsáhlejší výklady v těchto dvou gramatikách je pravidelně odkazováno, čehož mohou využít zájemci o podrobnější výklad příslušných gramatických jevů. Čítanka klasické čínštiny I a II je antologií krátkých textů vybraných ze starých čínských textů klasického období (zhruba 5. – 1. stol. př. n. l.) pro studijní účely. Vybrané textové úseky jsou vždy doplněny slovníčkem. Čítanka III a IV představuje antologii delších významných textů ze stejného období. Texty nejsou doplněny slovníčkem, avšak uvádí je krátký výklad charakterizující daný text a případně seznam klíčových termínů. Čítanka byla vytvořena jako základní studijní materiál pro výuku klasické čínštiny na Filozofické fakulty Masarykovy univerzity.

ÚVOD	3
GRAMATICKÝ PŘEHLED	
1. Základní gramatické jevy	8
2. Jmenná věta	13
3. Plnovýznamové spony	16
4. Základní konstrukce podmět – přísudek – (předmět)	17
5. Pasivní konstrukce	21
6. Konstrukce se dvěma předměty (podmět-přísudek-předmět-předmět)	23
7. Konstrukce se dvěma slovesy	26
8. OPAKOVÁNÍ: shrnutí, synonymní skupiny	28
9. Předložka 與 yǔ	30
10. Předložka 於 yú	32
11. Předložka 以 yǐ	35
12. Další časté předložky	39
13. Inverze předmětu před sloveso nebo předložku	41
14. Tázací věty	41
15. Zápornky	45
16. Předmět s významem délky trvání děje nebo stavu	47
17. Slovesa 有 yǒu a 無 wú	47
18. Konstrukce se slovesem 為 wéi	50
19. Složené konstrukce	52
20. Běžné a zvláštní funkce slovních druhů	57
ČÍTANKA I.	
(1) Hán Fēizi, 32	66
(2) Hán Fēizi, 40	68
(3) Zhuāngzǐ, 17	70
(4) Hán Fēizi, 22	72
(5) Zhàn guó cè, Qín 4	74
(6) Lushì chūnqiū, 16	76
(7) Shuō yuán, 16	78
(8) Hán Fēizi, 37	80
(9) Shuō yuán, 9	82
(10) Hán Fēizi, 32	84
(11) Lièzǐ, 8	86
(12) Zhuāngzǐ, 17	88
(13) Hán Fēizi, 22	90
(14) Mèngzǐ, 1.B.8	92
(15) Hán Fēizi, 22	94
(16) Hán Fēizi, 49	96
(17) Xīn shū, 1	98
(18) Hán Fēizi, 22	100

(19) Hán Fēizi, 32	102
(20) Shuō yuán, 6	105
ČÍTANKA II.	
(1) Lǎozǐ, 80	110
(2) Lǎozǐ, 39	112
(3) Lushì chūnqiū, 19	114
(4) Mèngzǐ, 1.B.2	116
(5) Mèngzǐ, 2.A.2	118
(6) Sūnzǐ bǐng fǎ, 6	120
(7) Hán Fēizi, 34	122
(8) Lushì chūnqiū, 15	124
(9) Hán Fēizi, 7	126
(10) Hán Fēizi, 38	129
(11) Zhuāngzǐ, 19	131
(12) Mèngzǐ, 1.A.7	134
(13) Mèngzǐ, 1.A.7 (pokračování)	136
(14) Mèngzǐ, 2.A.6	138
(15) Zhuāngzǐ, 17	140
(16) Shuō yuán, 11	142
(17) Zhàn guó cè, 25	144
(18) Zhuāngzǐ, 20	146
(19) Lièzǐ, 8	148
(20) Hán Fēizi, 12	150
(21) Shìjì, 119	152
(22) Hán Fēizi, 21	154
(23) Hán Fēizi, 21	156
(24) Hán Fēizi, 23	158
ČÍTANKA III.	
(1) Hán Feizi, 10: Desatero chyb	162
(2) Hán Feizi, 7: Dvě rukojeti	174
(3) Xùnzǐ, 23: Lidská přirozenost je špatná	177
(4) Guǎnzi: Umění mysli I	182
(5) Zápisy historika, 130: Základní poselství Šesti tradic	189
ČÍTANKA IV.	
(1) Komentář pana Zuō	194
(2) Zápisy historika, 77: Životopis Prince z Wèi	202
(3) Zápisy historika, 6: Základní anály – První svrchovaný císař Qínů	209
(4) Gōngsūn Lóngzǐ: Pojednání o bílém koni	218

GRAMATICKÝ PŘEHLED

1. Základní gramatické jevy

V této kapitole shrnujeme základní charakteristiku větných členů v klasické čínštině a další základní informace.

1.1 Pořadí slov

Základní pravidla pro pořadí slov v klasické čínštině lze formulovat následovně:

- A) podmět předchází přísudku
- B) určující slovo/konstrukce (přídavné jméno, podstatné jméno v přívlastňovací funkci, vztažná věta, příslovce) předchází slovu určovanému
- C) přísudek předchází předmětu
- D) příslovce (a vůbec bezpředložková příslovečná určení) předchází přísudku

Věta v klasické čínštině má tudíž základní strukturu podmět – přísudek – předmět.

1.2 Přívlastky

Přívlastek stojí vždy před slovem (jmenným větným členem, tj. podmětem, předmětem a jmennou částí přísudku), které určuje. Přívlastek může být vyjádřen:

- a) Adjektivem:

大木	dà mù	= velký strom
富國	fù guó	= bohatý stát
- b) Číslovkou:

千人	qiān rén	= tisíc lidí
七日	qī rì	= sedm dní
- c) Jiným podstatným jménem:

王車	wáng chē	= králův vůz
楚人	chǔ rén	= člověk ze státu Chǔ
果園	guǒ yuán	= ovocný sad
- d) Lokativem:

後世	hòu shì	= následující pokolení
----	---------	------------------------

右手	yòu shǒu	= pravá ruka
東門	dōng mén	= východní brána

e) Zájmenem:

吾君	wú jūn	= náš vládce
其友	qí yǒu	= jeho přítel

Přívlastek může být připojen přímo k určovanému jménu, jako je tomu v právě uvedených konstrukcích. Často je však připojen ke jménu pomocí částice 之 zhī. Tato částice se mezi přívlastek a jméno vkládá (zejména) v případě víceslabičných přívlastků.

智能之士 zhì néng zhī shì = moudrý a schopný učenec

大小之獄 dà xiǎo zhī yù = velké a malé případy (soudní)

一日之積 yì rì zhī jī = zásoby (doslova „nahromadění“) na jeden den

楚之路 chǔ zhī lù = chuská cesta, cesta do státu Chu

1.3 Záložky

Na pozici záložek vystupují lokativy. Lokativ připojený za jmenný větný člen (podstatné jméno) blíže určuje tento větný člen z hlediska prostorových (v některých případech též časových) vztahů.

Patří sem výrazy označující světové strany:

北	běi	= sever
南	nán	= jih
西	xī	= západ
東	dōng	= východ

a další termíny spojené s orientací v prostoru:

上	shàng	= nahoře
---	-------	----------

下	xià	= dole
前	qián	= vpředu/dříve
後	hòu	= vzadu/později
中	zhōng	= uprostřed, mezi
内	nèi	= uvnitř
外	wài	= venku

Všechny tyto výrazy vystupují nejen jako záložky, ale rovněž samostatně v právě uvedených (a od nich odvozených přenesených) významech, dále jako přívlasky {→ 1.2} a jako určení k přísudku {→ 1.4}. Jako záložky mohou být ke jménu připojeny pomocí částice 之 zhī.

山	shān	= hora
→ 山上	shān shàng	= na hoře (na vrcholku hory)
四海	sì hǎi	= „čtyři oceány“ čtyřmi oceány
→ 四海之内	sì hǎi zhī nèi	= mezi („uvnitř“) čtyřmi oceány obklopujícími svět (= na celém světě)
塗	tú	= bláto
→ 塗中	tú zhōng	= v blátě („uprostřed bláta“)
燕	yān	= stát Yan
→ 燕之北	yān zhī běi	= na sever od Yan

1.4 Určení k přísudku

Určení k přísudku stojí bezprostředně před přísudkem, který určuje. Určením k přísudku mohou přirozeně být modální slovesa a příslovce. Dále:

Podstatná jména:

車裂	chē liè	= roztrhat vozy
齊語	qí yǔ	= hovořit qisky
面譽	miàn yù	= chválit tváří v tvář

Přídavná jména:

大怒	dà nù	= velice se rozhněvat
遠見	yuǎn jiàn	= daleko vidět
明察	míng chá	= jasně rozlišovat

Pozn.: Platí tedy, že přídavná jména v pozici před slovesem fungují jako příslovce (大 dà = velký, 遠 yuǎn = daleký, 明 míng = jasný).

Lokativy:

後至	hòu zhì	= přišel poslední (též „přišel pozdě“)
東徙	dōng xǐ	= přestěhovat se na východ

Číslovky:

一鼓	yī gǔ	= jednou udeřili do bubnu
三過其門	sān guò qí mén	= třikrát prošel kolem svých dveří

1.5 Určení času na začátku věty

Určení času na začátku věty jsou slova nebo slovní spojení označující:

A) absolutní čas (datum)

B) relativní čas

當今之時	dāng jīn zhī shí	= v dnešní době
當時	dāng shí	= v té době

C) časovou následnost faktů popisovaných v textu

後五年	hòu wǔ nián	= za pět let
久之	jiǔ zhī	= po dlouhé době
頃之	qǐng zhī	= za chvíli
異日	yì rì	= jindy, jiného dne

1.6 Souřadné větné členy

A) Souřadné přísudky se kladou buď prostě vedle sebe, nebo se spojí pomocí spojky

而ér. Spojka 而ér může vyjadřovat prostou souřadnost (pak ji překládáme prostě jako „a“), častěji však následnost, jež může mít více či méně příčinný charakter (= „a pak“, „nato“, „následně“, ale i „z toho důvodu“, „a proto“). Spojuje vždy predikativní (přísudkové) konstrukce, nikdy jmenné větné členy.

- 孟孫獵得麋。Mèngsūn liè dé ní.
= Mèngsūn lovil [a] chytil koloucha.
- 遂舉兵擊燕。Suì jǔ bīng jī Yān.
= Poté vytáhl z vojskem [a] udeřil na stát Yan.
- 宋之野人耕而得玉。Sòng rén zhī yě rén gēng ér dé yù.
= Rolník ze státu Song orol a našel nefrit.

B) Souřadné jmenné větné členy se kladou vedle sebe, nebo mohou být někdy spojeny spojkami 與 yǔ nebo 及 jí (= „a“).

- 齊趙疆國也。Qí Zhào qiáng guó yě.
= Qi [a] Zhao jsou silné státy.
- 子罕言利與命與仁。Zǐ hǎn yán lì yǔ mìng yǔ rén.
= Mistr zřídka hovořil o prospěchu, osudu a lidskosti.
- 圍懷及邢丘。Wéi Huái jí Xíngqiū.
= Oblehli Huai a Xingqiu.

1.7 Vyjadřování a vynechávání podmětu

V klasické čínštině je podmět často vynecháván, může být vynechán v jakémkoliv typu věty. V souvislém textu je podmět zpravidla vyjádřen jen občas. Navíc v klasické čínštině velmi často dochází k tomu, že v řadě za sebou jdoucích vět se podmět změní, aniž by byl vyjádřen. Podmět tedy musíme často „uhádnout“ z kontextu.

Klasická čínština nedisponuje žádným osobním zájmenem 3. osoby („on“) stojícím v podmětu. Podmět je v takových případech vždy nevyjádřený, pouze někdy je využito ukazovacího zájmena 彼 bǐ (= onen, ten druhý, ten).

2. Jmenná věta¹

Věty, jejichž přísudkovou část tvoří jméno nebo nominalizovaná konstrukce. Klasická čínština v tomto typu vět neuzivá sponu „být“ (jako je 是 shì v moderní čínštině). Jméno tvoří přísudek a (zpravidla, někdy může chybět) koncová částice 也 yě.² Ve jmenných větách se používá zápornka 非 fēi, přičemž koncová částice 也 yě je v záporných větách fakultativní. Jmenná část přísudku ve jmenných větách následuje hned za podmětem a hranice mezi nimi tudíž nemusí být vždy zřetelná. Jako ukazatel hranice mezi podmětem a jmennou částí přísudku ve jmenných větách může vystupovat částice 者 zhě, která zdůrazňuje podmět, nebo částice vyjadřující protiklad 則 zé = „ano, ale“ (souhlas s výhradou či pochybností) a 而 ér. Adverbia ve jmenných větách rovněž slouží zároveň jako neformální ukazatel hranice mezi podmětem a jmennou částí přísudku.

2.1 Základní konstrukce jmenné věty

- 非我也，兵也。Fēi wǒ yě, bīng yě.
= To jsem nebyl já, to byla zbraň.
- 此酒也。Cǐ jiǔ yě.
= Toto je víno.
- 子非我。Zǐ fēi wǒ.
= Vy nejste já.

¹ Nikitina 2005, 11-12; Pulleyblank 1995, 16-20.

² Podle pojetí Nikitiny (2005, 11) je ve jmenných větách 也 yě sponou „být“.

Přísudková část jmenné věty je často tvořena slovesnou konstrukcí:

- 是不為也，非不能也。Shì bù wéi yě, fēi bù néng yě.
= Je to tak, že nechce jednat, nikoliv, že nemůže.

Tázací jmenné věty se tvoří nejčastěji pomocí koncové částice 與 yú (psáno též jako 歟 yú) nebo 邪 yé (psáno též jako 耶 yé).

- 其正色邪? Qí zhèng sè yé?
= Je to jeho pravá barva?

2.2 Příslovce ve jmenných větách

Příslovce v čínských větách stojí v základní pozici bezprostředně před přísudkem:

- 皆古聖人也。Jiē gǔ shèngrén yě.
= Všechno jsou to dávní světcí.
- 是乃仁術也。Shì nǎi rén shù yě.
= To je vskutku umění lidskosti.

Mezi adverbia, která často vystupují ve jmenných větách, patří:

皆	jiē	= všichni
乃	nǎi, 即 jí	= vskutku, věru (zdůrazňovací význam)
必	bì	= nutně, určitě
誠	chéng	= vskutku
固	gù	= určitě, nepochybně
殆	dài	= skoro, asi
又	yòu	= opět, také
亦	yì	= také, vskutku
實	shí	= skutečně
盡	jìn	= úplně
猶	yóu	= být stejný jako, a přece

2.3 Vidová koncová částice 已 yǐ ve jmenných větách

Vidová koncová částice 矣 yǐ, běžná ve větách se slovesným přísudkem, se ve jmenných větách nevyskytuje (nikdy nenásleduje bezprostředně za 也 yě). Místo ní je na konci věty užívána částice 已 yǐ (也 yě je pak zpravidla vynecháno), někdy rozšířená do podoby 也已 yě yǐ nebo 也已矣 yě yǐ yǐ. Vidové koncové částice obecně vyjadřují ukončenost či uzavřenost děje, změnu stavu, či změnu znalosti o přítomném stavu nebo postojе mluvčího.

- 是亂國已。Shì luàn guó yǐ.
= Jak je vidět, jedná se o stát nacházející se v chaosu.
- 此亦妄人也已矣。Cǐ yì wàng rén yě yǐ yǐ.
= Nyní vidím, že je to vskutku hrubý, bezohledný člověk.

2.5 Částice 者 zhě

Částice 者 zhě ve jmenných větách zdůrazňuje podmíně a funguje jako ukazatel hranice mezi podmínětem a jmennou částí přísudku.

- 兵者凶器也。Bīng zhě xiōng qì yě.
= Zbraň, to je neblahý nástroj.

2.6 Jmenná věta vyjadřující srovnatelnost – příslovce 猶 yóu

Příslovce 猶 yóu, které má ve větách se slovesným přísudkem význam „ještě; přesto“, ve jmenných větách vyjadřuje srovnání ve smyslu „být stejný jako“. 猶 yóu však není slovesem (plnovýznamovou sponou) jako slova 如 rú nebo 若 ruò (= být jako) {→ 3.2}. 猶 yóu nemůže být negováno zápornkou 不 bù jako slovesa.

- 今之樂猶古之樂也。Jīn zhī yuè yóu gǔ zhī yuè yě.
= Dnešní hudba je stejná jako hudba dávných dob.

3. Plnovýznamové spony³

V klasické čínštině se vyskytují rovněž plnovýznamové spony, které tvoří věty se slovesným přísudkem (konstrukce podm – přís – předm).

Patří mezi ně spony

為	wéi	= být, stát se, učinit se
如	rú, 若 ruò	= být jako
似	sì	= podobat se
曰	yüe	= nazývat se

3.1 Spona 為 wéi

Spona 為 wéi má význam „být (někým, něčím)“ nebo „stát se, učinit se (někým, něčím)“. I v případě významu „být“ indikuje čerstvý nebo dočasný stav. Dále se věty se sponou 為 wéi (a nikoliv jmenné věty s 也 yě) užívají v situacích, kdy je podávána očekávaná informace (jako např. při identifikaci osoby nebo místa).

Sloveso 為 wéi má kromě zde uvedeného další významy a tvoří řadu dalších konstrukcí. {→ 18, 5.4, 7.1}

- 孟子為卿於齊。 Mèngzǐ wéi qīng yú Qí.
= Mencius byl ministrem ve státě Qi.
- 為愚公之谷。 Wéi yú gōng zhī gǔ.
= [To] je Údolí hloupého starce.
- 人皆可以為堯舜。 Rén jiē kě yǐ wéi Yáo Shùn.
= Lidé se všichni mohou stát Yaoem nebo Shunem.
- 且為楚患。 Qiě wéi Chǔ huàn.
= [To] se stane pro Chu neštěstím.

³ Nikitina 2005, 52-53, 55-60; Pulleyblank 1995, 20-21.

3.2 Spony 如 rú, 若 ruò, 似 sì

- 其狀似鬼神。 Qí zhuāng sì guǐ shén.
= Vzezřením se podobal božstvu.
- 背若太山。 Bèi ruò Tài shān.
= Hřbet má jako hora Tai.
- 目如明星。 Mù rú míng xīng.
= Oči má jako jasné hvězdy.

3.3 Spona 曰 yuē

Slovo 曰 yuē, jehož nejběžnějším užitím v klasické čínštině je „řekl“ (uvádí přímou řeč), vystupuje rovněž ve funkci plnovýznamové spony s významem „nazývat se“.

- 老而無妻曰鰥。 Lǎo ér wú qī yuē guān.
= Být starý a nemít ženu se nazývá „starý mládenec“.

4. Základní konstrukce podmět – přísudek – (předmět)⁴

Vedle uvedených základních větných členů může být tato konstrukce doplněna dalšími větnými členy – přívlastek, určení k přísudku, záložka, určení času na začátku věty {→ 1}. Záporná podoba vět se slovesným přísudkem se tvoří pomocí zápornky 不 bù (zatímco jmenný přísudek vyžaduje zápornku 非 fēi {→ 2}). Slovesné přísudky mohou tvořit vedle vlastních sloves rovněž adjektiva (někdy označovaná jako stavová slovesa) a číslovky. Předmět může být uvozen předložkou 於 yú (příp. 于 yú, 乎 hū) {→ 10}. Význam těchto předložek se mění podle povahy přísudku.

Tuto základní konstrukci lze rozdělit do několika typů podle povahy přísudku; jednotlivé typy se liší významem předložky 於 yú, pokud tato předložka v konstrukci vystupuje.

⁴ Nikitina 2005, 12-19; Pulleyblank 1995, 23-29.

4.1 Přísudkem je sloveso aktivního působení na předmět

Tato konstrukce z povahy věci nutně obsahuje předmět. Pokud je v tomto typu konstrukce před předmět vložena předložka 於 yú, význam věty se zásadně mění – předložka uvozuje činitele pasivního děje, jedná se o pasivní větu. {→ 5.5}

- 秦攻楚。Qín gōng Chǔ.
= Stát Qin napadl stát Chu.

Srov: 秦攻於楚。= Stát Qin byl napaden státem Chu.
{→ 5.5}

4.2 Přísudkem je sloveso pohybu a setrvání na místě

Tato konstrukce může a nemusí obsahovat předmět dle povahy slovesa. Některá slovesa pohybu nebo setrvání na místě totiž vyjadřují tuto činnost bez odkazu k cíli pohybu nebo místu setrvání. Takovými slovesy jsou např.:

來 lái	= přijít
往 wǎng	= jít
行 xíng	= pohybovat se
飛 fēi	= letět
止 zhǐ	= zastavit se
坐 zuò	= sedět, posadit se
退 tuì	= ustoupit

Pokud se tato slovesa pojí s předmětem s významem místa, pak je tento předmět obvykle uvozen předložkou 於 yú (于 yú, 乎 hū).

Jiná slovesa pohybu nebo setrvání na místě se vždy pojí s předmětem označujícím místo, přičemž předmět může a nemusí být uveden předložkou 於 yú. Vložením předložky 於 yú před předmět se význam věty

nemění. Za předmětem může stát lokativní záložka. {→ 1. 3} Výjimkou jsou slovesa 之 zhī (= jít někam) a 就 jiù (= směřovat kam, přibližovat se k), za nimiž není přípustná předložka ani předmět se záložkou. Kromě sloves zde mohou vystupovat rovněž přídavná jména 近 jìn (= blízký) a 遠 yuǎn (= daleký) ve významu „být blízko/daleko od“.

- 醫來。Yī lái.
= Lékař přišel.
- 王歸楚。Wáng guī Chǔ.
= Král se vrátil do státu Chu.
- 彘突出於溝中。Zhì tū chū yú gōu zhōng.
= Kanec se náhle vynořil z příkopu.
- 欲徙於越。Yù xǐ yú Yuè.
= Chtěl se přestěhovat do Yue.
- 子宮小，近市。Zǐ gōng xiǎo, jìn shì.
= Váš dům je malý a je blízko tržiště.

4.3 Přísudkem je sloveso vyjadřující pocity, vnímání nebo řečovou činnost

Pokud tento typ konstrukce obsahuje předmět vyjadřující pocity, vnímání či řečovou činnost, lze před něj vložit předložku 於 yú, přičemž význam věty se nemění.

- 國人皆喜。Guó rén jiē xǐ.
= Obyvatelé hlavního města se všichni radovali.
- 桓侯不應。Huán hóu bù yīng.
= Vévoda Huan neodpověděl.
- 王悅之。Wáng yuè zhī.
= Král z toho měl radost.

- 王怨於鄭。 Wáng yuàn yú Zhèng.
= Král choval zášť vůči státu Zheng.

4.4 Přísudkem je adjektivum

Adjektiva v klasické čínštině mohou tvořit bez účasti dalších větných členů přísudek:

- 山高。 Shān gāo.
= Hora je vysoká.

Adjektiva rovněž běžně vystupují jako přísudky v konstrukcích s předmětem. Pokud je předmět uvozen předložkou 於 yú, vzniká zpravidla srovnávací konstrukce – předmět za ní označuje osobu nebo věc se kterým je srovnáván podmět. {→ 10.4 }

- 高於泰山。 Gāo yú Tàishān.
= Je vyšší než hora Tai.

Pokud předmět není uvozen předložkou 於 yú, jedná se zpravidla o zvláštní funkci přídavného jména – kauzativní nebo putativní. {→ 20.2 }

Pozn.: Právě uvedené případy konstrukcí s adjektivem řídícím předmět jsou nejběžnější případy. Některá adjektiva však vystupují v konstrukcích s předložkou 於 yú, které nemají srovnávací význam:

近於楚 jìn yú chǔ (= blízko ke státu Chǔ)
苦於口 kǔ yú kǒu (= hořký pro ústa)

Dále existují případy, kdy předmět ve srovnávacích konstrukcích není uveden předložkou 於 yú.

4.5 Přísudkem je číslovka

Rovněž číslovky v klasické čínštině mohou tvořit bez účasti dalších větných členů přísudek. Číslovky v přísudku se mohou pojít s měrovými slovy (jako 年 nián = rok, 里 lǐ = „čínská míle“), jež se kladou za číslovku (年 nián ve významu let věku i před číslovku).

- 凡天下戰國七。 Fán tiānxià zhàn guó qī.
= V celém Podnebesí je válčících států sedm.
- 我二十五年矣。 Wǒ èr shí wǔ nián yǐ.
= Je mi již 25 let.

Věta, jejímž přísudkem je číslovka, může mít předmět pouze v některých speciálních případech.

5. Pasivní konstrukce⁵

Pokud přísudek v konstrukci podmět – přísudek tvoří přechodné sloveso (takové, které vyžaduje předmět, tvoří tedy primárně konstrukci podmět – přísudek – předmět), je konstrukce zpravidla pasivní. Přísudek u sebe mívá určení – záporku, příslovce, přídavné jméno. Přísudek bez dalšího určení je možný pouze v kontrastivní větě. Pasivní charakter konstrukce může být zdůrazněn ukazatelem 見 jiàn. Pasivní jsou dále většinou věty, kde před přísudkem stojí některé z modálních slov:

可 kě	= lze
難 nán	= je těžko
易 yì	= je snadno
足 zú	= je hoden, stojí za to, aby

Pasivní konstrukce rovněž může být značena slovem 為 wéi.

5.1 Nemarkovaná pasivní konstrukce

- 秦必破矣。 Qín bì pò yǐ.
= Stát Qin bude určitě poražen.

⁵ Nikitina 2005, 14–15; Pulleyblank 1995, 27–28, 35–38..

- 師行而糧食。Shī xíng ér liáng shí.
= Armáda se pohnula a zásoby byly snědeny.

Pozn.: Ne vždy však má konstrukce s přechodným slovesem bez předmětu pasivní význam – předmět může být nevyjádřen, zejména pokud je neurčitý (vynechán však může být i určitý předmět).

- 賢者與民並耕而食。Xián zhě yǔ mín bìng gēng ér shí.
= Moudří ořou a jedí spolu s lidem.
- 荊人困不殺。Jīng rén yīn bù shā.
= A tak [jej] lidé ze státu Jing nezabili. (Výtržena z kontextu tato věta může být čtena i pasivně: „A tak lidé z Jing nebyli zabiti.“)

5.2 Slovo 見 jiàn jako ukazatel pasivní konstrukce

Sloveso 見 jiàn (= vidět) může sloužit jako ukazatel pasivní konstrukce, kdy stojí před přísudkem této konstrukce.

- 盆成括見殺。Pénchéng Kuò jiàn shā.
= Pencheng Kuo byl zabit.

5.3 Pasivní konstrukce s modálními příslovci

Věty s modálními příslovci jsou vždy pasivní. Modální příslovce:

可 kě	= lze
難 nán	= je těžko
易 yì	= je snadno
足 zú	= je hoden, stojí za to, aby

- 人可殺與? Rén kě shā yǔ?
= Lze lidi zabíjet? (= „Mohou být lidé zabíjeni?“)
- 其法易為。Qí fǎ yì wéi.
= Jeho zákony je lehké plnit.

Pozn.: Má-li mít věta s těmito modálními slovesy aktivní význam, musí být za modální sloveso vloženo slovo 以 yǐ: 王可以殺人。= „Král může zabíjet lidi.“

{→ 11.5}

5.4 Pasivní konstrukce se slovesem 為 wéi

Pasivní konstrukce je možné tvořit i za pomoci slova 為 wéi. Mezi slovem 為 wéi a slovesem může stát činitel děje.

- 止，將為三軍獲。Zhǐ, jiāng wéi sān jūn huò.
= Pokud se zastavíš, budeš zajat Třemi armádami.
- 厚者，為戮。薄者，見疑。Hòu zhě, wéi lù. Bó zhě, jiàn yí.
= V horším případě byl popraven, a i v lehčím případě byl podezříván.

5.5 Vyjádření původce děje v pasivních větách

Původce děje v pasivních větách může být uveden předložkou 於 yú, jež stojí za přísudkem.

- 魯見攻於齊。Lǔ jiàn gōng yú Qí.
= Stát Lu byl napaden státem Qi.
- 治於人者食人，治人者食於人。Chì yú rén zhě sì rén, chì rén zhě sì yú rén.
= Kdo je ovládán druhými, krmí druhé; kdo ovládá druhé, je druhými krměn.

6. Konstrukce se dvěma předměty (podmět-přísudek-předmět-předmět)⁶

Tato konstrukce vytváří několik typů, jež se liší významem slovesa, významem a pořadím předmětů a případným použitím předložky (於 yú nebo 以 yǐ).

⁶ Nikitina 2005, 20-24; Pulleyblank 1995, 31-35.

6.1 Slovesa sdělování, braní a dávání

V tomto případě jeden z předmětů označuje věc/informaci, jež je dávána/sdělována a druhý osobu, jíž se sdělování nebo dávání (braní) týká. Prvním i druhým předmětem může být objekt i osoba.

- 吾言之王。Wú yán zhī wáng.
= Řekl jsem to králi.
- 公語之故。Gōng yǔ zhī gù.
= Vévoda mu pověděl o příčině.
- 受此書申功。Shòu cǐ shū Shēngōng.
= Dostal toto psaní od Shengonga.
- 將貸子三百金。Jiāng dài zǐ sān bǎi jīn.
= Půjčím ti tři sta peněz.

Předmět vyjadřující věc/informaci, jež je dávána/sdělována, může být uveden předložkou 以 yǐ. V takovém případě stojí předložka z předmětem buď před slovesem, nebo na konci věty (až za prvním předmětem).

- 吾問之以事。Wú wèn zhī yǐ shì.
= Zeptal jsem se ho na záležitosti.
- 教人以善。Jiào rén yǐ shàn.
= Učil druhé dobro.
- 以情告女。Yǐ qíng gào nǚ.
= O svých citech pověděl dívce.
- 堯以天下與舜。Yáo yǐ tiānxià yǔ Shùn.
= Yao podnebesí dal Shunovi.

Předmět vyjadřující osobu, jíž se sdělování nebo dávání (braní) týká, může být uveden předložkou 於 yú. V takovém případě stojí předložka s předmětem vždy až na konci věty.

- 吾問事於子。Wú wèn shì yú zǐ.
= Já jsem se na [tuto] záležitost otázel tebe.
- 吾嘗聞大勇於夫子矣。Wú cháng wén dà yǒng yú fūzǐ yǐ.
= Jednou jsem slyšel o velké odvaze od mistra.

6.2 Slovesa přemístování

V tomto případě vždy první předmět označuje věc, která je přemístována, a druhý předmět místo, kam (nebo odkud) je věc přemístována.

- 置之其坐。Zhì zhī qí zuò.
= Položil to na své místo k sezení.
- 投竿東海。Tóu gān Dōnghǎi.
= Nahodil udici do Východního moře.

Rovněž v případě sloves přemístování může být předmět s významem věci, jež je přemístována, uveden předložkou 以 yǐ. Předložka s předmětem pak stojí vždy před slovesem.

- 以石投水。Yǐ shí tóu shuǐ.
= Kámen hodil do vody.

Předmět s významem místa, na které (nebo odkud) je něco přemístováno, může být uveden předložkou 於 yú. Předložka s předmětem stojí vždy na konci věty.

- 投石於水。Tóu shí yú shuǐ.
= Hodil kámen do řeky.

6.3 Slovesa nazývání

Sloveso 謂 wèi (= „nazývat“) tvoří konstrukce se dvěma předměty. První předmět označuje nazývanou osobu nebo věc, druhý předmět vyjadřuje, jak je osoba nebo věc nazývána.

- 謂之鵲。Wèi zhī què.
= Říká se mu (ptákovi) straka.
- 謂之不義。Wèi zhī bú yì.
= Nazývají to nenáležitým.

Významově blízkou konstrukci tvoří rovněž slovesa 名 míng, 命 míng a 題 tí (= „nazývat“). V konstrukcích s těmito slovesy je však předmět s významem názvu vždy uvozen předložkou 以 yǐ a stojí na konci věty.

- 名之以誑。Míng zhī yǐ kuāng.
= Nazvali jej podvodníkem.

7. Konstrukce se dvěma slovesy⁷

Jedná se o konstrukce se dvěma slovesy a dvěma předměty, kdy je předmět prvního slovesa zároveň podmětem druhého slovesa.

7.1 Druhým slovesem konstrukce je 為 wéi

Tato konstrukce obsahuje dvě slovesa, z nichž druhé je sloveso 為 wéi (= být kým, učinit kým, stát se kým). První sloveso má význam nazývání (nazvat koho kým) nebo proměňování (učinit koho kým). Obě slovesa mají předmět, přičemž předmět prvního slovesa je zároveň podmětem slovesa 為 wéi.

- 謂鹿為馬。Wèi lù wéi mǎ.
= Nazýváš jelena koněm.

⁷ Nikitina 2005, 24-25; Pulleyblank 1995, 40-42.

Pozn. 1: na rozdíl od konstrukce 謂鹿馬 wèi lù mǎ {→ 6.3}, která v překladu zní stejně (= nazvali jelena koněm), konstrukce s 為 wéi implikuje více než „pouhé“ označení – překlad by také mohl znít „děláš z jelena koně“ nebo „považuješ jelena za koně“. Konstrukce tak vyjadřuje totéž (je synonymická) s konstrukcí 以鹿為馬 yǐ lù wéi mǎ. {→ 18.3}

Pozn. 2: Slovo 鹿 lù (= jelen) je v uvedené větě předmětem slovesa 謂 wéi (= nazvat) a zároveň podmětem slovesa 為 wéi. Konstrukce 鹿為馬 lù wéi mǎ (= jelen je koněm, jelen se stal koněm) je korektně utvořenou větou s plnovýznamovou sponou 為 wéi. {→ 3.1}

- 立子胡亥為太子。Lì Hú Hài wéi tài zǐ.
= Ustanovil [svého] syna Hu Haie následníkem.
- 分國為三。Fēn guó wéi sān.
= Rozdělil zemi na tři [části].

7.2 Druhým slovesem konstrukce je 曰 yuē

Tato konstrukce je významově totožná s předchozí, první sloveso však může být pouze slovesem nazývání.

- 謂其臺曰靈臺。Wèi qí tái yuē líng tái.
= Nazval tu terasu Zázračnou terasou.

7.3 Kauzativní slovesa (teleskopické konstrukce)

Tato slovesa vyjadřují (v různých aspektech) „způsobit, že někdo udělá něco“. Patří sem následující slovesa:

使 shǐ	= způsobit
令 lìng	= nařídít
命 mìng	= nařídít
助 zhù	= pomoci
謂 wèi	= „říci někomu, ať něco udělá“

- 使民復結繩而用之。Shǐ mǐn fù jié shéng ér yòng zhī.
= Zařídil, aby se lid vrátil k svazování provazů, a používal je [misto znalosti písma].
- 命子封帥車二百乘而伐京。Mìng Zīfēng shuài chē èrbǎi shèng ér fá jīng.
= Nařídil Zifengovi, aby vedl dvě stě válečných vozů a napadl s nimi hlavní město.

7.4 Pasivní konstrukce se dvěma slovesy

Konstrukce se dvěma slovesy mohou mít rovněž pasivní význam. V takovém případě se předmět prvního slovesa výchozí aktivní konstrukce stane podmětem téhož slovesa v pasivní konstrukci, což je charakteristický rys tvoření pasivních konstrukcí. {→ 5}

- 國分為三。Guó fēn wéi sān.
= Země byla rozdělena na tři části.

*Srov.: 分國為三。Fēn guó wéi sān.
= Rozděлил zemi na tři [části].
{→ 7.1}*

- 軫竟立為後。Zhěn jìng lì wéi hòu.
= Zhen byl nakonec ustanoven následníkem.

8. OPAKOVÁNÍ: shrnutí, synonymní skupiny⁸

Konstrukce popsané v oddílech 4-7 lze rozdělit do několika skupin, v nichž z formálního hlediska odlišné konstrukce vyjadřují totéž, jsou tedy synonymní. Významové odlišnosti mezi jednotlivými konstrukcemi jsou pouze stylistické a zdůrazňovací (zdůraznění aktuálním větným členěním):

⁸ Nikitina 2005, 25.

與王馬 yǔ wáng mǎ = „dal králi koně“
與馬王 yǔ mǎ wáng = „dal koně králi“

8.1 Dávání a sdělování – „co komu“

Odlišné konstrukce vyjadřující tento význam mají vždy přísudek a dva předměty. Liší se pořadím větných členů a přítomností předložek. Všechny následující konstrukce mají význam „dal (與 yǔ) králi (王 wáng) koně (馬 mǎ)“.

- 與王馬。Yǔ wáng mǎ.
- 與馬王。Yǔ mǎ wáng.
- 以馬與王。Yǐ mǎ yǔ wáng.
- 與王以馬。Yǔ wáng yǐ mǎ.
- 與馬於王。Yǔ mǎ yú wáng.

Přítomnost předložky v této synonymní skupině význam věty jednoznačněji určuje: např. věta 與王馬 yǔ wáng mǎ by teoreticky mohla znamenat „dal krále koni“. Konstrukce s předložkami tuto nejednoznačnost eliminují.

8.2 Přemísťování – „co kam“

Jedná se o obdobný případ jako v paragrafu 8.1. Možné jsou tři synonymní konstrukce. Uvedené příklady mají všechny význam „hodil (投 tóu) kámen (石 shí) do řeky (水 shuǐ)“. Pořadí obou předmětů je v bezpředložkové konstrukci fixní, i bezpředložková věta je tudíž jednoznačná.

- 投石水。Tóu shí shuǐ.
- 投石於水。Tóu shí yú shuǐ.
- 以石投水。Yǐ shí tóu shuǐ.

8.3 Nazývání (koho kým)

Tento význam vyjadřují dvě konstrukce, které se liší použitím předložky 以 yǐ. Konstrukce se však dále liší slovesy (vždy s významem „nazvat“), které v nich mohou vystupovat. Sloveso 謂 wèi vystupuje pouze v konstrukci a), zatímco slovesa 名 míng, 命 mìng a 題 tí vystupují pouze v konstrukci b).

- a) 謂之能。 Wèi zhī néng. = Nazvali jej schopným.
 b) 題之以石。 Tí zhī yǐ shí. = Nazvali jej [obyčejným] kamenem.

8.4 Slovesa pocitů nebo řečové činnosti, slovesa pohybu

Tato slovesa vystupují v konstrukcích s jedním předmětem, jež se liší přítomností předložky 於 yú, (případně 于 yú nebo 乎 hū).

- a) 王怨鄭。 Wáng yuàn yú Zhèng. = Král cítil zášť vůči státu Zheng.
 b) 王怨於鄭。 Wáng yuàn yú Zhèng. = Král cítil zášť vůči státu Zheng.
 c) 王歸楚。 Wáng guī Chǔ. = Král se vrátil do státu Chu.
 d) 王歸於楚。 Wáng guī yú Chǔ. = Král se vrátil do státu Chu.

9. Předložka 與 yǔ⁹

Každá předložka v čínském jazyce má původně slovesný význam, od kterého je předložkový význam odvozen. V případě slova 與 yǔ je jím „doprovázet, být spolu s“:

子與之。 Zǐ yǔ zhī. = „Vy běžte s ním.“

⁹ Nikitina 2005, 20, 27; Pulleyblank 1995, 50-51.

Předložka 與 yǔ vystupuje v konstrukcích se slovesy vyjadřujícími společnou činnost. Před slovesem stojí podstatné jméno uvozené předložkou 與 yǔ (= s, spolu s) vyjadřující druhého činitele, spolu s kterým činitel vyjádřený v podmětu vykonává určitou činnost (já s tebou budu bojovat, uzavřu smlouvu, spřátelím se apod.)

Před předložkou 與 yǔ může stát příslovce, modální sloveso nebo číslovka.

Mezi slovesa společné činnosti patří zejména:

戰 zhàn	= válčit, bojovat (s někým)
爭 zhēng	= soupeřit, přít se (s někým)
盟 méng	= uzavřít přísežnou smlouvu (s někým)
約 yuē	= smluvit se (s někým)
謀 móu	= radit se (s někým)
絕 jué	= přerušit styky (s někým)
交 jiāo	= být v přátelském svazku (s někým), udržovat/navázat styky (s někým)

Uvedená slovesa mají tu vlastnost, že tvoří *pouze* tuto konstrukci. Předložka 與 yǔ však může vytvářet konstrukce s jakýmkoliv slovesy, která mohou vyjadřovat společnou činnost.

- 吾與之盟。 Wú yǔ zhī méng.
= Já jsem s nimi uzavřel přísežnou smlouvu.
- 吾將與楚人戰。 Wú jiāng yǔ Chǔ rén zhàn.
= Hodlám/Budu válčit s lidmi z Chu.
- 齊王四與寡人約。 Qí wáng sì yǔ guǎ rén yuē.
= Král státu Qi se se mnou čtyřikrát smluvil.
- 桓公與之乘舟。 Huán gōng yǔ zhī chéng zhōu.
= Vévoda Huan spolu s ní nasedl do loďky.

Pozn.: Znak 與 slouží pro zápis celé řady slov. Jako spojka „a“ 與 yǔ spojuje souřadné jmenné větné členy. {→ 1.6} Jako sloveso má 與 yǔ význam „dát (komu co)“. {→ 8.1} Ve čtení yù má dále význam „účastnit se čeho, být přítomen u čeho“ a „schvalovat, chválit“. Konečně ve čtení yú má význam koncové tázací částice. {→ 2.1}

10. Předložka 於 yú¹⁰

Jako sloveso má 於 yú základní význam „být kde“:

爭名者於朝，爭利者於市。Zhēng míng zhě yú cháo, zhēng lì zhě yú shì.
= Kdo usiluje o slávu, je u dvora, kdo usiluje o zisk, je na tržišti.

Jako předložka má celou řadu významů (použití), z nichž některé jsme již poznali výše. {→ 4-8} I tyto významy jsou znovu shrnuty v tomto paragrafu.

10.1 Předložky 於 yú, 于 yú, 乎 hū

Tyto tři předložky můžeme prakticky vzato považovat za synonymické. Rozdíl:

于 yú: vyskytuje se v raných textech v předložkovém významu (= do, k, vůči), převážně v místním smyslu (předmětem 于 yú je místo). Vyskytuje se rovněž ve slovesném významu (= „jít“) – všechny čínské předložky jsou původně slovesa.

於 yú: jako předložka má stejný význam jako 于 yú, kterou postupně nahrazuje a v textech klasického období převládá. Jako sloveso má význam „být někde“. Předložky 于 yú a 於 yú spolu etymologicky nesusouvisí, jejich homofonie je až záležitostí raně moderní čínštiny. Věc se

¹⁰ Nikitina 2005, 15-27, 44-46 ; Pulleyblank 1995, 53-56.

však dále komplikuje tím, že ve standardní sadě zjednodušených znaků v moderní čínštině byl znak 于 yú vybrán jako zjednodušení 於 yú. V těch moderních edicích starověkých textů, které používají zjednodušené znaky, se proto 于 yú používá všude místo 於 yú.

乎 hū: jako předložka je variantou 於 yú .

10.2 Předložka 於 yú uvádí předmět s významem místa

Tento význam předložky 於 yú je nejběžnější. Předložka 於 yú (于 yú, 乎 hū) uvádí předmět s významem místa, kde (nebo směrem kam) dochází k ději vyjádřenému přísudkem. Předmět uvedený předložkou 於 yú (于 yú, 乎 hū) stojí za přísudkem. Často se pojí se záložkou (lokativem). {→ 1.3}

- 王立於沼上。Wáng lì yú zhǎo shàng.
= Král stál u jezírka.
- 將飲馬於河。Jiāng yìn mǎ yú hé.
= Hodlali napojit koně v řece.
- 非蹇叔愚於干而智於秦也。Fēi jiǎn shū yú gān ér zhì yú qín yě.
= Není to tím, že by Jian Shu byl hloupý v Gan a chytrý v Qin.

10.3 Předložka 於 yú uvádí předmět z významem osoby, vůči které je něco pocíťováno, sdělováno apod.

S předložkou 於 yú v tomto významu jsme se setkali výše. {→ 4.3, 6.1} Jedná se o věty s jedním předmětem (vnímání, sdělování dávání – komu) a o věty s dvěma předměty (sdělování a dávání – komu).

- 王怨於鄭。Wáng yuàn yú Zhèng.
= Král choval zášť vůči státu Zheng.
- 吾問事於子。Wú wèn shì yú zǐ.
= Já jsem se na [tuto] záležitost otázel tebe.

10.4 Předložka 於 yú ve srovnávacích konstrukcích

Tato konstrukce byla zmíněna výše. {→ 4.4}

- 吾富於子。Wú fù yú zǐ.
= Já jsem bohatší než ty.

Podmětem srovnávací konstrukce může být záporné zájmeno 莫 mò (= nikdo, nic). Zájmenu 莫 mò může ještě předcházet tematický podmět s významem množiny, z níž se vybírá.

- 莫富於子。Mò fù yú zǐ.
= Nikdo není bohatší než ty.
- 諸侯莫富於王。Zhūhóu mò fù yú wáng.
= Z lenních knížat není nikdo bohatší než král. („Pokud jde o lenní knížata, nikdo není bohatší než král.“)
- 天下莫富於子。Tiānxià mò fù yú zǐ.
= V podnebesí není nikdo bohatší než Vy. („Pokud jde o podnebesí, nikdo není bohatší než ty.“)

10.5 Předložka 於 yú uvádí původce děje v pasivních konstrukcích

Rovněž s touto konstrukcí jsme se setkali výše. {→ 5.5}

- 則君制於臣矣。Zé jūn zhì yú chén yǐ.
= Pak bude vládce ovládán svými ministry.

10.6 Konstrukce A 之於 B (osobní zájmeno 於 B)¹¹

Tato konstrukce zvýrazňuje téma výpovědi. Jejím obecným významem je „pokud jde o vztah A k B, pak...“.

¹¹ Nikitina 2005, 44-46; Pulleyblank 1995, 56.

- 君子之於禮，敬而安之。Jūnzǐ zhī yú lǐ, jìng ér ān zhī.
= Pokud jde o vztah ušlechtilého muže k obřadům, váží si jich a nachází v nich uspokojení.
- 始吾於人也，聽其言而信其行。Shǐ wú yú rén yě, tīng qí yán ér xìn qí xíng.
= Zpočátku byl můj postoj k lidem takový, že jsem naslouchal tomu, co říkali, a věřil tomu, co dělali.

10.7 Splynutí předložky 於 yú s ukazovacím elementem

Za předložkou 於 yú nemůže následovat zájmeno 之 zhī. Kombinace 於之 zhī yú je vždy stažena do jednoho slova 焉 yān (význam je totožný s 於之 zhī yú a může nést všechny možné významy této kombinace). Ve slově 焉 yān může být stažen i jiný ukazovací element, např. 是 shì nebo 此 cǐ.

- 罪莫大焉。Zuì mò dà yān.
= Žádné provinění není větší než toto.

Kombinace slov 之於 zhī yú se rovněž většinou stahuje do jednoho slova, kterým je 諸 zhū. Neplatí to u konstrukce A 之於 B vyložené v předchozím paragrafu.

- 及諸河。Jí zhū hé.
= Dostihl je u [Žluté] řeky.

Pozn.: Staženou formou 諸 zhū se rovněž vyjadřuje zájmeno 之 zhī následované koncovou tázací částicí 乎 hū.

11. Předložka 以 yǐ¹²

Jako sloveso má 以 yǐ význam „použít něco, manipulovat s něčím, využít něco“.

¹² Nikitina 2005, 22-29; Pulleyblank 1995, 47-50.

我辭禮矣。彼則以之。Wǒ cí lǐ yǐ. Bǐ zé yǐ zhī.
= „Já jsem tento obřad odmítl; to druzí jej použili.“

Od toho se odvíjí význam 以 yǐ jako předložky. Předmět uvedený předložkou 以 yǐ může mít význam:

- A) nástroje děje (instrumentální předmět)
- B) „doprovodného faktoru“ děje (vyjadřuje věc, kterou má u sebe pod mět v okamžiku uskutečnění děje)
- C) příčiny nebo východiska děje (to, kvůli čemu, nebo na základě čeho dochází k ději vyjádřenému přísudkem) věci, která se sděluje, předdává, nebo přemísťuje.

Předmět uvedený předložkou 以 yǐ může stát jak před slovesem, tak za slovesem.

11.1 Instrumentální předmět

V tomto případě předložka 以 yǐ uvádí nástroj děje:

- 殺人以梃。Shā rén yǐ tǐng.
= Zabil člověka holí.
- 人主以一國目視，以一國耳聽。Rén zhǔ yǐ yī guó mù shì, yǐ yī guó ěr tīng.
= Vládce se dívá očima celé země a poslouchá ušima celé země.

11.2 Předmět s významem „doprovodného faktoru děje“

Předmět uvozený předložkou 以 yǐ vyjadřuje věc, která se účastní děje, avšak není jeho nástrojem (jako v případech uvedených v předcházejícím paragrafu):

- 以戈逐之。Yǐ gē zhú zhī.
= Pronásledoval ho s halapartnou.
- 以百里之地為天子。Yǐ bǎi lǐ zhī dì wéi tiān zǐ.
= Stal se Synem Nebes se stovkou li půdy.

11.3 Předmět s významem příčiny či východiska děje nebo soudu

V následujících příkladech uvádí předložka 以 yǐ předmět s významem příčiny či východiska děje nebo soudu:

- 以王命討之。Yǐ wáng mìng tǎo zhī.
= Potrestali je z králova příkazu.
- 子以之死。Zǐ yǐ zhī sǐ.
= Syn kvůli ní zemřel.
- 以位則子君也，我臣也。Yǐ wèi zé zǐ jūn yě, wǒ chén yě.
= Na základě postavení jste Vy vládcem a já služebníkem.
- 斧斤以時入山林 [...] Fǔ jīn yǐ shí rù shān lín, [...]
= Pokud sekery pronikají do hor a lesů dle období roku, [...]

11.4 Předmět uvedený předložkou 以 yǐ v konstrukcích se dvěma předměty

Tyto případy byly probrány výše. {→ 6} Rovněž v těchto případech (podobně jako v případech uvedených výše {→ 11.1, 11.2}) se něčím manipuluje (přemísťuje, sděluje, bere či dává). Nemusí to být na první pohled zjevné tam, kde „sdělování“ překládáme do češtiny pomocí předložky „o“:

以情告女。Yǐ qíng gào nǚ. = „O svých citech pověděl dívce.“

I tady jde ale v podstatě o „manipulaci“ informací.

11.5 以 yǐ jako spojka „aby“¹³

Slovo 以 yǐ se rovněž často vyskytuje v konstrukcích, které do češtiny překládáme vedlejší větou účelovou se spojkou „aby“:

¹³ Výklad konstrukcí se slovem 以 yǐ překládaných účelovou vedlejší větou se může lišit. Srov. Pulleyblank 1995, 42-44, 48-50.

- 彼將用之以伐我。Bǐ jiāng yòng zhī yǐ fá wǒ.
= Druzí to použijí, aby na mě zaútočili.
- 君子學以致其道。Jūnzǐ xué yǐ zhì qí dào.
= Ušlechtilý muž studuje, aby dosáhl pravé cesty.

Slovo 以 yǐ ve významu spojky „aby“ vystupuje rovněž ve větách s modálními příslovci: {→ 5.3}

- 吾力足以舉百鈞。Wú lì zú yǐ jǔ bǎi jūn.
= Má síla stačí k tomu, abych uzvedl 100 junů.
- 人皆可以為堯舜。Rén jiē kě yǐ wéi Yáo Shùn.
= Lidé se všichni mohou stát Yaoem nebo Shunem. (Doslova: Pokud jde o lidi, ve všech případech je možné, aby se stali Yaoem a Shunem.)

V řadě případů je sporné, zda slovo 以 yǐ chápat jako spojku, nebo předložku (s vynechaným předmětem 之 zhī):

- 故先以其女妻胡君以娛其意。Gù xiān yǐ qí nǚ qì hú jūn yǐ yú qí yì.
= Proto nejprve provdal svou dceru za vládce státu Hu, aby oblažil jeho mysl.

Případně: Proto nejprve provdal svou dceru za vládce státu Hu, a tím oblažil jeho mysl. (za 以 yǐ vynechaný předmět 之 zhī)

- 夫子溫良恭儉讓以得之。Fūzǐ wēn liáng gōng jiǎn ràng yǐ dé zhī.
= Mistr byl mírný, přátelský, uctivý, skromný a ústupný, a tím toho dosáhl. (za 以 yǐ vynechaný předmět 之 zhī)

Případně: Mistr byl mírný, přátelský, uctivý, skromný a ústupný, aby toho dosáhl.

Předložka 以 yǐ tvoří několik dalších velmi častých konstrukcí, které budou podrobně probrány níže:

有以	yǒu yǐ / 無以 wú yǐ	{→ 17.5}
所以	suǒ yǐ	{→ 19.3}
以...為...	yǐ...wéi...	{→ 18}

12. Další časté předložky¹⁴

12.1 Předmět uvedený předložkou 為 wèi (osoba, v jejíž prospěch se koná děj)

Předmět s významem osoby, v jejíž prospěch se koná děj, je uváděn předložkou 為 wèi a klade se před přísudek.

Předložka 為 wèi ve slovesném významu znamená „být na straně koho, podporovat koho“.

- 齊桓公為大臣具酒。Qí Huán gōng wèi dà chén jù jiǔ.
= Vévoda Huan z Qi pro velmože přichystal víno.
- 冉子為其母請粟。Rǎnzǐ wèi qí mǔ qǐng sù.
= Ranzi požádal o proso pro svou matku.

12.2 Předmět uvedený předložkou 自 zì, 從 cóng nebo 由 yóu (počáteční bod pohybu nebo děje)

Rovněž tyto tři předložky mají vedle předložkového také slovesný význam:

自 zì	= přijít z
從 cóng	= následovat, jít spolu s
由 yóu	= jít podél, podle, po.

¹⁴ Nikitina 2005, 7-8, 27-28; Pulleyblank 1995, 51-53.

Jako předložky mají všechna tři význam „z, od“ v místním i časovém smyslu. Předmět uvedený těmito předložkami se klade před přísudek a může u sebe mít lokativní záložku.

- 自楚之齊。Zì Chǔ zhī Qí.
= Ze státu Chu šel do státu Qi.
- 吳王從臺上觀。Wú wáng cóng tái shàng guān.
= Král státu Wu [to] pozoroval z terasy.
- 施施從外來。Shīshī cóng wài lái.
= Zvesela přišel zvenčí.
- 由湯至於武丁 [...]。Yóu Tāng zhì yú Wǔ Dīng ...
= Od Tanga až po Wu Dinga...

Předložka 由 yóu má rovněž význam „na základě čeho, podle čeho“:

- 王由足用為善。Wáng yóu zú yòng wéi shàn.
= Král považuje věci za dobré podle toho, zda stojí za to je použít.

12.3 Vynechání předmětu předložky

Předmět předložky, který je kontextuálně zřejmý, se často vynechává (vynechána jsou zpravidla osobní a ukazovací zájmena). Vynechání předmětu předložky je možné pouze v pozici před slovesem. Nejběžnější je u předložek 與 yǔ, 以 yǐ a 為 wéi. Patrně nejběžnější je vynechání předmětu 之 zhī za předložkou 以 yǐ. Tento případ byl již zmíněn výše. {→ 11.5}

- 將以攻宋。Jiāng yǐ gōng Sòng.
= Chtěl pomoci [něho] zaútočit na stát Song.
- 雖有管晏，不能為謀。Suī yǒu Guǎn Yàn, bù néng wéi móu.
= I kdyby tu byli Guan Zhong a Yan Ying, nemohli by pro [vás] nic vymyslet.

13. Inverze předmětu před sloveso nebo předložkou¹⁵

Standardní pozici předmětu v klasické čínštině je pozice za slovesem nebo předložkou, která ho řídí. V řadě případů se však předmět přesouvá (invertuje) před řídicí sloveso nebo předložkou.

Zájmena 相 xiāng (= „navzájem“) a zvrtné zájmeno 自 zì (= „sebe“) stojí vždy před slovesem nebo předložkou. Totéž platí pro zájmeno 所 suǒ, které tvoří zvláštní konstrukce, které budou probrány níže. {→ 19.3}

- 上下相怨。Shàng xià xiāng yuàn.
= Ti nahoře a ti dole vůči sobě navzájem pociťují zášť.
- 子自愛，不愛父。Zǐ zì ài, bù ài fù.
= Pokud syn miluje sám sebe, nemiluje otce.

Další dva případy, kdy dochází k inverzi předmětu před sloveso nebo předložkou, budou probrány níže. Jedná se věty se záporkou (pokud je předmětem zájmeno) {→ 15.1} a věty tázací {→ 14.1}.

14. Tázací věty¹⁶

Tázací věty se tvoří dvěma základními způsoby: pomocí tázacích slov a pomocí koncových částic. V tomto oddíle uvádíme přehled nejběžnějších tázacích slov a způsobů jejich použití.

14.1 Inverze předmětu ve větách s tázacím slovem

O inverzi předmětu obecně bylo pojednáno v předchozím oddíle. {→ 13} K tomuto jevu

¹⁵ Nikitina 2005, 9-10.

¹⁶ Nikitina 2005, 9-10; Pulleyblank 1995, 91-97.

dochází u tázacích slov, pokud zastupují předmět věty (jedná se o otázku na předmět). V takových případech (až na výjimky) stojí tázací slovo před slovesem (předložkou).

Oznamovací věta:

王伐京。Wáng fá jīng.
= Král zaútočil na hlavní město.

Tázací věta:

王何伐? Wáng hé fá?
= Na co král zaútočil?

14.2 誰 shuí

Význam „kdo?“. Může stát v podmětu i předmětu. Pokud stojí v předmětu, klade se před sloveso (nebo předložku), s výjimkou slovesa 為 wéi. Pokud stojí v přívlastku („čí?“), zpravidla po něm následuje atributivní 之 zhī. Pokud stojí v přívlastku bez 之 zhī, překládáme jako „který?“

- 子為誰? Zǐ wéi shuí?
= Kdo jste?
- 子誰與? Zǐ shuí yǔ?
= Ke kome se přidáte?
- 王誰與為善? Wáng shuí yǔ wéi shàn?
= Spolu s kým bude král konat dobro?
- 是誰之過與? Shì shuí zhī guò yǔ?
= Čí je to chyba?

14.3 孰 shú

Tázací slovo 孰 shú vždy zastupuje podmět (jedná se o otázku na podmět). Zpravidla odkazuje k osobě („kdo?“), může však odkazovat i k věcem („co?“) Typicky je užito ve větách, kdy jde o výběr z (často kontextuálně) určené množiny („který?“)

- 吾子與子路孰賢? Wú zǐ yǔ Zǐlù shú xián?
= Kdo je lepší, Vy, můj pane, nebo Zilu?
- 獨樂樂, 與人樂樂, 孰樂? Dú lè yuè, yǔ rén lè yuè, shú lè?
= Co je lepší, radovat se z hudby sám, nebo spolu s druhými?

14.4 何 hé

何 hé je nejběžnější tázací slovo, které má značně univerzální význam (proč?, jak?, kde?, co?, jaký?). Pro jeho použití platí následující pravidla:

- nikdy nezastupuje podmět
- může zastupovat předmět (jedná se o otázku na předmět)
- může zastupovat přívlastek určující předmět („jaký?“)
- může jít o otázku na důvod či příčinu děje („proč?“)

může dále tvořit přísudkovou část jmenné věty:

..., 何也 hé yě? = „proč je tomu tak?“, „co je to?“

Podobně jako 誰 shuí je kladeno ve větách se sponou 為 wéi až za sloveso. Též ve spojení s předložkou 於 yú (于 yú) se klade až za ni.

- 贈者, 何也? Fèng zhě, hé yě?
= Co znamená „feng“?
- 牛何之。Niú hé zhī?
= Kam jde ta kráva?
- 何以知之? Hé yǐ zhī zhī?
= Jak to víte?
- 何莫由斯道也? Hé mò yóu sī dào yě?
= Proč nikdo nesleduje tuto cestu?

Velice častým spojením, které tvoří tázací slovo 何 hé, je ..., 何如 hé rú? (= „Jaké je ...?“ „Jak se to má s ...?“) – význam obdobný modernímu čínskému 怎么样 zěnmeyàng?

- 此言何如? Cǐ yán hé rú?
= Co si myslíte o tomto tvrzení? (Jak se to má s tímto tvrzením?)

Pozn.: Běžně se vyskytuje varianta 何如 hé rú (předmět invertován před sloveso) i 如何 rú hé (bez inverze). Význam je totožný. Toto kolísání je dáno tím, že 如 rú je slovesná spona, podobně jako 為 wéi.

Pokud je tázací slovo 何 hé v přívlastku, který určuje předmět, klade se celý předmět i s přívlastkem před sloveso, před které se navíc vloží 之 zhī:

- 王何卿之問也? Wáng hé qīng zhī wèn yě?
= Na jaké hodnostáře se král ptá?

Srov.: 王問卿。 = Král se zeptal na hodnostáře.

- 宋何罪之有? Sòng hé zuì zhī yǒu?
= Jaká jsou provinění státu Song?

Existuje řada dalších méně frekventovaných tázacích slov, jejichž užití je v zásadě obdobné jako u 何 hé:

奚 xī
胡 hú
曷 hé

14.5 焉 yān, 安 ān, 惡 wù, 惡乎 wūhū/hú

Uvedená tázací slova mají základní význam otázky na místo („kde?“). Velmi často tento význam nabývá zvolacího charakteru – „kdeže!“ „jak by!“

- 子將安之? Zǐ jiāng ān zhī?
= Kam se chystáš jít?
- 爾焉能洩我哉! Ēr yān néng mèi wǒ zāi!
= Jak bys mě mohl znečistit!

15. Zápornky¹⁷

Výše již byly probrány dvě běžné zápornky. Základní (a nejčastější) zápornkou, negující věty se slovesným přísudkem, je 不 bù. {→ 4} Ve jmenných větách se zápor tvoří pomocí zápornky 非 fēi. {→ 2} V tomto oddíle uvádíme přehled nejběžnějších záporů a způsobů jejich použití.

15.1 Inverze předmětu v záporných větách

K předsunutí předmětu před sloveso dochází v záporných větách tehdy, když je předmětem osobní nebo ukazovací zájmeno nebo zvrtné zájmeno 己 jǐ (= „sebe“).

- 燕王不我信。Yān wáng bù wǒ xìn.
= Král z Yan mi nevěří.

Ke specifickému jevu dochází tehdy, když je věta negována zápornkou 不 bù a v předmětu je ukazovací zájmeno 之 zhī. V takovém případě by po záporce měl následovat předmět (不之 bù zhī), avšak tato kombinace dvou slov je stažena do jednoho slova – zápornky 弗 fú.

- 得之則生，弗得則死。Dé zhī zé shēng, bù dé zé sǐ.
= Pokud to získá, bude žít, pokud to nezíská, zemře.

15.2 Zápornka 未 wèi

Tato zápornka vyjadřuje fakt, že daná situace ještě (nikdy) nenastala:

- 未能事人，焉能事鬼? Wèi néng shì rén, yān néng shì guǐ?
= Ještě nedovedeš sloužit lidem, jak bys mohl sloužit duchům?

15.3 Zápornky 無 wú, 毋 wú

Tyto zápornky mají významy zákazu a absence dané činnosti (ve druhém případě mohou být též psány 无 wú nebo 亡 wú).

¹⁷ Nikitina 2005, 9; Pulleyblank 1995, 103-111.

- 雞豚狗彘之畜，無失其時。Jī tún gǒu zhī xù, wú shī qí shí.
= Při chovu drůbeže, selat, psů a vepřů nepropásni správnou dobu.
- 毒而無怒，怒而無言。Dú ér wú nù, yuàn ér wú yán.
= I když utrpí křivdu, je bez hněvu, i když pocítí zášť, nic neřekne.

Absence může mít i časový význam („nikdy“):

- 國無常強，無常弱。Guó wú cháng qiáng, wú cháng ruò.
= Státy nejsou nikdy trvale silné ani trvale slabé.

Význam „absence“ u těchto záporů úzce souvisí se slovesným významem slova 無 wú (= „nemít“) {→ 17}

15.4 Záporná 勿 wù

Tato záporná má rovněž význam zákazu, často s konotací „vyhnout se něčemu“. Může zahrnovat invertovaný předmět 之 zhī podobně jako záporná 弗 fú. {→ 15.1}

- 勿輕勿重。Wù qīng wù zhòng.
= Neber **to** na lehkou váhu ani **to** nezveličuj.

Záporná 勿 wù vystupuje často v konstrukcích, které nelze do češtiny přeložit zakazovací větou (v obdobných konstrukcích může vystupovat i záporná 無 wú). Pravidlem je to v konstrukcích s kauzativním, přácím, prohibitivním apod. slovesem.

- 願王勿易之也。Yuàn wáng wù yì zhī yě.
= Doufám, králi, že to nebudete brát na lehkou váhu.
- 請勿施於天下，獨施之於吾國。Qǐng wù shī yú tiān xià, dú shī zhī yú wú guó.
= Prosim, abyste to neaplikoval na podnebesí, ale pouze na náš stát.
- 人皆有之。賢者能勿喪耳。Rén jiē yǒu zhī. Xián zhě néng wù sàng ěr.
= Všichni lidé to mají. Moudří jsou pouze schopni to neztratit. (tj. vyhnout se ztrátě)

15.5 Záporné zájmeno 莫 mò

Významem tohoto zájmena je „nikdo“, „nic“. Může mu předcházet tematický podmět. Často vystupuje ve srovnávacích konstrukcích {→ 10.4}.

- (天下)莫之能傷。Tiān xià mò zhī néng shāng.
= (Na celém světě) nikdo ho není schopen zranit.

16. Předmět s významem délky trvání děje nebo stavu¹⁸

Předmět s významem délky trvání se klade na konec věty za všechny ostatní předměty. V záporných větách může stát i na začátku celé věty.

- 秦康公築臺三年。Qín Kàng gōng zhù tái sān nián.
= Vévoda Kang ze státu Qin stavěl terasu tři roky.
- 遂許齋五日。Suì xǔ zhāi wǔ rì.
= Poté souhlasil, že se bude postit pět dní.
- 七日七夜不絕其聲。Qī rì qī yè bù jué qí shēng.
= Po sedm dní a sedm nocí nepřerušil svůj křik.

17. Slovesa 有 yǒu a 無 wú¹⁹

17.1 有 yǒu a 無 wú ve významu „mít“ / „nemít“

Pokud se tato slovesa pojí s podmětem s významem osoby, mají význam „mít“ / „nemít“.

- 景公有馬。Jǐng gōng yǒu mǎ.
= Vévoda Jing měl koně.

¹⁸ Nikitina 2005, 28.

¹⁹ Nikitina 2005, 60-66; Pulleyblank 1995, 30-31.

- 人無毛羽。Rén wú máo yǔ.
= Člověk nemá srst ani peří.

17.2 有 yǒu a 無 wú v konstrukci místní určení – přísudek - předmět

Dalším významem slov 有 yǒu a 無 wú je „být zde“, „být přítomen“ a „nebýt zde“, „nebýt přítomen“. Slovesu ve větě může předcházet tematický podmět s významem místa, za kterým často následuje lokativní záložka.

- 園中有樹，其上有蟬。Yuán zhōng yǒu shù, qí shàng yǒu chán.
= V zahradě je strom a na něm je cikáda.
- 庫無甲兵。Kù wú jiǎ bīng.
= Ve zbrojnici nebyla výzbroj (dosl. „brnění a zbraně“).

Zvláštního významu nabývá konstrukce s druhým předmětem vyjádřeným výrazem 於此 yú cǐ:

- 今有璞玉於此。Jīn yǒu pú yù yú cǐ.
= Řekněme, že by tu byl surový nefrit.

Za předmětem slovesa 有 yǒu nebo 無 wú může stát další sloveso:

- 爾有母遺。Ēr yǒu mǔ wèi.
= Ty máš matku, které [to] můžeš dát.

17.3 有 yǒu a 無 wú v konstrukci, kdy za slovesem následuje podstatné jméno a další sloveso

Tato konstrukce je běžná i v moderní čínštině: 外面有人賣冰淇淋。Wàimiàn yǒu rén mài bīngqílín. = „Venku někdo prodává zmrzlinu.“ V klasické čínštině se tvoří obdobným způsobem.

- 有一臣常在前。Yǒu yī chén cháng zài qián.
= Jeden služebník byl stále vpředu.

- 秋七月有神降于莘。Qiū qī yuè yǒu shén jiàng yú Shēn.
= Na podzim v sedmém měsíci roku se v Shen zjevilo božstvo.

Někdy konstrukce tohoto typu překládáme do češtiny výrazem „stává se“:

- 有人自天降。Yǒu rén zì tiān jiàng.
= Stává se, že z Nebes sestoupí člověk.

Varianta této konstrukce:

- 臣弑其君者有之。Chén shì qí jūn zhě yǒu zhī.
= To, že poddaný zavraždí svého vládce, se stává.

17.4 Konstrukce 有 yǒu / 無 wú .... 者 zhě

Tato konstrukce velice často uvádí krátký ucelený narativ. Obecným významem této konstrukce je „v určitém místě nebo množině lidí byl někdo, kdo udělal to a to“.

Komplexní výklad důležitého zájmena 者 zhě viz dále. {→ 19.2}

- 楚人有涉江者。Sōng rén yǒu shè jiāng zhě.
= Mezi lidmi ze státu Song byl někdo, kdo se chtěl přepravit přes řeku.
- 仲尼之徒無道桓文之事者。Zhōngní zhī tú wú dào Huán Wén zhī shì zhě.
= Mezi žáky Konfucia nebyl nikdo, kdo by mluvil o záležitostech věvodů Huana a Wena.

17.5 Vazba 無以 wú yǐ / 有以 yǒu yǐ

V této vazbě vystupuje sloveso 無 wú (nebo 有 yǒu) ve významu „(ne)mít“ či „(ne)být přítomen“. Přesný význam konstrukce závisí na významu předložky 以 yǐ: „(ne)mít čím“, „(ne)mít s čím“, „(ne)mít proč“, „(ne)mít jak“ ad.

- 上無以勸民，則令不行矣。Shàng wú yǐ quàn mǐn, zé lìng bù xíng yǐ.
= Pokud vládce nemá jak povzbudit lid, pak jeho rozkazy nebudou vykonávány.

- 故善無以為也。Gù shàn wú yǐ wéi yě.
= Proto dobro není jak vykonat.
- 亦將有以利吾國乎。Yì jiāng yǒu yǐ lì wú guó hú?
= Určitě budete mít čím prospět mé zemi!

18. Konstrukce se slovesem 為 wéi²⁰

Sloveso 為 wéi vytváří celou řadu konstrukcí, z nichž některé byly již probrány výše. {→ 3.1, 5.4, 7.1} V této lekci je pozornost věnována velmi časté konstrukci 以 yǐ... 為 wéi... a různým významům, v nichž sloveso 為 wéi v této konstrukci vystupuje.

18.1 Dělat (něco), vyrábět (něco), vytvářet (něco):

Základním významem slovesa 為 wéi je „dělat, vytvářet, vyrábět“:

- 臣為削。Chén wéi xuē.
= Já vyrábím rydla.
- 文王以民力為臺為沼。Wénwáng yǐ mǐn lì wéi tái wéi zhǎo.
= Král Wen pomocí sil lidu postavil terasu a jezero.
- 上樂以刑殺為威。Shàng lè yǐ xíng shā wéi wēi.
= Ti nahoře nacházejí potěšení v tom, že si zjednávají autoritu pomocí trestů a zabíjení.

18.2 Být (někým), stát se (někým):

Varianta této konstrukce byla popsána výše, {→ 7.1} kde šlo o specifický případ konstrukce se dvěma slovesy, z nichž prvním je sloveso nazývání nebo proměňování a druhým je sloveso 為 wéi. (Nazvat koho jakým, učinit koho kým/čím.) Sloveso 為 wéi ve významu

²⁰ Nikitina 2005, 52-55; Pulleyblank 1995, 49.

„stát se někým“ nebo „učinit kým/čím“ však vystupuje rovněž v konstrukcích s jedním slovesem a v konstrukcích s předložkou 以 yǐ:

- 堯為天子。Yáo wéi tiān zǐ.
= Yao byl/stal se Synem Nebes.
- 以一軍為晉侯。Yī yī jūn wéi jìn hóu.
= Stát se vládcem Jin s jedinou armádou.
- 吾以子為將。Wú yǐ zǐ wéi jiāng.
= Učiním Vás generálem.
- 臣不敢以死為戲。Chén bù gǎn yǐ sǐ wéi xì.
= Netroufám si brát smrt jako hru.

18.3 Považovat koho za jakého:

V tomto významu vystupuje sloveso 為 wéi výhradně spolu s předložkou 以 yǐ.

- 吾以子為鬼。Wú yǐ zǐ wéi guǐ.
= Považoval jsem Vás za ducha.
- 以臣為愚。Yǐ chén wéi yú.
= Považoval mě za hloupého.
- 臣以計為無便於此。Chén yǐ jì wéi wú biàn yú cǐ.
= Domnívám se, že není vhodnějšího plánu než tento.

Předmět slovesa 為 wéi ve významu „považovat koho za jakého“ může být vyjádřen i slovesnou konstrukcí:

- 以馬為不進。Yǐ mǎ wéi bù jìn.
= Stěžovat si, že kůň nejde.
- 是以汝為可教。Shì yǐ rǔ wéi kě jiào.
= Zpočátku jsem tě považoval za vzdělatelného.

Pozn. 1: Počínaje zhruba dobou konce období Válčících států se výraz 以為 yǐ wéi lexikalizuje – objevuje se jako dvouslabičné sloveso s významem „domnívat se, že“, aniž by však vazba 以... 為... přestala být užívána.

- 臣以為計無便於此。
= Domnívám se, že není vhodnějšího plánu než tento.

Pozn. 2: Vazba 以為 yǐ wéi se však ve starověkých textech objevuje velmi často a v drtivé většině případů jde o případ nevyjádřeného předmětu předložky 以, je-li jím osobní nebo ukazovací zájmeno. {→ 12.3}

- 事君盡禮，人以為諂也。Shì jūn jìn lǐ, rén yǐ wéi chǎn yě.
= Pokud někdo slouží vládci s krajní obřadností, lidé se budou domnívat, že se vlichocuje.

19. Složené konstrukce²¹

Jmenné elementy konstrukcí (podměty, předměty, přívlastky, jmenné části přísudku) mohou být vyjádřeny slovesnou (nebo jinou predikativní) vazbou. Takovým konstrukcím říkáme složené a do češtiny je nejčastěji přeložíme vedlejší větou.

19.1 Složené konstrukce tvořené pomocí částice 之 zhī

Tento typ složené konstrukce se formálně tvoří vložením 之 zhī mezi podmět a přísudek závislé predikativní vazby:

- 吾見師之出。Wú jiàn shī zhī chū.
= Viděl jsem, jak armáda vyšla.

²¹ Nikitina 2005, 31-39, 40-44; Pulleyblank 1995, 62-68.

- 故王之不王，不為也，非不能也。Gù wáng zhī bù wáng, bù wéi yě, fēi bù néng yě.
= Proto to, že král nepanuje jako pravý král, je dáno tím, že to nedělá, nikoliv že toho není schopen.

Částice 之 zhī se vynechává za osobními zájmeny a za přívlastňovacím zájmenem 3. osoby 其 qí (其來 qí lái = „to, že přišel“).

- 何由知吾可也。Hé yóu zhī wú kě yě?
= Na základě čeho víte, že mohu?
- 吾見其出。Wú jiàn qí chū.
= Viděl jsem, jak vyšla.

19.2 Složené konstrukce se zájmenem 者 zhě

Zájmeno 者 zhě typicky nahrazuje podmět slovesné konstrukce a tvoří tento typ závislé konstrukce: 來者 lái zhě = „ten, kdo přišel“. Taková závislá konstrukce může vystupovat jako kterýkoliv jmenný větný člen (podmět, předmět, přívlastek):

- 坐者皆喜。Zuò zhě jiē xǐ.
= Ti, kdo [tam] seděli, se všichni zaradovali.
- 殺無罪者。Shā wú zuì zhě.
= Zabil, toho, kdo byl bez viny.
- 與知之者謀。Yǔ zhī zhī zhě móu.
= Poradil se s těmi, kdo se v tom vyznají.
- 聞為有道者妻子皆得逸樂。Wén wéi yǒu dào zhě qī zǐ jiē dé yì lè.
= Slyšel jsem, že ženy a děti těch, kdo se řídí správnou cestou, dojdou všechny pokoje a radosti.

Závislá konstrukce s 者 zhě může být modifikována další jmenným větným členem, který jí předchází:

王之殺人者 wáng zhī shā rén zhě = „ti z králů, kteří zabíjejí lidi“.

- 鳥獸之害人者消。Niǎo shòu zhī shā rén zhě xiāo.
= Ptáci a zvěř, kteří zraňují lidi, zmizeli.

Další běžnou funkcí slova 者 zhě je zdůraznění (ukazatel) tématického podmětu věty:

- 三家者以雍徹。Sān jiā zhě yǐ yōng chè.
= Příslušníci Tří rodů [ve státu Lu] užívají ódu Yong při ceremoniálním odstraňování obětních nádob.
- 飛徐者故瘡痛也。Fēi xú zhě gù chuāng tòng yě.
= To, že letěla pomalu, bylo proto, že ji bolelo staré zranění.
- 天下者無常亂無常治。Tiānxià zhě wú cháng luàn, wú cháng zhì.
= Svět není nikdy trvale v chaosu ani není nikdy trvale řádně uspořádan.

Pozn.: Funkce slova 者 zhě coby ukazatelu hranice mezi podmětovou a přísudkovou částí jmenné věty byla probrána výše. {→ 2.5}

19.3 Složené konstrukce se zájmenem 所 suǒ

Vztažné zájmeno 所 suǒ (v pozici před slovesem) nahrazuje předmět slovesné konstrukce a tvoří tento typ závislé konstrukce:

吾所殺 wú suǒ shā = „ten, koho jsem zabil“.

Pozn.: srov.

殺之者 shā zhī zhě = „ten, kdo ho zabil“.

Zdrojovou konstrukcí obou uvedených závislých konstrukcí je:

吾殺之。 Wú shā zhī. = „Zabil jsem ho.“

V první konstrukci zájmeno 所 suǒ zastupuje předmět zdrojové konstrukce. Ve druhé zájmeno 者 zhě zastupuje podmět zdrojové konstrukce.

Podobně jako v případě závislých konstrukcí se zájmenem 者 zhě i závislé konstrukce se 所 suǒ mohou vystupovat jako kterýkoliv jmenný větný člen (podmět, předmět, přívlastek):

- 先生所言國之大事也。Xiānshēng suǒ yán guó zhī dà shì yě.
= To, o čem učiteli hovoříte, je velká záležitost státu.
- 知人之所不知。Zhī rén zhī suǒ bù zhī.
= Věděl to, o čem ostatní nevěděli.
- 仲子所居之室也。Zhòngzǐ suǒ jū zhī shì yě.
= To je dům, ve kterém bydlí Zhongzi.

Zájmeno 所 suǒ může analogicky zastupovat předmět předložky:

- 此小國之所以事大國也。Cǐ xiǎo guó zhī suǒ yǐ shì dà guó yě.
= Toto je způsob, jak malý stát slouží velkému státu.
- 學者，所以求為君子也。Xué zhě, suǒ yǐ qiú wéi jūnzǐ yě.
= Studium je to, pomocí čeho se člověk snaží stát se ušlechtilým mužem.
- 君所與居，皆其所畏也。Jūn suǒ yǔ jū, jiē qí suǒ wèi yě.
= Ti, spolu s kterými vládce přebývá, jsou všichni těmi, kterých si váží.
- 此戰之所由克也。Cǐ zhàn zhě suǒ yóu kè yě.
= Toto je to, na základě čeho lze vyhrát bitvu.

19.4 Zdůrazňovací konstrukce se zájmeny 者 zhě a 所 suǒ²²

Závislé konstrukce se zájmeny 者 zhě a 所 suǒ slouží často k fokalizaci výpovědi (zdůraznění určitého aspektu toho, o čem hovoříme). V tomto paragrafu uvádíme přehled zdůrazňovacích konstrukcí s těmito zájmeny.

²² Nikitina 2005, 40-44.

Jak už bylo uvedeno, závislé konstrukce se zájmeny 者 zhě a 所 suǒ lze vždy odvodit od výchozí konstrukce typu podmět – přísudek – předmět:

Příklady:

- 宋人握苗。Sòng rén yà miáo.
= Člověk ze Song popotahoval výhonky.
- 握苗者，宋人也。 Ten, kdo popotahoval výhonky, byl člověk ze Song.
- 宋人所握，苗也。 To, co člověk ze Song popotahoval, byly výhonky.
- 王與諸侯攻秦。Wáng yǔ zhūhóu gōng Qín.
= Král spolu s knížaty zaútočil na Qin.
- 與諸侯攻秦者，王也。 Ten, kdo spolu s knížaty zaútočil na Qin, byl král.
- 王與諸侯所攻，秦也。 Stát, na který král spolu s knížaty zaútočil, byl Qin.
- 王所與攻秦，諸侯也。 Ti, spolu s kterými král zaútočil na Qin, byla knížata.
- 臣自楚歸秦。Chén zì Chǔ guī Qín.
= Vrátil jsem se z Chu do Qin.
- 自楚歸秦者，臣也。 Ten, kdo se z Chu vrátil do Qin, jsem byl já.
- 臣自楚所歸，秦也。 Místo, kam jsem se vrátil z Chu, bylo Qin.
- 臣所自歸秦，楚也。 Místo, odkud jsem se vrátil do Qin, bylo Chu.

20. Běžné a zvláštní funkce slovních druhů²³

Slova v klasické čínštině vystupují zpravidla ve více funkcích analogických slovním druhům. Funkce slov se dále dělí na *běžné* a *zvláštní*. Rozdíl mezi běžnými a zvláštními funkcemi slov není zcela ostrý, vychází z frekvence, s jakou slova v různých funkcích vystupují, ale rovněž z analogie s jinými jazyky, např. s češtinou. Tam, kde se v čínské větě objevuje slovo ve zvláštní funkci, by v češtině nejspíše bylo odvozené slovo jiného slovního druhu. Jakkoliv rozlišení na běžné a zvláštní funkce slov není zcela exaktní, je vhodné s ním pracovat při výuce/studiu klasické čínštiny, neboť pomáhá strukturovat jinak často značnou syntaktickou flexibilitu slov v klasické čínštině.

Slova, která mají (až na výjimky) *pouze běžné funkce*, jsou: předložky, spojky, příslovce (adverbia), částice a zájmena. Jejich běžnými funkcemi jsou:

Předložky – uvádějí předměty

Spojky – určují vztahy mezi konstrukcemi

Příslovce – vystupují pouze jako určení k přísudku

Částice – (nejčastěji) se vztahují k větné konstrukci jako celku

Zájmena – vystupují pouze jako jmenné větné členy

Slova, která mají *běžné i zvláštní funkce*, jsou: podstatná jména (substantiva), adjektiva, slovesa, číslovky a lokativy.

20.1 Podstatná jména:

Běžné funkce:

- A) jmenný větný člen (tj. podmět, předmět, jmenná část přísudku ve jmenných větách)
- B) přívlástek k jmennému větnému členu

²³ Nikitina 2005, 4-5.

Zvláštní funkce:

- A) přísudek bez předmětu nebo s předmětem
B) určení k přísudku

Běžné funkce jsou intuitivně srozumitelné, neboť převážně odpovídají funkcím substantiv v češtině (pouze přívlastek shodný je v češtině zpravidla vyjádřen adjektivem odvozeným od příslušného substantiva, např.: král → královský, králův). K zvláštním funkcím uvádíme následující příklady:

ad A): Podstatná jména mohou mít funkci přísudku v různých významech, přičemž tento význam je zpravidla odvozen od nejnápudnějšího funkčního rysu věci označované původním podstatným jménem:

nástroj → použít nástroj
role, titul → mít roli, zastávat funkci
oblečení → obléci si

- 我以宜陽餌王。Wǒ yǐ Yíyáng bǎi wáng.
= **Nalákal** jsem krále na Yiyanga. (Použil jsem Yiyanga jako návnadu na krále.)
- 童子不裘不帛不履絢。Tóngzǐ bù qiú bù bó bù jù qú.
= Mladíci **nenosí kožešiny, hedvábí, ani ozdoby na střevících**.

Dále lze funkce podstatných jmen v přísudku rozlišit na funkci slovesnou a funkci adjektivní – podstatné jméno může mít význam od něj odvozené **činnosti**, nebo **vlastnosti, atributu**:

„otec“ → 1) jednat s někým jako s otcem
2) mít atributy otce, „být otcovský“

- 爾欲吳王我乎? ěr yù Wú wáng wǒ hū?
= Chcete mi udělat to, co udělali králi státu Wu? (Doslova: „Chcete mě **král-Wuovat?**“)
- 為臣而君，亡之本也。Wéi chén ér jūn, wáng zhī běn yě.
= Být ministrem a přitom **jednat jako vládce**, je kořenem zániku.

- 君君，臣臣，父父，子子。Jūn jūn, chén chén, fù fù, zǐ zǐ.
= [At'] **je** vládce **vládcem** (tj. má atributy vládce, chová se jako řádný vládce), ministr **ministrem**, otec **otcem** a syn **synem**.

ad B): Určení k přísudku (podstatné jméno stojí před slovesem a blíže ho určuje). Mezi určení k přísudku a přísudek může být vložena spojka 而 ér. V rámci této kategorie můžeme rozlišit několik nejdůležitějších případů:²⁴

- 1) Určení času.
Tuto funkci podstatných jmen vnímáme intuitivně jako samozřejmou a mohli bychom ji kvalifikovat jako běžnou funkci podstatných jmen.²⁵ Podstatné jméno s významem časového určení běžně stojí před přísudkem a určuje ho z hlediska toho, kdy k danému ději došlo:
  - 夜行而晝伏。Yè xíng ér zhòu fú.
= **V noci** prchal a **ve dne** se skrýval.
- 2) Určení místa.
Vyjadřuje nejčastěji místo (prostředí), v němž se děj odehrává:
  - 太古之時穴居野處。Tài gǔ zhī shí xué jū yě chù.
= V nejstarších dobách [lidé] bydleli **v jeskyních** a žili **v pustině**.
- 3) Nástroj, jímž je daný děj proveden:
  - 齊王大怒，車裂蘇秦於市。Qí wáng dà nù, chē liè Sū Qín yú shì.
= Král státu Qi se velmi rozhněval a [nechal] Su Qina roztrhat **vozy** na tržišti.
- 4) Určení vyjadřující přirovnání:

²⁴ Toto rozlišení vychází z analýzy v: Zádrapa 2009, 212-223.

²⁵ Nikitina (2005, 4) určení času za běžnou funkci podstatných jmen považuje.

- 豕人立而啼。Shǐ rén lì ér tí.
= Kanec se postavil [na zadní] **jako člověk** a zanařikal.
- 5) Bližší určení způsobu, jak se něco děje:
  - 欲其子之齊語。Yù qí zǐ zhī qí yǔ.
= Přál si, aby jeho syn hovořil **qisky**.
  - 好面譽人者，亦好背而毀之。Hào miàn yù rén zhě, yì hào bèi ér huǐ zhī.
= Ti, kdo s oblibou **tváří v tvář** chválí druhé, rovněž je s oblibou **za zády** pomlouvají.

20.2 Adjektiva

Běžné funkce:

- A) Přívlástek ke jmennému větnému členu
大國 dà guó = velký stát
- B) Přísudek bez předmětu
國大。 Guó dà. = Stát je velký.
- C) Určení ke slovesnému přísudku – stává se příslovcem
王大怒。 Wáng dà nù. = Král se velmi rozhněval.
- D) Přísudek ve srovnávací konstrukci
齊大於魯。 Qí dà yú Lǔ. = Stát Qi je větší než stát Lu.

Pozn.: Některá přídavná jména běžně řídí bezpředložkový předmět.

Patří mezi ně:

同 tóng	= stejný
異 yì	= odlišný
多 duō	= mnohý
少 shǎo	= nemnohý.

山多蟲螟。 Shān duō chóng míng.

= V horách je spousta obtížného hmyzu.

臣主同欲而異使。 Chén zhǔ tóng yù ér yì shǐ.
= *Ministři a vládce mají shodné zájmy, ale odlišné úkoly.*

Zvláštní funkce:

- A) funkce jmenného větného členu
velký → výška, velikost
- B) slovesné funkce – kauzativní (učinit koho jakým) a putativní (považovat koho za jakého):
大之 dà zhī = „učinit to velkým“ (zvětšit to) i „považovat to za velké“
- 孔子登東山而小魯。 Kǒngzǐ dēng Dōngshān ér xiǎo Lǔ.
= Konfucius vystoupil na Východní horu a **viděl, že Lu je malé** („posoudil Lu jako malé“).
  - 匠人斲而小之。 Jiàng rén zhuó ér xiǎo zhī.
= Tesař jej otesal, a tím **zmenšil**.

20.3 Slovesa

Běžné funkce:

Běžnou funkcí slovesa je funkce přísudku. Různá slovesa vystupují v konstrukcích bez předmětu (nepřechodná slovesa), s předmětem (přechodná slovesa) nebo tvoří konstrukce bez předmětu i s předmětem. Rozlišení mezi přechodnými a nepřechodnými slovesy je v klasické čínštině z různých důvodů velmi neostré, často lze mluvit spíše jen o pravděpodobnosti, s kterou sloveso vystupuje spíše v té než oné konstrukci.

Zvláštní funkce:

- A) U některých sloves lze za zvláštní funkci považovat jejich kauzativní užití. Např. v běžné funkci konstrukce 去之 qù zhī znamená „odejít od něj“, ve zvláštní – kauzativní – funkci tatáž konstrukce znamená „vyhnat ho, propustit ho“ (tj. „způsobit, že odejde“, dosl. „odejít ho“).
- B) Jmenný větný člen, typicky abstraktní podstatné jméno odvozené od slovesa. Např. od slovesa „konat“ (為 wéi) odvozené abstraktní podstatné jméno → „činnost“ (rovněž 為 wéi).

- 其為不得利。Qí wéi bù dé lì.
= Jeho činnost nepovede k prospěchu.
- 是亦走也。Shì yì zǒu yě.
= Toto je také útěk. (Toto je také „utěci“.)

20.4 Lokativy

Běžné funkce:

- A) Přívlastek ke jmennému větnému členu
東門 dōng mén = východní brána
- B) Určení k přísudku
東徙 dōng xǐ = odstěhovat se na východ
- C) Jmenný větný člen
東有燕國 dōng yǒu Yān guó = na východě je stát Yan
- D) Záložka
山東 shān dōng = na východ od hor

Zvláštní funkce:

Lokativy mají predikativní zvláštní funkce, ve kterých mohou vystupovat s předmětem i bez předmětu. Různé lokativy vystupují v různých zvláštních funkcích, z nichž nejrozšířenější je funkce slovesa ve významu „jít v daném směru“, příp. „být v dané pozici“ nebo „dostat se do dané pozice“:

- 立不中門。Lì bù zhōng mén.
= Když se postavil, **nebyl uprostřed** brány.
- 景公出獵，上山見虎，下澤見蛇。Jǐng gōng chū liè, shàng shān jiàn hū,
xià zé jiàn shé.
= Když vévoda Jing vyšel na lov, **vystoupal** na hory a spatřil tam tygra, **sestoupil** do mokřin a spatřil tam hada.
- 秦師遂東。Qín shī suì dōng.
= Qinská armáda pak **zamířila k východu**.

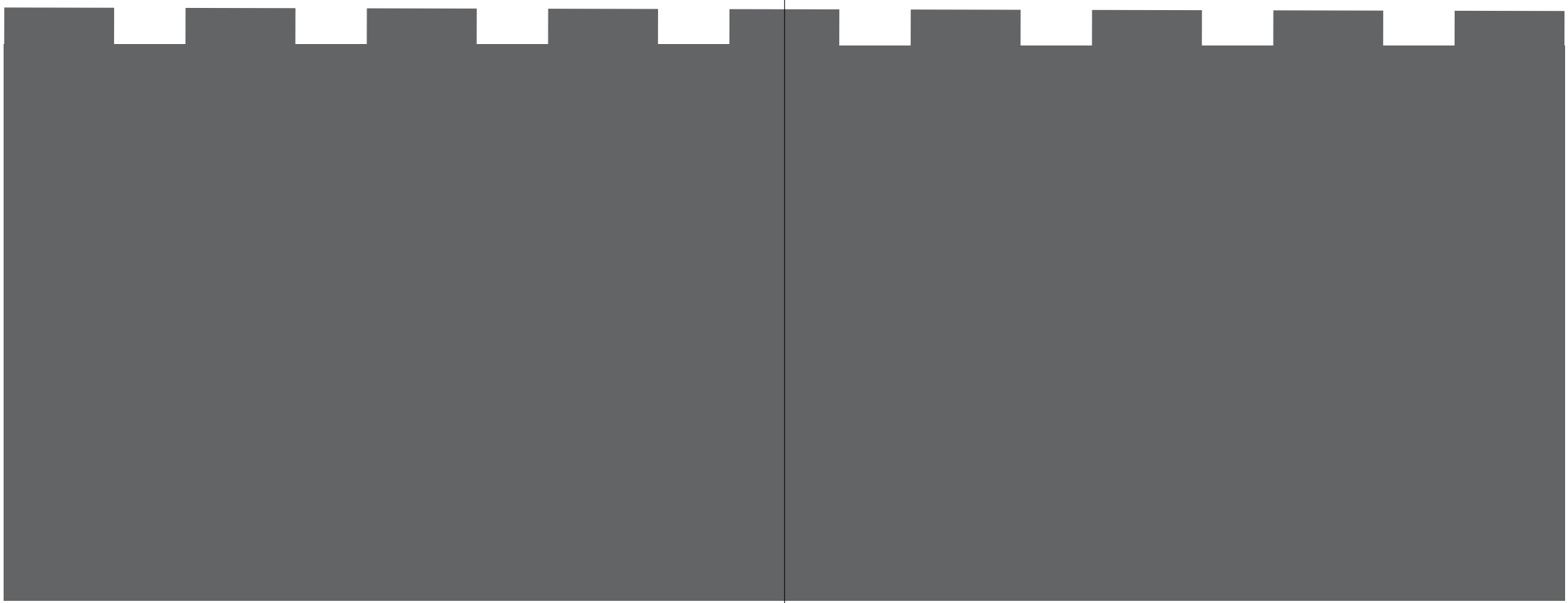
- 子畏於匡，顏淵後。Zǐ wèi yú Kuāng, Yán Yuān hòu.
= Když se mistr dostal do nebezpečí v Kuang, Yan Yuan **zůstal vzadu**.

Lokativy dále někdy vystupují v kauzativních a putativních funkcích:

- 峻法所以禁過外私也。Jùn fǎ suǒ yǐ jìn guò wài sī yě.
= Hrdzu nahánějící zákony jsou tím, čím se zabraňuje přestupkům a **vyhání ven** sobeckost.
- 告令尹改乘轅而北之。Gào lìng Sūn gǎi shèng guán ér běi zhī.
= Nařídil [prvnímu ministru] Sunovi obrátit spřežení a **vést je k severu**.
- 是故聖人上德而下功。Shì gù shèng rén shàng dé ér xià gōng.
= Z toho důvodu světec **klade vysoko** ctnost a **nízko** zásluhy.

ČÍTANKA I.

(18) Hán Fēizǐ (韓非子), 22

樂羊為魏將而攻中山，其子在中山。中山之君烹其子而遺之羹，樂羊坐於幕下而啜之，盡一杯。文侯謂堵師贊曰：樂羊以我故而食其子之肉。答曰：其子而食之，且誰不食？樂羊罷中山，文侯賞其功而疑其心。

孟孫獵得麕，使秦西巴持之歸，其母隨之而啼。秦西巴弗忍而與之。孟孫歸，至而求麕。答曰：余弗忍而與其母。孟孫大怒，逐之。居三月，復召以為其子傅。其御曰：曩將罪之，今召以為子傅，何也？孟孫曰：夫不忍麕，又且忍吾子乎？

Poznámky:

樂羊	yuè yáng	Yuè Yáng, generál státu Wèi
將	jiàng	generál
中山	zhōngshān	stát Zhōngshān
烹	pēng	uvařit; uvařit zaživa (trest)
羹	gēng	hustý masový vývar
幕	mù	(velitelský) stan; zástěna; baldachýn
啜	chuò	srkat
盡	jìn	dotáhnout něco do konce, vyčerpat (dopít až do dna apod.)
文侯	wénhóu	vévoda Wén (ze státu Wèi)
堵師贊	dǔ shīzàn	Dǔ Shīzàn (<i>vlastní jméno</i>)
罷	bà	zastavit, přestat
賞	shǎng	odměnit
功	gōng	výsledky, zásluhy
疑	yí	pochybovat (o čem, o kom)
孟孫	mèngsūn	Mèngsūn (<i>vlastní jméno</i>)
獵	liè	lovit
麕	ní	kolouch
秦西巴	qín xībā	Qín Xībā (<i>vlastní jméno</i>)
持	chí	nést, vzít sebou
隨	suí	následovat, sledovat (koho, co), řídit se (čím)
啼	tí	naříkat, kvílet
忍	rěn	být schopen snést, vydržet (co)
與	yǔ	dát (komu co)
求	qiú	žádat, požadovat; snažit se získat, hledat
余	yú	já
逐	zhú	zapudit, vyhnat; pronásledovat, honit
召	zhào	povolat, pozvat
傅	fù	učitel, vychovatel
御/馭	yù	vozataj
曩	nǎng	před chvílí, přednedávnem, předtím

(19) Hán Fēizǐ (韓非子), 32

宋襄公與楚人戰於涿谷上。宋人既成列矣，楚人未及濟。右司馬購強趨而諫曰：楚人眾而宋人寡。請使楚人半涉未成列而擊之，必敗。襄公曰：寡人聞君子曰：不重傷，不擒二毛，不推人於險，不迫人於阨，不鼓不成列。今楚未濟而擊之，害義。請使楚人畢涉成陣而後鼓士進之。右司馬曰：君不愛宋民，腹心不完，特為義耳。公曰：不反列，且行法。右司馬反列，楚人已成列撰陣矣，公乃鼓之。宋人大敗，公傷股，三日而死。此乃慕自親仁義之禍。

Poznámky:

宋襄公	sòng xiāng gōng	vévoda Xiāng ze státu Sòng
涿谷	zhuógǔ	Zhuógǔ (<i>jméno řeky</i>)
列	liè	řada, šik
濟	jì	překročit (co), dostat se (přes)
右司馬	yòu sīmǎ	„velitel po pravici“ (<i>vojenská hodnost</i>)
購強	gòu qiáng	Gòu Qiáng (<i>vlastní jméno</i>)
趨	qū	spěchat, hnát se
諫	jiàn	podat námítku, protestovat
眾	zhòng	mnohý počtem, mnoho
寡	guǎ	malý počtem, málo
半	bàn	polovina, půl
涉	shè	překročit, přebrodit, plavit se (přes)
重	chóng	znova, nanovo, podruhé
擒/禽	qín	chytit, zajmout
二毛	èrmáo	osoba s vlasy již prokvétajícími šedinami (starší osoba)
推	tuī	strkat, tlačit
險	xiǎn	úzký, neschůdný
迫	pò	tlačit, nutit
阨/阨/隘	è	úzké místo vhodné k obraně; extrémně nebezpečná situace
鼓	gǔ	buben; bít na buben jako signál k útoku
害	hài	zranit; nebýt v souladu (s čím)
畢	bì	všichni, v úplnosti
陣	zhèn	bojová formace, šik
士	shì	příslušník nejvyšší aristokracie, „rytíř“
進	jìn	postupovat vpřed; též kauzativně: poslat vpřed
腹心	fùxīn	mentální a emocionální kapacita člověka, „osobnost“
完	wán	úplný, kompletní, dokonalý
特	tè	výhradně, izolovaně

行	xíng	uskutečnit, provést, aplikovat
撰	zhuàn	vytvořit, zformovat
股	gǔ	stehno
慕	mù	toužit (po), upnout se (na), obdivovat (co)
自親	zìqīn	osobně
禍	huò	neštěstí, pohroma

(20) Shuō yuán (說園), 6

楚莊王賜群臣酒，日暮酒酣，燈燭滅，乃有人引美人之衣者。美人援絕其冠纓，告王曰：今者燭滅，有引妾衣者，妾援得其冠纓持之矣，趣火來上，視絕纓者。王曰：賜人酒，使醉失禮，奈何欲顯婦人之節而辱士乎？乃命左右曰：今日與寡人飲，不絕冠纓者不歡。群臣百有餘人，皆絕去其冠纓而上火，卒盡懼而罷。居二年，晉與楚戰，有一臣常在前，五合五獲甲首，卻敵，卒得勝之。莊王怪而問曰：寡人德薄，又未嘗異子，子何故出死不疑如是？對曰：臣當死，往者醉失禮，王隱忍不暴而誅也。臣終不敢以蔭蔽之德而不顯報王也。常願肝腦塗地，用頸血湔敵久矣。臣乃夜絕纓者也。遂斥晉軍，楚得以強。此有陰德者，必有陽報也。

Poznámky:

楚莊王	chǔ zhuāng wáng	král Zhuāng z Chǔ (vládl 613 – 591 př. n. l.)
群臣	qún chén	všichni ministři, služebníci
暮	mù	soumrak, večer
日暮	rì mù	večer
酣	hān	být v náladě, líznutý
燈	dēng	lampa, světlo
燭	zhú	louče
滅	miè	uhasit, vyhasnout (oheň, svíce apod.)
引	yǐn	zatahat
美人	měirén	krasavice
援	yuán	chytit, zmocnit se (čeho)
絕	jué	přetřhnout
纓	yīng	šňůra, kterou se váže čepice pod bradou, aby nepadala
妾	qiè	konkubína
趣	qū	spěchat (kam)
奈何	nàihé	proč?, nač? (<i>rétorická otázka: implikuje „není důvod“</i>)
顯	xiǎn	ukázat, předvést; vyzdvihnout, zdůraznit
婦人	fùrén	dospělá žena; manželka
節	jié	umírněnost, zdrženlivost, cudnost
辱	rǔ	veřejně ponížit
有餘	yǒu yú	více než uvedený počet
卒	zú	až do konce, dotáhnout do konce, zkompletovat
常	cháng	trvalý, stálý; běžný, obyčejný
合	hé	spojit se, setkat se
獲	huò	zajmout, získat
甲	jiǎ	brnění; voják v těžkém brnění
卻	què	stáhnout se; způsobit, že se stáhne, odrazit

敵	dí	nepřítel
勝	shèng	porazit (koho), zvítězit (nad kým)
怪	guài	divit se
未嘗	wèi cháng	nikdy
異	yì	odlišný, lišit se; odlišit, vyznamenat (někoho)
往	wǎng	v minulosti, dříve, před časem
隱	yǐn	skrýt
暴	bào	prudký, divoký
終	zhōng	konec, až do konce, nakonec
蔭	yìn	stín
蔽	bì	zakrýt
肝	gān	játra
腦	nǎo	mozek
塗	tú	bláto; pomazat, potřít
血	xuè	krev
湔	jiǎn	umýt, vyčistit
	jiàn	postříkat, z kropit
久	jiǔ	trvat dlouho, dlouhotrvající
斥	chì	vyhnat, zahnat
強	qiáng	silný
陽	yáng	yáng; otevřený, zřetelný, viditelný

ČÍTANKA II.

(9) Hán Fēizǐ (韓非子), 7

人主將欲禁姦，則審合刑名；刑名者，言與事也。為人臣者陳而言，君以其言授之事，專以其事責其功。功當其事，事當其言，則賞；功不當其事，事不當其言，則罰。故群臣其言大而功小者則罰，非罰小功也，罰功不當言也；群臣其言小而功大者亦罰，非不說於大功也，以為不當名也害甚於大功，故罰。

昔者韓昭侯醉而寢，典冠者見君之寒也，故加衣於君之上，覺寢而說，問左右曰：誰加衣者？左右對曰：典冠。君因兼罪典衣與典冠。其罪典衣，以為失其事也；其罪典冠，以為越其職也。非不惡寒也，以為侵官之害甚於寒。

Poznámky:

主	zhǔ	vládce; to hlavní, nejdůležitější
禁	jìn	zakázat, zabránit čemu, zastavit co
姦	jiān	zkaženost, ničemnost, zlo
審	shěn	zkoumat, vyšetřovat
合	hé	spojit; hodit se, být v souladu; postavit vedle sebe k porovnání
刑名	xíngmíng	„výkon funkce a její nominální prezentace“
陳	chén	hovořit, vyjádřit osobní názor
言	yán	hovořit, veřejně vyslovit návrh, slib apod.
受/授	shòu	dát, svěřit, udělit
專	zhuān	výhradně, pouze
責	zé	vyžadovat, činit odpovědným vůči čemu
功	gōng	výsledky, úspěchy
當	dāng	přesně odpovídat čemu
賞	shǎng	odměnit, odměna
罰	fá	potrestat, trest
悅/說	yuè	být potěšen čím
害	hài	škoda, poškození, ztráta; zranit, poškodit
甚	shèn	závažný, velký, významný, důležitý, kritický
昔	xī	minulost, v minulosti, dříve
韓昭侯	hán zhāo hóu	vévoda Zhāo z Hán (vládl 362 - 333)
醉	zuì	opít se, být opilý
寢	qǐn	spát; být v posteli, ležet
典	diǎn	mít na starosti co (jako úřad)
冠	guān	pokrývka hlavy (znak společenského postavení)
惡	è	ošklivý; špatný
	wù	ošklivit si
寒	hán	studený; být zima (o počasí, komu)

子產	zǐchǎn	Zǐchǎn, první ministr státu Zhèng ve 2. pol. 6. stol. př. n. l.
晨	chén	ráno
匠	jiàng	tesař, řemeslník
閭	lú	oblast, sousedství, čtvrť
婦人	fùrén	žena (vdaná nebo ve věku vdané ženy), manželka
撫	fǔ	poklepat (na rameno), zatahat (za rukáv) apod.
御/馭	yù	vozataj, vozka
遣	qiǎn	poslat (někoho, aby něco udělal)
執	zhí	zatknout, zadržet; držet něco a nepustit; držet se (něčeho, i přeneseně)
絞	jiǎo	uškrtit (někoho)
夫	fū	manžel
懼	jù	bát se
親愛	qīn'ài	důvěrní přátelé a příbuzní, lidé, na kterých člověku záleží
憂	yōu	být ustaraný, rmoutit se
以/已	yǐ	poté co; už
已死	yǐsǐ	zemřelý
哀	āi	truchlit, projevovat hluboký zármutek
姦	jiān	zkaženost, ničemnost, zlo

---

(11) Zhuāngzǐ (莊子), 19

子列子問關尹曰：至人潛行不窒，蹈火不熱，行乎萬物之上而不慄。請問何以至於此？

關尹曰：是純氣之守也，非知巧果敢之列。居，予語女！凡有貌象聲色者，皆物也，物與物何以相遠？夫奚足以至乎先？是色而已。則物之造乎不形而止乎无所化。夫得是而窮之者，物焉得而止焉！彼將處乎不淫之度，而藏乎无端之紀，遊乎萬物之所終始，壹其性，養其氣，合其德，以通乎物之所造。夫若是者，其天守全，其神无郤，物奚自入焉！

夫醉者之墜車，雖疾不死。骨節與人同而犯害與人異，其神全也，乘亦不知也，墜亦不知也，死生驚懼不入乎其胸中，是故逆物而不懼。彼得全於酒而猶若是，而況得全於天乎？聖人藏於天，故莫之能傷也。

Poznámky:

子列子	zǐlièzǐ	mistr Liè
關尹	guānyǐn	Yīn, strážce soutěsek
至人	zhìrén	dokonalý člověk
潛	qián	potopit se pod vodu, skrývat se pod vodou
窒	zhì	ucpat, zatarasit smyslové vnímání, pocity
蹈	dào	šlápnout na (záměrně, nejč. v situaci, kdy to vyžaduje zvláštní odvahu)
慄	lì	mít strach, třást se
純	chún	čistý, neředěný, nesmíšený, ryzí
巧	qiǎo	šikovný, zručný, dovedný (často neg.: schopný podvádět)
果	guǒ	být odhodlaný, rozhodný
列	liè	uspořádat, seřadit; řada, uspořádání; rank, kategorie
居	jū	posadit se, spočinout; bydlet
予	yú	já (osobně)
女 / 汝	rǔ	ty (neformální)
貌	mào	vnější vzhled, výraz
象	xiàng	tvar, forma; symbol
色	sè	barva; výraz tváře, zrazení se vnitřních pocitů
奚	xī	<i>otázkové slovo</i> (jak, co, proč...)
而已	éryǐ	„a to je vše“, nic víc než to
造	zào	vytvořit, stvořit
不形	bùxíng	nezformovaný (不 = un...verbed)
无	wú	= 無 wú
化	huà	změnit, proměnit (něco), též vzděláváním (přivést na pravou cestu), rovněž pasivní (být vzdělán, napraven kým – 化其上)
窮	qióng	vyvinout maximální úsilí, dojít až do konce něčeho

焉	yān	jak?, proč?; <i>koncová částice</i>
處	chù	být umístěn, pobývat kde; jednat, akce, řešit co
淫	yín	přehnaný, výstřední, nevázaný, obscénní
紀	jì	pravidlo, vodítko, to, podle čeho se věci řídí, základní princip
遊	yóu	cestovat, putovat
終	zhōng	konec, skončit
始	shǐ	začátek, začít
壹	yī	koncentrovat, soustředit; sjednotit
養	yǎng	krmit, živit, pěstovat, kultivovat, starat se o
通	tōng	dostat se, proniknout kam
全	quán	úplný
卻	xì	trhlina, díra
隊 / 墜	duì	spadnout odkud
疾	jí	rychlý, rychle se pohybovat
骨	gǔ	kosti
節	jié	klouby
犯	fàn	provinit se, spáchat zločin; zaútočit, vpadnout; čelit, vystavit se čemu
乘	chéng	jet (vozem)
亦...亦	yì	jak..., tak...
驚	jīng	leknout se, vyděsit se
懼	jù	bát se
匈 / 胸	xiōng	hrud', nitro (sídlo uvažování)
逆	nì	čelit, oponovat, jít proti
懼	shè	být bez sebe strachy, být zachvácen strachem
猶	yóu	a přece, a stejně
況.....乎	kuàng	A co teprve ... !, A tím spíše ... !

(12) Mèngzǐ (孟子), 1.A.7

齊宣王問曰。齊桓、晉文之事可得聞乎？孟子對曰。仲尼之徒無道桓、文之事者，是以後世無傳焉。臣未之聞也。無以，則王乎？曰德何如，則可以王矣？曰。保民而王，莫之能禦也。曰。若寡人者，可以保民乎哉？曰。可。曰。何由知吾可也？曰。臣聞之胡齧曰。王坐於堂上，有牽牛而過堂下者，王見之，曰。牛何之？對曰。將以釁鐘。王曰。舍之！吾不忍其觶觫，若無罪而就死地。對曰。然則廢釁鐘與？曰。何可廢也？以羊易之。不識有諸？曰。有之。

Poznámky:

齊宣王	qí xuān wáng	král Xuān z Qí, vládl 319-301 př. n. l.
齊桓	qí huán	vévoda Huán z Qí, vládl 685-643 př. n. l.
晉文	jìn wén	vévoda Wén z Jin, vládl 636-628 př. n. l.
聞	wén	slyšet
乎	hū	<i>koncová tázací částice</i>
對	duì	odpovědět
仲尼	zhòngní	Zhòngní, přízvisko Konfucia
徒	tú	následovník, žák
道	dào	cesta; metoda; hovořit
後	hòu	být v pozadí; později; vzadu
傳	chuán	sdělovat, předávat
未	wèi	<i>záporka vyjadřující „ještě ne“, „dosud ne“, „nikdy“</i>
王	wàng	být (řádným) králem
德	dé	charizmatická síla, „ctnost“
如	rú	být jako, vypadat jako, podobat se
保	bǎo	chránit; pečovat o
禦	yù	zastavit, zadržet, odvrátit
哉	zāi	<i>koncová zvolací částice</i>
由	yóu	na základě čeho, podle
胡齧	hú hé	Hú Hé, <i>vlastní jméno</i>
牽	qiān	táhnout
牛	niú	kráva
見	jiàn	vidět, spatřit
釁	xìn	rituálně potřít krví
鐘	zhōng	zvon
舍	shě	propustit, vzdát se čeho
忍	rěn	snést
觶觫	húsù	třást se strachem
就	jiù	blížít se
然	rán	tak
廢	fèi	zrušit
羊	yáng	ovce
識	shì	vědět, znát

(13) Mèngzǐ (孟子), 1.A.7 (pokračování)

曰。是心足以王矣。百姓皆以王為愛也。臣固知王之不忍也。王曰。然，誠有百姓者。齊國雖褊小，吾何愛一牛。即不忍其觳觫。若無罪而就死地。故以羊易之也。曰。王無異於百姓之以王為愛也。以小易大。彼惡知之。王若隱其無罪而就死地，則牛羊何擇焉。王笑曰。是誠何心哉。我非愛其財而易之以羊也。宜乎百姓之謂我愛也。曰。無傷也。是乃仁術也。見牛未見羊也。君子之於禽獸也。見其生不忍見其死。聞其聲不忍食其肉。是以君子遠庖廚也。

Poznámky:

足	zú	stačit, dostačovat
心	xīn	srdce, mysl
百姓	bǎixìng	„sto rodů“, lid
愛	ài	láska, láskyplně pečovat; lakomý
雖	suī	ačkoliv, třebaže
褊小	biǎn xiǎo	těsný a malý
異	yì	lišit se
惡	wū	otázkové slovo: jak, jakpak
隱	yǐn	litovat, soucítit
擇	zé	vybrat, zvolit
笑	xiào	zasmát se
財	cái	majetek
宜	yí	odpovídat, být přiměřený, hodit se
傷	shāng	zranit; utrpět zranění
禽	qín	ptáci
聲	shēng	zvuk, hlas
肉	ròu	maso
遠	yuǎn	vzdálený
庖廚	páochú	kuchyně

---

(14) Mèngzǐ (孟子), 2.A.6

孟子曰。人皆有不忍人之心。先王有不忍人之心，斯有不忍人之政矣。以不忍人之心，行不忍人之政，治天下可運之掌上。所以謂人皆有不忍人之心者，今人乍見孺子將入於井，皆有怵惕惻隱之心，非所以內交於孺子之父母也，非所以要譽於鄉黨朋友也，非惡其聲而然也。由是觀之，無惻隱之心，非人也；無羞惡之心，非人也；無辭讓之心，非人也；無是非之心，非人也。惻隱之心，仁之端也；羞惡之心，義之端也；辭讓之心，禮之端也；是非之心，智之端也。

Poznámky:

斯	sī	tudíž, pak
政	zhèng	politika, vládnutí, vláda
治	chí	spravovat, řádně vykonávat, ošetřovat
	zhì	být řádně spravován
運	yùn	otáčet
掌	zhǎng	dlaň
乍	zhà	náhle
井	jǐng	studna
怵	chù	bát se, mít strach
惕	tì	mít se na pozoru, být na stráži, bdělý, ostražitý
惻	cè	úzkostný, ustaraný
隱	nà	vstoupit (běžněji 納 nà); přijmout, nabrat, pojmout
交	jiāo	spojit, stýkat se; styky, konexe
要	yāo	hledat, usilovat
鄉	xiāng	vesnice
黨	dǎng	obec
朋	péng	přátelé (společná příslušnost k něčemu)
友	yǒu	přátelé (duševní spřízněnost)
觀	guān	pozorovat
羞	xiū	stydět se, stud
辭	cí	zdvořile odmítat, zdráhat se
讓	ràng	přenechat, dát přednost, vzdát se čeho, ustoupit
端	duān	počátek, zárodek
義	yì	náležitost
智	zhì	rozum

---

(22) Hán Fēizǐ (韓非子), 21

扁鵲見蔡桓公，立有間，扁鵲曰：君有疾在腠理，不治將恐深。桓侯曰：寡人無。扁鵲出。桓侯曰：醫之好治不病以為功。居十日，扁鵲復見曰：君之病在肌膚，不治將益深。桓侯不應。扁鵲出。桓侯又不悅。居十日，扁鵲復見曰：君之病在腸胃，不治將益深。桓侯又不應。扁鵲出。桓侯又不悅。居十日，扁鵲望桓侯而還走，桓侯故使人問之。扁鵲曰：病在腠理，湯熨之所及也；在肌膚，鍼石所及也；在腸胃，火齊（劑）之所及也；在骨髓，司命之所屬，無奈何也。今在骨髓，臣是以無請也。居五日，桓侯體痛，使人索扁鵲，已逃秦矣。桓侯遂死。故良醫之治病也，攻之於腠理，此皆爭之於小者也。夫事之禍福亦有腠理之地，故聖人蚤從事焉。

Poznámky:

蔡桓公	cài huán gōng	vévoda Huán ze státu Còi
疾	jí	nemoc, zdravotní potíže, indispozice
腠理	còu lǐ	pokožka, struktura pokožky, póry v kůži
腠	còu	pokožka
深	shēn	hluboký; závažný, prudký, intenzivní
肌	jī	sval, svalstvo
膚	fū	kůže
益	yì	ještě ... (více)
腸	cháng	střeva
胃	wèi	žaludek
湯	tāng	horká voda; léčebný odvar
熨	wèi	horký obklad
鍼	zhēn	kovové akupunkturní jehly
石	shí	kamenné akupunkturní jehly
火齊/劑	huǒ jì	asi: léky namíchané a připravené vařením, určené k požití
髓	suǐ	morek
司命	sīmìng	Správce osudů (božstvo)
屬	shǔ	kategorie; spadat kam
奈何	nài hé	poradit si se situací; co s tím?, co takhle ... ?
無奈何	wú nài hé	nedá se nic dělat
索	suǒ	hledat
逃	táo	utéct; vyhnout se
良	liáng	dobrý, kvalitní
早/蚤	zǎo	brzy, záhy, časně
從事	cóngshì	vykonávat svou práci, povinnost; pracovat (na čem), zaobírat se (čím)

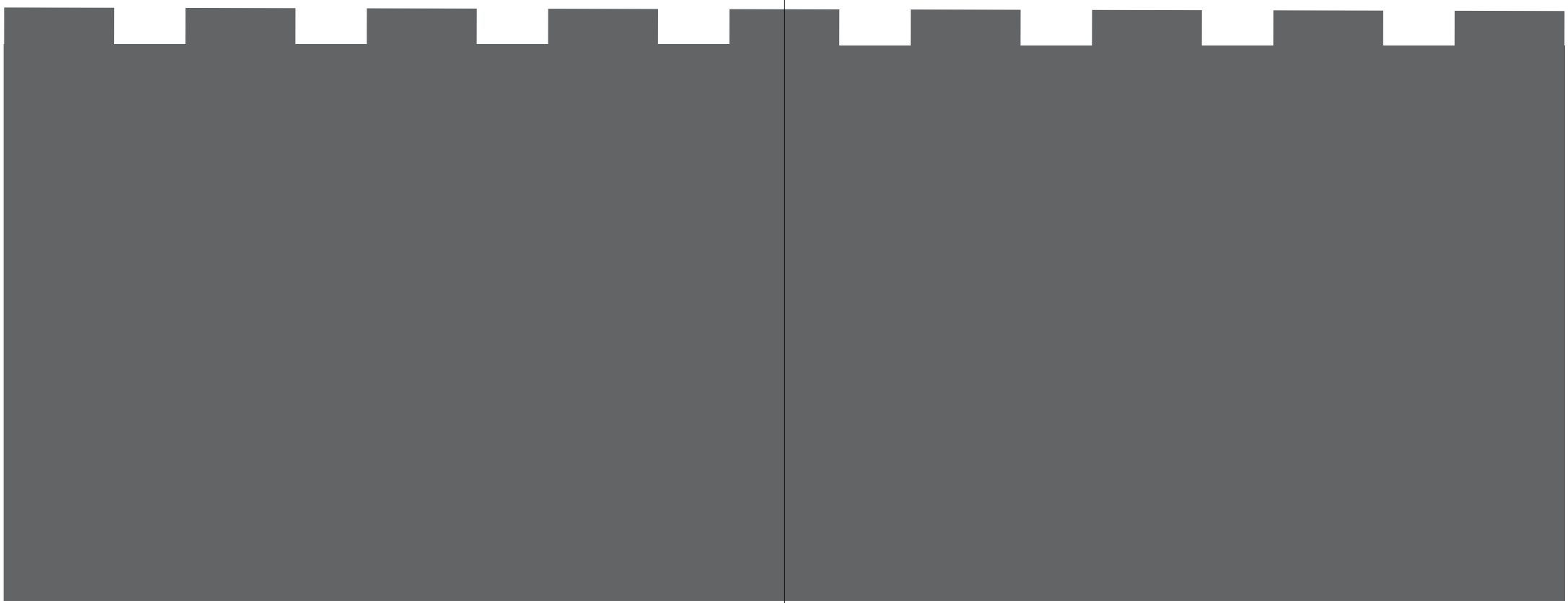

ČÍTANKA III.

(1) Hán Fēizi, 10: Desatero chyb**韓非子：十過**

Desátá kapitola díla Han Feizi sestává z deseti tvrzení o zásadních chybách, jichž se může dopustit panovník při vládě. Jejich platnost je následně ilustrována bohatým historickým materiálem. Dokládání platnosti teoretických tvrzení na událostech dřívějších dob je oblíbenou metodou výkladu čínských myslitelů, jakékoliv filozofické orientace. Desatero výchozích tezí ani jejich historické ilustrace v této kapitole nevykazují nikterak výlučné legistické rysy a celou kapitolu lze považovat za formálně i obsahově typickou a vcelku konvenční variaci na klíčovou otázku čínské filozofie: Jak jednat?

十過：

一曰：行小忠則大忠之賊也。

二曰：顧小利則大利之殘也。

三曰：行僻自用，無禮諸侯，則亡身之至也。

四曰、不務聽治而好五音，則窮身之事也。

五曰：貪復喜利則滅國殺身之本也。

六曰：耽於女樂，不顧國政，則亡國之禍也。

七曰：離內遠遊而忽於諫士，則危身之道也。

八曰：過而不聽於忠臣，而獨行其意，
則滅高名為人笑之始也。

九曰：內不量力，外恃諸侯，則削國之患也。

十曰：國小無禮，不用諫臣，則絕世之勢也。

(1) 奚謂小忠？昔者楚共王與晉厲公戰於鄢陵，楚師敗，而共王傷其目。酣戰之時，司馬子反渴而求飲，豎穀陽操觴酒而進之。子反曰：“嘻，退！酒也。”穀陽曰：“非酒也。”子反受而飲之。子反之為人也，嗜酒而甘之，弗能絕於口，而醉。戰既罷，共王欲復戰，令人召司馬子反，司馬子反辭以心疾。共王駕而自往，入其幄中，聞酒臭而還，曰：“今日之戰，不穀親傷，所恃者司馬也。而司馬又醉如此，是亡楚國之社稷而不恤吾眾也，不穀無復戰矣。”於是還師而去，斬司馬子反以為大戮。故豎穀陽之進酒不以讎子反也，其心忠愛之而適足以殺之。故曰：行小忠則大忠之賊也。

(2) 奚謂顧小利？昔者晉獻公欲假道於虞以伐虢。荀息曰：“君其以垂棘之璧與屈產之乘，賂虞公，求假道焉，必假我道。”君曰：“垂棘之璧，吾先君之寶也；屈產之乘，寡人之駿馬也。若受吾幣不假之道將奈何？”荀息曰：“彼不假我道，必不敢受我幣。若受我幣而假我道，則是寶猶取之內府而藏之外府也，馬猶取之內廄而著之外廄也。君勿憂。”君曰：“諾。”乃使荀息以垂棘之璧與屈產之乘，賂虞公而求假道焉。虞公貪利其璧與馬而欲許之。宮之奇諫曰：“不可許。夫虞之有虢也，如車之有輔，輔依車，車亦依輔，虞、虢之勢正是也。若假之道，則虢朝亡而虞夕從之矣。不可，願勿許。”虞公弗聽，遂假之道。荀息伐虢剋之，還反虞三年，興兵伐虞，又剋之。荀息牽馬操璧而報獻公，獻公說曰：“璧則猶是也。雖然，馬齒

亦益長矣。”故虞公之兵殆而地削者何也？愛小利而不慮其害。

故曰：顧小利則大利之殘也。

- (3) 奚謂行僻？昔者楚靈王為申之會，宋太子後至，執而囚之，狎徐君，拘齊慶封。中射士諫曰：“合諸侯不可無禮，此存亡之機也。昔者桀為有戎之會，而有緡叛之；紂為黎丘之蒐，而戎、狄叛之；由無禮也。君其圖之。”君不聽，遂行其意。居未期年，靈王南遊，群臣從而劫之，靈王餓而死乾溪之上。

故曰：行僻自用，無禮諸侯，則亡身之至也。

- (4) 奚謂好音？昔者衛靈公將之晉，至濮水之上，稅車而放馬，設舍以宿，夜分，而聞鼓新聲者而說之，使人問左右，盡報弗聞。乃召師涓而告之，曰：“有鼓新聲者，使人問左右，盡報弗聞，其狀似鬼神，子為我聽而寫之。”師涓曰：“諾。”因靜坐撫琴而寫之。師涓明日報曰：“臣得之矣，而未習也，請復一宿習之。”靈公曰：“諾。”因復留宿，明日，而習之，遂去之晉。

晉平公觴之於施夷之臺，酒酣，靈公起，公曰：“有新聲，願請以示。”平公曰：“善。”乃召師涓，令坐師曠之旁，援琴鼓之。未終，師曠撫止之，曰：“此亡國之聲，不可遂也。”平公曰：“此道奚出？”師曠曰：“此師延之所作，與紂為靡靡之樂也，及武王伐紂，師延東走，至於濮水而自投，故聞此聲者必於濮水之上。先聞此

聲者其國必削，不可遂。”平公曰：“寡人所好者音也，子其使遂之。”師涓鼓究之。

平公問師曠曰：“此所謂何聲也？”師曠曰：“此所謂清商也。”公曰：“清商固最悲乎？”師曠曰：“不如清徵。”公曰：“清徵可得而聞乎？”師曠曰：“不可，古之聽清徵者皆有德義之君也，今吾君德薄，不足以聽。”平公曰：“寡人之所好者音也，願試聽之。”師曠不得已，援琴而鼓。一奏之，有玄鶴二八，道南方來，集於郎門之垠。再奏之而列。三奏之，延頸而鳴，舒翼而舞。音中宮商之聲，聲聞於天。平公大說，坐者皆喜。

平公提觴而起為師曠壽，反坐而問曰：“音莫悲於清徵乎？”師曠曰：“不如清角。”平公曰：“清角可得而聞乎？”師曠曰：“不可。昔者黃帝合鬼神於泰山之上，駕象車而六蛟龍，墨方並轄，蚩尤居前，風伯進掃，雨師灑道，虎狼在前，鬼神在後，騰蛇伏地，鳳皇覆上，大合鬼神，作為清角。今主君德薄，不足聽之，聽之將恐有敗。”平公曰：“寡人老矣，所好者音也，願遂聽之。”師曠不得已而鼓之。一奏之，有玄雲從西北方起；再奏之，大風至，大雨隨之，裂帷幕，破俎豆，隳廊瓦，坐者散走，平公恐懼，伏於廊室之間。晉國大旱，赤地三年。平公之身遂癘病。

故曰：不務聽治，而好五音不已，則窮身之事也。

- (5) 奚謂貪愎？昔者智伯瑤率趙、韓、魏而伐范、中行，滅之，反歸，休兵數年，因令人請地於韓，韓康子欲勿與。段規

諫曰：“不可不與也。夫知伯之為人也，好利而驚惶。彼來請地而弗與，則移兵於韓必矣。君其與之。與之彼狃，又將請地他國，他國且有不聽，不聽，則知伯必加之兵。如是韓可以免於患而待其事之變。”康子曰：“諾。”因令使者致萬家之縣一於知伯，知伯說。

又令人請地於魏，宣子欲勿與，趙葭諫曰：“彼請地於韓，韓與之，今請地於魏，魏弗與，則是魏內自強，而外怒知伯也。如弗予，其措兵於魏必矣，不如予之。”宣子“諾”。因令人致萬家之縣一於知伯。

知伯又令人之趙請蔡、皋狼之地，趙襄子弗與，知伯因陰約韓、魏將以伐趙。襄子召張孟談而告之曰：“夫知伯之為人也，陽親而陰疏，三使韓、魏而寡人不與焉，其措兵於寡人必矣，今吾安居而可？”張孟談曰：“夫董闕于，簡主之才臣也，其治晉陽，而尹鐸循之，其餘教猶存，君其定居晉陽而已矣。”君曰：“諾。”

乃召延陵生，令將軍車騎先至晉陽，君因從之。君至，而行其城郭及五官之藏，城郭不治，倉無積粟，府無儲錢，庫無甲兵，邑無守具，襄子懼，乃召張孟談曰：“寡人行城郭及五官之藏，皆不備具，吾將何以應敵？”張孟談曰：“臣聞聖人之治，藏於臣不藏於府庫，務修其教不治城郭。君其出令，令民自遺三年之食，有餘粟者入之倉，遺三年之用，有餘錢者入之府，遺有奇人者，使治城郭之繕。”君夕出令，明日，倉不容粟，府無積錢，庫不受甲兵，居五日而城郭已治，守備已具。君召張孟談而問之曰：“吾城郭已治，守備已具，錢粟已足，甲兵有餘，

吾奈無箭何？”張孟談曰：“臣聞董子之治晉陽也，公宮之垣皆以荻蒿楛楚牆之，有楛高至於丈，君發而用之。”於是發而試之，其堅則雖菌輅之勁弗能過也。君曰：“吾箭已足矣，奈無金何？”張孟談曰：“臣聞董子之治晉陽也，公宮令舍之堂，皆以鍊銅為柱質，君發而用之。”於是發而用之，有餘金矣。

號令已定，守備已具，三國之兵果至，至則乘晉陽之城，遂戰，三月弗能拔。因舒軍而圍之，決晉陽之水以灌之，圍晉陽三年。城中巢居而處，懸釜而炊，財食將盡，士大夫羸病。襄子謂張孟談曰：“糧食匱，財力盡，士大夫羸病，吾恐不能守矣，欲以城下，何國之可下？”張孟談曰：“臣聞之，亡弗能存，危弗能安，則無為貴智矣。君失此計者。臣請試潛行而出，見韓、魏之君。”

張孟談見韓、魏之君曰：“臣聞唇亡齒寒。今知伯率二君而伐趙，趙將亡矣。趙亡，則二君為之次。”二君曰：“我知其然也。雖然，知伯之為人也羸中而少親，我謀而覺，則其禍必至矣，為之奈何？”張孟談曰：“謀出二君之口而入臣之耳，人莫之知也。”二君因與張孟談約三軍之反，與之期日。夜遣孟談入晉陽以報二君之反於襄子，襄子迎孟談而再拜之，且恐且喜。

二君以約遣張孟談，因朝知伯而出，遇智過於轅門之外，智過怪其色，因入見知伯曰：“二君貌將有變。”君曰：“何如？”曰：“其行矜而意高，非他時之節也，君不如先之。”君曰：“吾與二主約謹矣，破趙而三分其地，寡人所以親之，必不侵欺。兵之著於晉陽三年，今旦

暮將拔之而嚮其利，何乃將有他心。必不然，子釋勿憂，勿出於口。”

明旦，二主又朝而出，復見智過於轅門，智過入見曰：“君以臣之言告二主乎？”君曰：“何以知之？”曰：“今日二主朝而出，見臣而其色動，而視屬臣，此必有變，君不如殺之。”君曰：“子置勿復言。”智過曰：“不可，必殺之。若不能殺，遂親之。”君曰：“親之奈何？”智過曰：“魏宣子之謀臣曰趙葭，韓康子之謀臣曰段規，此皆能移其君之計，君與其二君約，破趙國因封二子者各萬家之縣一，如是則二主之心可以無變矣。知伯曰：“破趙而三分其地，又封二子者各萬家之縣一，則吾所得者少，不可。”智過見其言之不聽也，出，因更其族為輔氏。

至於期日之夜，趙氏殺其守隄之吏而決其水灌知伯軍，知伯軍救水而亂，韓、魏翼而擊之，襄子將卒犯其前，大敗知伯之軍而擒知伯。知伯身死軍破，國分為三，為天下笑。

故曰：貪愎好利，則滅國殺身之本也。

- (6) 奚謂耽於女樂？昔者戎王使由余聘於秦，穆公問之曰：“寡人嘗聞道而未得目見之也，願聞古之明主得國失國何常以？”由余對曰：“臣嘗得聞之矣，常以儉得之，以奢失之。”穆公曰：“寡人不辱而問道於子，子以儉對寡人何也？”由余對曰：“臣聞昔者堯有天下，飯於土簋，飲於土鋤，其地南至交趾，北至幽都，東西至日月之所出入者，莫不賓服。堯禪天下，虞舜受之，作為食器，斬山木

而財之，削鋸修之跡流漆墨其上，輪之於宮以為食器，諸侯以為益侈，國之不服者十三。舜禪天下而傳之於禹，禹作為祭器，墨染其外，而朱畫其內，縵帛為茵，蔣席頗緣，觴酌有采，而樽俎有飾，此彌侈矣，而國之不服者三十三。夏后氏沒，殷人受之，作為大路，而建九旒，食器雕琢，觴酌刻鏤，四壁堊墀，茵席雕文，此彌侈矣，而國之不服者五十三。君子皆知文章矣，而欲服者彌少，臣故曰儉其道也。”

由余出，公乃召內史廖而告之，曰：“寡人聞鄰國有聖人，敵國之憂也。今由余，聖人也，寡人患之，吾將奈何？”內史廖曰：“臣聞戎王之居，僻陋而道遠，未聞中國之聲，君其遺之女樂，以亂其政，而後為由余請期，以疏其諫，彼君臣有間而後可圖也。”君曰：“諾。”

乃使史廖以女樂二八遺戎王，因為由余請期，戎王許諾。見其女樂而說之，設酒張飲，日以聽樂，終歲不遷，牛馬半死。由余歸，因諫戎王，戎王弗聽。由余遂去之秦，秦穆公迎而拜之上卿，問其兵勢與其地形。既以得之，舉兵而伐之，兼國十二，開地千里。

故曰：耽於女樂，不顧國政，亡國之禍也。

- (7) 奚謂離內遠遊？昔者田成子遊於海而樂之，號令諸大夫曰：“言歸者死。”顏涿聚曰：“君遊海而樂之，奈臣有圖國者何？君雖樂之，將安得？”田成子曰：“寡人布令曰言歸者死，今子犯寡人之令。”援戈將擊之。顏涿聚曰：“昔桀殺關龍逢而紂殺王子比干，今君雖殺臣之身以

三之可也。臣言為國，非為身也。”延頸而前曰：“君擊之矣！”君乃釋戈趣駕而歸。至三日，而聞國人有謀不內田成子者矣。田成子所以遂有齊國者，顏涿聚之力也。故曰：離內遠遊，則危身之道也。

- (8) 奚謂過而不聽於忠臣？昔者齊桓公九合諸侯，一匡天下，為五伯長，管仲佐之。管仲老，不能用事，休居於家，桓公從而問之曰：“仲父家居有病，即不幸而不起此病，政安遷之？”管仲曰：“臣老矣，不可問也。雖然，臣聞之，知臣莫若君，知子莫若父，君其試以心決之。”君曰：“鮑叔牙何如？”管仲曰：“不可。鮑叔牙為人，剛愎而上悍。剛則犯民以暴，愎則不得民心，悍則下不為用，其心不懼。非霸者之佐也。”公曰：“然則豎刁何如？”管仲曰：“不可。夫人之情莫不愛其身，公妒而好內，豎刁自獷以為治內，其身不愛，又安能愛君？”公曰：“然則衛公子開方何如？”管仲曰：“不可。齊、衛之間不過十日之行，開方為事君，欲適君之故，十五年不歸見其父母，此非人情也，其父母之不親也，又能親君乎？”公曰：“然則易牙何如？”管仲曰：“不可。夫易牙為君主味，君之所未嘗食唯人肉耳，易牙蒸其子首而進之，君所知也。人之情莫不愛其子，今蒸其子以為膳於君，其子弗愛，又安能愛君乎？”公曰：“然則孰可？”管仲曰：“隰朋可。其為人也，堅中而廉外，少欲而多信。夫堅中則足以為表，廉外則可以大任，少欲則能臨其眾，多信則能親鄰國，此霸者之佐也，君其用之。”君曰：“諾。”

居一年餘，管仲死，君遂不用隰朋而與豎刁。豎刁蒞事三年，桓公南遊堂阜，豎刁率易牙、衛公子開方及大臣為亂，桓公渴餒而死南門之寢、公守之室，身死三月不收，蟲出於戶。故桓公之兵橫行天下，為五伯長，卒見弑於其臣，而滅高名，為天下笑者，何也？不用管仲之過也。故曰：過而不聽於忠臣，獨行其意，則滅其高名為人笑之始也。

- (9) 奚謂內不量力？昔者秦之攻宜陽，韓氏急，公仲朋謂韓君曰：“與國不可恃也，豈如因張儀為和於秦哉？因賂以名都而南與伐楚，是患解於秦而害交於楚也。”公曰：“善。”乃警公仲之行，將西和秦。楚王聞之，懼，召陳軫而告之曰：“韓朋將西和秦，今將奈何？”陳軫曰：“秦得韓之都一，驅其練甲，秦、韓為一以南鄉楚，此秦王之所以廟祠而求也，其為楚害必矣。王其趣發信臣，多其車，重其幣，以奉韓曰：‘不穀之國雖小，卒已悉起，願大國之信意於秦也。因願大國令使者入境視楚之起卒也。’”韓使人之楚，楚王因發車騎陳之下路，謂韓使者曰：“報韓君言弊邑之兵今將入境矣。”使者還報韓君，韓君大悅，止公仲，公仲曰：“不可。夫以實告我者秦也，以名救我者楚也，聽楚之虛言而輕誣強秦之實禍，則危國之本也。”韓君弗聽，公仲怒而歸，十日不朝。宜陽益急，韓君令使者趣卒於楚，冠蓋相望而卒無至者，宜陽果拔，為諸侯

笑。

故曰：內不量力，外恃諸侯者，則國削之患也。

(10) 奚謂國小無禮？昔者晉公子重耳出亡過於曹。曹君袒裼而觀之。釐負羈與叔瞻侍於前。叔瞻謂曹君曰。“臣觀晉公子非常人也。君遇之無禮。彼若有時反國而起兵。即恐為曹傷。君不如殺之。”曹君弗聽。釐負羈歸而不樂。其妻問之曰。“公從外來而有不樂之色何也。”負羈曰。“吾聞之。‘有福不及。禍來連我。’今日吾君召晉公子。其遇之無禮。我與在前。吾是以不樂。”其妻曰。“吾觀晉公子。萬乘之主也。其左右從者。萬乘之相也。今窮而出亡過於曹。曹遇之無禮。此若反國。必誅無禮。則曹其首也。子奚不先自貳焉。”負羈曰。“諾。”盛黃金於壺。充之以餐。加璧其上。夜令人遺公子。公子見使者。再拜受其餐而辭其璧。

公子自曹入楚自楚入秦。入秦三年。秦穆公召群臣而謀曰。“昔者晉獻公與寡人交。諸侯莫弗聞。獻公不幸離群臣。出入十年矣。嗣子不善。吾恐此將令其宗廟不被除而社稷不血食也。如是弗定。則非與人交之道。吾欲輔重耳而入之晉。何如？”群臣皆曰善。公因起卒。革車五百乘。疇騎二千。步卒五萬。輔重耳入之于晉。立為晉君。

重耳即位三年。舉兵而伐曹矣。因令人告曹君曰。“懸叔瞻而出之。我且殺而以為大戮。”又令人告釐負羈曰。“軍旅薄城。吾知子不違也。其表子之間。寡人將以為令。令軍勿敢犯。”曹人聞之率其親戚而保釐負羈之間者七百

餘家。

此禮之所用也。故曹小國也。而迫於晉、楚之間。其君之危猶累卵也。而以無禮蒞之。此所以絕世也。故曰。國小無禮。不用諫臣。則絕世之勢也。

(2) Hán Fēizi, 7: Dvě rukojeti

韓非子：二柄

Tato krátká kapitola z díla Han Feizi je koncizní prezentací základního kamene legistické nauky – základním nástrojem vlády jsou odměny a tresty, které slouží k žádoucímu nasměrování lidského jednání, jež je od přirozenosti vedeno touhou získat prospěch a vyhnout se újmě. Tyto nástroje vlády musí pevně držet v rukou sám vládce, jejich propůjčení podřízeným (ministrům) je nejjistější cestou do záhuby. Odměňování a trestání nesmí být nahodilé, nýbrž musí být řízeno přísnou kontrolou závazku (nebo vymezených kompetencí), jež příslušný podřízený učinil, a skutečného výkonu jeho práce. Oboje si musí přesně odpovídat, udělat více je stejně špatné jako udělat méně.

Klíčové pojmy:

刑德	xíng dé	trestání a odměňování (principy uplatňování moci vůči podřízeným, „dvě rukojeti“ z názvu kapitoly)
賞罰	shǎng fá	odměny a tresty (tj. dle legistů základní nástroje moci uplatňované vůči podřízeným)
刑名	xíng míng	výkon funkce a její nominální prezentace, vykonaná práce a původní slib – jejich porovnání je základním nástrojem vládce ke kontrole podřízených

明主之所導制其臣者，二柄而已矣。二柄者，刑德也。何謂刑德？曰：殺戮之謂刑，慶賞之謂德。為人臣者畏誅罰而利慶賞，故人主自用其刑德，則群臣畏其威而歸其利矣。故世之姦臣則不然，所惡則能得之其主而罪之，所愛則能得之其主而賞之。今人主非使賞罰之威利出於己也，聽其臣而行其賞罰，則一國之人皆畏其臣而易其君，歸其臣而去其君矣。此人主失刑德之患也。

夫虎之所以能服狗者、爪牙也，使虎釋其爪牙而使狗用之，則虎反服於狗矣。人主者以刑德制臣者也，今君人者釋其刑德而使臣用之，則君反制於臣矣。故田當上請爵祿而行之群臣，下大斗斛而施於百姓。此簡公失德而田常用之也。故簡公見弑。子罕謂宋君曰：“夫慶賞 賜予者，民之所喜也，君自行之；殺戮刑罰者，民之所惡也，臣請當之。”於是宋君失刑而子罕用之，故宋君見劫。田當徒用德而簡公弑，子罕徒用刑而宋君劫。故今世為人臣者兼刑德而用之，則是世主之危甚於簡公、宋君也。故劫殺擁蔽之主，非失刑德而使臣用之而不危亡者，則未嘗有也。

人主將欲禁姦，則審合刑名者，言異事也。為人臣者陳而言，君以其言授之事，專以其事責其功。功當其事，事當其言，則賞；功不當其事，事不當其言，則罰。故群臣其言大而功小者則罰，非罰小功也，罰功不當名也。群臣其言小而功大者亦罰，非不說於大功也，以為不當名也害甚於有大功，故罰。

昔者韓昭侯醉而寢，典冠者見君之寒也，故加衣於君

之上，覺寢而說，問左右曰：“誰加衣者？”左右對曰：“典冠。”君因兼罪典衣與典冠。其罪典衣、以為失其事也，其罪典冠、以為越其職也。非不惡寒也，以為侵官之害甚於寒。故明主之畜臣，臣不得越官而有功，不得陳言而不當。越官則死，不當則罪，守業其官所言者貞也，則群臣不得朋黨相為矣。

人主有二患：任賢，則臣將乘於賢以劫其君。妄舉，則事沮不勝。故人主好賢，則群臣飾行以要君欲，則是群臣之情不效。群臣之情不效，則人主無以異其臣矣。故越王好勇，而民多輕死；楚靈王好細腰，而國中多餓人；齊桓公妒而好內，故豎刁自宮以治內，桓公好味，易牙蒸其子首而進之；燕子噲好賢，故子之明不受國。故君見惡則群臣匿端，君見好則群臣誣能。人主欲見，則群臣之情態得其資矣。故子之託於賢以奪其君者也，豎刁、易牙因君之欲以侵其君者也，其卒子噲以亂死，桓公蟲流出戶而不葬。此其故何也？人君以情借臣之患也。人臣之情非必能愛其君也，為重利之故也。今人主不掩其情，不匿其端，而使人臣有緣以侵其主，則群臣為子之、田常不難矣。故曰：去好去惡，群臣見素。群臣見素，則大君不蔽矣。

(3) Xūnzi, 23: Lidská přirozenost je špatná

荀子：性惡

Uvedený text je úryvkem z 23. kapitoly díla Xunzi, v jejímž názvu je vyjádřena idea s Xunziem nejčastěji spojovaná: „[Lidská] přirozenost je špatná“ (xìng è 性惡). Podle Xunzia se člověk rodí se sobeckými tužbami a instinktem získat za každou cenu co nejvíc pro sebe. Kultura naproti tomu spočívá ve zdrženlivosti (cí 辭) a ústupnosti (ràng 讓), což je něco umělého (wěi 偽), co musí být do člověka vpraveno řádnou výchovou.

Klíčové pojmy:

性	xìng	(lidská) přirozenost, vrozené dispozice
情	qíng	přirozené pocity a vůbec veškerá duševní hnutí vycházející z lidské přirozenosti
偽	wěi	umělý, člověkem vytvořený
辭	cí	zdvořile odmítnout (nabídku, poctu apod.), vzdát se (čeho)
讓	ràng	ustoupit, vzdát se (čeho)

Výrazy cí a ràng často vystupují jako v dvouslabičný výraz s významem „uctivé zdvořilosti“.

禮	lǐ	obřady, obřadnost, obřadné (rituálně korektní) jednání
義	yì	smysl pro to, co je náležité v dané situaci
仁	rén	lidskost, dobro
文	wén	zdobená forma, kulturnost
理	lǐ	vzor, struktura (ve filozofickém smyslu: přirozený řád věcí, jemuž má odpovídat uspořádání lidské společnosti)

聖人	shèngrén	světec, svrchovaně moudrý muž, dokonalejší vládce
心	xīn	mysl/srdce (centrum emocí i intelektu)
志	zhì	zaměření, aspirace mysli
神明	shénmíng	božský zrak (zrak s přívlastkem „božský“, „duchovní“, tedy takový, který vidí hluboko do povahy věcí „jako božstvo“); jasnozřivost

人之性惡，其善者偽也。今人之性，生而有好利焉，順是，故爭奪生而辭讓亡焉；生而有疾惡焉，順是，故殘賊生而忠信亡焉；生而有耳目之欲，有好聲色焉，順是，故淫亂生而禮義文理亡焉。然則從人之性，順人之情，必出於爭奪，合於犯分亂理，而歸於暴。故必將有師法之化，禮義之道，然後出於辭讓，合於文理，而歸於治。用此觀之，人之性惡明矣，其善者偽也。

故枸木必將待櫟栝、烝矯然後直；鈍金必將待礪厲然後利；今人之性惡，必將待師法然後正，得禮義然後治，今人無師法，則偏險而不正；無禮義，則悖亂而不治，古者聖王以人性惡，以為偏險而不正，悖亂而不治，是以為之起禮義，制法度，以矯飾人之情性而正之，以擾化人之情性而導之也，始皆出於治，合於道者也。今人之化師法，積文學，道禮義者為君子；縱性情，安恣睢，而違禮義者為小人。用此觀之，人之性惡明矣，其善者偽也。

孟子曰：“今之學者，其性善。” 曰：是不然。是不及知人之性，而不察乎人之性偽之分者也。凡性者，天之就也，不可學，不可事。禮義者，聖人之所生也，人之所學而能，所事而成者也。不可學，不可事，而在人者，謂之性；可學而能，可事而成之在人者，謂之偽。是性偽之分也。今人之性，目可以見，耳可以聽；夫可以見之明不離目，可以聽之聰不離耳，目明而耳聰，不可學明矣。

孟子曰：“今人之性善，將皆失喪其性故也。” 曰：若是則過矣。今人之性，生而離其朴，離其資，必失而喪之。用此觀之，然則人之性惡明矣。所謂性善者，不離其朴而美之，不離其資而利之也。使夫資朴之於美，心意之於善，若夫可以見之明不離目，可以聽之聰不離耳，故曰目明而耳聰也。今人之性，飢而欲飽，寒而欲煖，勞而欲休，此人之情性也。今人見長而不敢先食者，將有所讓也；勞而不敢求息者，將有所代也。夫子之讓乎父，弟之讓乎兄，子之代乎父，弟之代乎兄，此二行者，皆反於性而悖於情也；然而孝子之道，禮義之文理也。故順情性則不辭讓矣，辭讓則悖於情性矣。用此觀之，人之性惡明矣，其善者偽也。

問者曰：“人之性惡，則禮義惡生？” 應之曰：凡禮義者，是生於聖人之偽，非故生於人之性也。故陶人埴埴而為器，然則器生於陶人之偽，非故生於人之性也。故工人斲木而成器，然則器生於工人之偽，非故生於人之性也。聖人積思慮，習偽故，以生禮義而起法度，然

則禮義法度者，是生於聖人之偽，非故生於人之性也。若夫目好色，耳好聽，口好味，心好利，骨體膚理好愉佚，是皆生於人之情性者也；感而自然，不待事而後生之者也。夫感而不能然，必且待事而後然者，謂之生於偽。是性偽之所生，其不同之徵也。

故聖人化性而起偽，偽起而生禮義，禮義生而制法度；然則禮義法度者，是聖人之所生也。故聖人之所以同於眾，其不異於眾者，性也；所以異而過眾者，偽也。夫好利而欲得者，此人之情性也。假之有弟兄資財而分者，且順情性，好利而欲得，若是，則兄弟相拂奪矣；且化禮義之文理，若是，則讓乎國人矣。故順情性則弟兄爭矣，化禮義則讓乎國人矣。

凡人之欲為善者，為性惡也。夫薄願厚，惡願美，狹願廣，貧願富，賤願貴，苟無之中者，必求於外。故富而不願財，貴而不願執，苟有之中者，必不及於外。用此觀之，人之欲為善者，為性惡也。今人之性，固無禮義，故彊學而求有之也；性不知禮義，故思慮而求知之也。然則性而已，則人無禮義，不知禮義。人無禮義則亂，不知禮義則悖。然則性而已，則悖亂在己。用此觀之，人之性惡明矣，其善者偽也。

[...]

“塗之人可以為禹。”曷謂也？曰：凡禹之所以為禹者，以其為仁義法正也。然則仁義法正有可知可能之

理。然而塗之人也，皆有可以知仁義法正之質，皆有可以能仁義法正之具，然則其可以為禹明矣。今以仁義法正為固無可知可能之理邪？然則唯禹不知仁義法正，不能仁義法正也。將使塗之人固無可以知仁義法正之質，而固無可以能仁義法正之具邪？然則塗之人也，且內不可以知父子之義，外不可以知君臣之正。今不然。塗之人者，皆內可以知父子之義，外可以知君臣之正，然則其可以知之質，可以能之具，其在塗之人明矣。今使塗之人者，以其可以知之質，可以能之具，本夫仁義法正之可知可能之理，可能之具，然則其可以為禹明矣。今使塗之人伏術為學，專心一志，思索孰察，加日縣久，積善而不息，則通於神明，參於天地矣。故聖人者，人之所積而致矣。

(4) Guǎnzi: Umění mysli I

管子：心術上

„Umění mysli I“ je jednou z tzv. „taoistických“ kapitol díla Guanzi. Obsahem i terminologií je blízká kapitole „Vnitřní cvičení“ téhož díla (viz Antologie textů k náboženství Číny). V „Umění mysli I“ je však zřetelnější politický rozměr – postavení „mysli“ (心 xin) v lidském těle je chápáno analogicky k postavení vládce ve státním organizmu a tato analogie je rozšiřována i na příslušné techniky správy vlastní osobnosti a státu. Klíčovou roli v této souvislosti hrají pojmy prázdnoty, absence záměrné činnosti a jednání pouze na základě odpovídání na vnější podněty. Formálně vzato je kapitola rozdělena do dvou částí, z nichž první tvoří krátké výroky, které jsou ve druhé části rozvedeny o něco obsažnějším komentářem.

Klíčové pojmy:

道	dào	zde: řád, který lze náležitou správou mysli a těla realizovat ve vlastní osobnosti; kosmický řád
德	dé	zde: vnitřní síla, dao realizované ve věcech (především v lidské osobnosti)
神	shén	duch, božstvo; zde: kvalita lidské mysli – v náležitě spravované mysli se duch usídí a člověk nabývá nadlidských schopností
虛	xū	prázdny, prázdnota (odkazuje především k prázdne mysli, mysli vyprázdňené od všech konvenčních obsahů – pocitů, žádostí, záměrů atd.)
因	yīn	záviset na, opírat se o, řídit se podle; zde: záviset na situaci, řídit se podle situace (chápáno jako ideální modus jednání)
應	yīng	odpovídat (zde: na podněty gǎn 感 druhých věcí, a tak jednat náležitě)

- (1) 心之在體，君之位也。九竅之有職，官之分也。心處其道，九竅循理。嗜欲充益，目不見色，耳不聞聲。 故曰：上離其道，下失其事。
- (2) 毋代馬走，使盡其力，毋代鳥飛，使弊其羽翼。
- (3) 毋先物動，以觀其則。動則失位，靜乃自得。
- (4) 道不遠而難極也。與人並處而難得也。
- (5) 虛其欲，神將入舍。掃除不潔，神乃留處。
- (6) 人皆欲智，而莫索其所以智乎。智乎智乎，投之海外無自奪，求之者不得處之者，夫正人無求之也，故能虛無。
- (7) 虛無無形謂之道。化育萬物謂之德。
- (8) 君臣父子人間之事謂之義。登降揖讓，貴賤有等，親疏之體，謂之禮。
- (9) 簡物小未一道，殺僂禁誅謂之法。
- (10) 大道可安而不可說。
- (11) 真人之言，不義不顧。不出於口，不見於色，四海之人，又庸知其則。

- (12) 天曰虛，地曰靜，乃不貸。
- (13) 潔其宮，開其門，去私毋言，神明若存。
- (14) 紛乎其若亂，靜之而自治。強不能遍立，智不能盡謀。
- (15) 物固有形，形固有名，名當謂之聖人。故必知不言無為之事，然後知道之紀。
- (16) 殊形異執，不與萬物異理，故可以為天下始。
- (17) 人之可殺，以其惡死也，其可不利，以其好利也。是以君子不休乎好，不迫乎惡，恬愉無為，去智與故。
- (18) 其應也，非所設也，其動也，非所取也。
- (19) 過在自用，罪在變化。是故，有道之君，其處也，若無知。其應物也，若偶之。靜因之道也。

Komentář:

- (1) 心之在體，君之位也。九竅之有職，官之分也。耳目者，視聽之官也，心而無與視聽之事，則官得守其分矣。夫心有欲者，物過而目不見，聲至而耳不聞也，故曰：上離其道，下失其事。故曰，心術者，無為而制竅者也。故曰：君。
- (2) 無代馬走，無代鳥飛，此言不奪能，能不與下誠也。
- (3) 毋先物動者，搖者不定，趨者不靜，言動之不可以觀也。位者，謂其所立也，人主者立於陰，陰者靜。故曰動則失位。陰則能制陽矣，靜則能制動矣，故曰靜乃自得。
- (4) 道在天地之間也，其大無外，其小無內，故曰不遠而難極也。虛之與人也無間。唯聖人得虛道，故曰並處而難得。
- (5) 世人之所職者精也，去欲則宣，宣則靜矣，靜則精，精則獨立矣。獨則明，明則神矣。神者至貴也，故館不辟除，則貴人不舍焉，故曰不潔則神不處。
- (6) 人皆欲知而莫索之，其所以知彼也，其所以知此也。不修之此，焉能知彼，修之此，莫能虛矣。虛者無藏也。故曰，去知則奚率求矣，無藏則奚設矣，無求無設，則無慮。無慮則反覆虛矣。

- (7) 天之道，虛其無形。虛則不屈，無形則無所位趕，無所位趕，故遍流萬物而不變。德者道之舍，物得以生。生知得以職道之精。故德者得也，得也者，其謂所以然也，以無為之謂道，舍之之謂德。故道之與德無間。故言之者不別也。間之理者，謂其所以舍也。
- (8) 義者，謂各處其宜也。禮者，因人之情，緣義之理，而為之節文者也。故禮者謂有理也，理也者，明分以諭義之意也。故禮出乎義，義出乎理，理因乎道者也。
- (9) 法者所以同出，不得不然者也。故殺僂禁誅以一之也，故事督乎法，法出乎權，權出乎道。
- (10) 道也者，動不見其形，施不見其德，萬物皆以得，然莫知其極。故曰可以安而不可說也。
- (11) 真人，言至也；不宜，言應也。應也者，非吾所設，故能無宜也。不顧，言因也。因也者，非吾所顧，故無顧也。不出於口，不見於色，言無形也。四海之人，庸知其則，言深圍也。
- (12) 天之道虛，地之道靜，虛則不屈，靜則不變，不變則無過，故曰不貸。
- (13) 潔其宮，闕其門，宮者，謂心也。心也者，智之舍也。故

曰宮，潔之者，去好過也。門者，謂耳目也，耳目者，所以聞見也。

- (14) *Žádný komentář.*
- (15) 物固有形，形固有名。此言不得過實，實不得延名。詰形以形，以形務名，督言正名。故曰聖人。不言之言，應也。應也者，以其為之人者也。執其名，務其應，所以成，之應之道也。無為之道因也，因也者，無益無損也。以其形，因為之名，此因之術也。名者，聖人之所以紀萬物也。
- (16) 人者立於強，務於善，味於能，動於故者也。聖人無之，無之，則與物異矣，異則虛，虛者萬物之始也，故曰 可以為天下始。
- (17) 人迫於惡，則失其所好，怵於好，則忘其所惡，非道也。故曰：不怵乎好，不迫乎惡。惡不失其理，欲不過其情，故曰君子。恬愉無為，去智與故，言虛素也。
- (18) 其應非所設也，其動非所取也，此言因也。因也者，舍己而以物為法者也。感而後應，非所設也。緣理而動，非所取也。
- (19) 過在自用，罪在變化，自用則不虛，不虛則忤於物矣。變

化則為生，為生則亂矣。故道貴因。因者，因其能者，言所用也。君子之處也若無知，言至虛也。其應物也若偶之，言時適也，若影之象形，響之應聲也。故物至則應。過則舍矣，舍矣者，言復返於虛也。

(5) **Zápisy historika, 130:
Základní poselství Šesti tradic**

史記：六家之要指

Poslední (sto třicátá) kapitola Sima Qianových Zápisů historika obsahuje pojednání o principech šesti „filozofických škol“ napsané Sima Tanem, otcem Sima Qiana. (Výraz 六家 je tradičně chápán a překládán jako „šest filozofických škol“, přesněji jde však o šest „posloupností“, „rodokmenů“ nebo „tradice“.) Toto pojednání se stalo východiskem všech pozdějších (včetně moderních) klasifikací starověkého myšlení a je dodnes nesmírně vlivné, stále formuje naši základní představu o čínské filozofii. Slouží však do určité míry jako prázdňá skříň se šesti popsányými přihrádkami – naše tradované představy o myšlení jednotlivých „škol“ se jen částečně shodují s obsahem Sima Tanova pojednání. Zejména se to týká taoismu, který Sima Tan nadřazuje ostatním „školám“, avšak moderní čtenář záhy s překvapením zjistí, že Sima Tanovo chápání taoismu se jen málo kryje s naší dnešní běžnou představou o něm a zahrnuje řadu idejí, které bychom hodnotili jako typicky legistické – viz především poslední odstavec textu.

Klíčové pojmy:

陰陽家	yīnyángjiā	tradice yinu a yangu
儒家	rújiā	konfuciáni
墨家	mòjiā	mohisté
法家	fǎjiā	legisté
名家	míngjiā	tradice „jmen“ nebo „logiků“
道家	dàojiā	taoisté

太史公學天官於唐都，受易於楊何，習道論於黃子。太史公仕於建元元封之間。愍學者之不達其意而師悖，乃論六家之要指曰。

易大傳：“天下一致而百慮，同歸而殊塗。”夫陰陽、儒、墨、名、法、道德，此務為治者也，直所從言之異路，有省不省耳。嘗竊觀陰陽之術，大祥而眾忌諱，使人拘而多所畏；然其序四時之大順，不可失也。儒者博而寡要，勞而少功，是以其事難盡從；然其序君臣父子之禮，列夫婦長幼之別，不可易也。墨者儉而難遵，是以其事不可徧循；然其彊本節用，不可廢也。法家嚴而少恩；然其正君臣上下之分，不可改矣。名家使人儉而善失真；然其正名實，不可不察也。道家使人精神專一，動合無形，瞻足萬物。其為術也，因陰陽之大順，采儒墨之善，撮名法之要，與時遷移，應物變化，立俗施事，無所不宜，指約而易操，事少而功多。儒者則不然。以為人主天下之儀表也，主倡而臣和，主先而臣隨。如此則主勞而臣逸。至於大道之要，去健羨，絀聰明，釋此而任術。夫神大用則竭，形大勞則敝。形神騷動，欲與天地長久，非所聞也。

夫陰陽四時、八位、十二度、二十四節各有教令，順之者昌，逆之者不死則亡，未必然也，故曰“使人拘而多畏”。夫春生夏長，秋收冬藏，此天道之大經也，弗順則無以為天下綱紀，故曰“四時之大順，不可失也”。

夫儒者以六藝為法。六藝經傳以千萬數，累世不能通其學，當年不能究其禮，故曰“博而寡要，勞而少功”。若夫列君臣父子之禮，序夫婦長幼之別，雖百家弗能易也。墨者亦尚堯舜道，言其德行曰：“堂高三尺，土階三等，茅茨不翦，采椽不刮。食土簋，啜土刑，糲梁之

食，藜藿之羹。夏日葛衣，冬日鹿裘。”其送死，桐棺三寸，舉音不盡其哀。教喪禮，必以此為萬民之率。使天下法若此，則尊卑無別也。夫世異時移，事業不必同，故曰“儉而難遵”。要曰“彊本節用”，則人給家足之道也。此墨子之所長，雖百長弗能廢也。

法家不別親疏，不殊貴賤。一斷於法，則親親尊尊之恩絕矣。可以行一時之計，而不可長用也。故曰“嚴而少恩”。若尊主卑臣，明分職不得相踰越，雖百家弗能改也。

名家苛察繳繞，使人不得反其意，專決於名而失人情。故曰“使人儉而善失真”。若夫控名責實，參伍不失，此不可不察也。

道家無為，又曰無不為，其實易行，其辭難知。其術以虛無為本，以因循為用。無成執，無常形，故能究萬物之情。不為物先，不為物後，故能為萬物主。有法無法，因時為業；有度無度，因物與合。故曰“聖人不朽，時變是守。虛者道之常也，因者君之綱也。羣臣並至，使各自明也。其實中其聲者謂之端，實不中其聲者謂之竅。竅言不聽，姦乃不生，賢不肖自分，白黑乃形。在所欲用耳，何事不成。乃合大道，混混冥冥。光耀天下，復反無名。凡人所生者神也，所託者形也。神大用則竭，形大勞則敝，形神離則死。死者不可復生，離者不可復反，故聖人重之。由是觀之，神者生之本也，形者生之具也。不先定其神，而曰“我有以治天下”，何由哉？

ČÍTANKA IV.

(1) Komentář pana Zuō 左傳

Komentář pana Zuo (Zuozhuan) patří mezi nejdůležitější prameny ke studiu čínského starověku. Tradičně je tento text chápán jako komentář k jedné z Pěti kanonických knih – Letopisům (Chunqiu 春秋), což je kronika státu Lu obsahující velmi stručné vstupy týkající se důležitých událostí z let 722 – 481 př. n. l. Dnes převládá názor, že zápisy, které tvoří Letopisy, měly původně rituální účel a byly určeny předkům. Komentář pana Zuo vznikl pravděpodobně v období Válčících států, přičemž není vyloučena autenticita (a tedy mnohem starší datace) některých částí, zejména proslovů významných osobností. Z textového hlediska Komentář pana Zuo obsahuje explicitní odkazy na text Letopisů, jehož kryptické výroky objasňuje (význam Letopisů je komentářem vykládán směrem k soudobým čtenářům, původní rituální kontext je v komentáři již setřen). Komentář však obsahuje rovněž množství delších narativních pasáží, jejichž vazba na text Letopisů je jen volná, případně vůbec chybí. Jsou to právě tyto delší historické narativy, které jsou nejdůležitější z hlediska poznání čínských dějin.

Z Kroniky pana Zuo jsou tu uvedeny dvě ukázky, které vždy obsahují delší historický narativ, avšak ponechány v textu jsou i drobnější vstupy včetně původních výroků z Letopisů, které Komentář rozvádí a (v některých případech) dekóduje skrytý význam, který mají obsahovat. První text je kompletním pojednáním prvního roku vlády vévody Yina (722 – 712 př. n. l.) včetně původního textu Letopisů. Tento text je začátkem celé kroniky i komentáře a zahrnuje poměrně známý příběh o sporech uvnitř vládnoucí rodiny ve státě Zheng v roce 722 př. n. l. Druhý text je kompletním pojednáním šestého roku vlády vévody Zhaao (541 – 510 př. n. l.) a vztahuje se rovněž především ke státu Zheng a jeho prvnímu ministru Zichanovi, který podle tradice poprvé sestavil veřejný zákoník v podobě textu na bronzových trojnožkách. Text obsahuje diskuzi mezi ním a tradicionalistickým odpůrcem veřejného ustanovení zákona.

隱公元年:

《傳》:

惠公元妃孟子，孟子卒，繼室以聲子，生隱公。宋武公生仲子，仲子生而有文在其手，曰為魯夫人。故仲子歸于我，生桓公而惠公薨，是以隱公立而奉之。

《春秋》:

元年，春，王正月。

三月，公及邾儀父盟于蔑。

夏，五月，鄭伯克段于鄆。

秋，七月，天王使宰咺來歸惠公、仲子之賵。

九月，及宋人盟于宿。

冬，十有二月，祭伯來。

公子益師卒。

《傳》:

元年，春，王周正月，不書即位，攝也。

三月，公及邾儀父盟于蔑，邾子克也，未王命，故不書爵，曰儀父，貴之也，公攝位，而欲求好於邾，故為蔑之盟。

夏四月，費伯帥師城郎，不書，非公命也。

初，鄭武公娶于申，曰武姜。生莊公及共叔段。莊公寤生，驚姜氏，故名曰寤生，遂惡之。愛共叔段，欲立之。亟請於武公，公弗許。及莊公即位，為之請制。公曰：“制，巖邑也，虢叔死焉，佗邑唯命。”請京，使居之，謂之“京城大叔”。祭仲曰：“都城過百雉，國之害也。先王之制：大都不過參國之一；中，五之一；小，九之一。今京不度，非制也，君將不堪。”公曰：“姜氏欲之，焉辟害？”對曰：“姜氏何厭之有！不如早為之所，無使滋蔓。蔓，難圖也。蔓草猶不可除，況君之寵弟乎！”公曰：“多行不義，必自斃，子姑待之。”

既而大叔命西鄙、北鄙貳於己。公子呂曰：“國不堪貳，君將若之何？欲與大叔，臣請事之；若弗與，則請除之，無生民心。”公曰：“無庸，將自及。”

大叔又收貳以為己邑，至于廩延。子封曰：“可矣，厚將得眾。”公曰：“不義不暱，厚將崩。”

大叔完聚，繕甲兵，具卒乘，將襲鄭。夫人將啟之。公聞其期，曰：“可矣。”命子封帥車二百乘以伐京。京叛大叔段，段入于鄙，公伐諸鄙。五月辛丑，大叔出奔共。

書曰：“鄭伯克段于鄙。”段不弟，故不言弟。如二君，故曰克。稱鄭伯，譏失教也。謂之鄭志，不言出奔，難之也。

遂寘姜氏于城穎，而誓之曰：“不及黃泉，無相見也！”既而悔之。

穎考叔為穎谷封人，聞之，有獻於公。公賜之食。食舍肉，公問之，對曰：“小人有母，皆嘗小人之食矣，未嘗君之羹。請以遺之。”公曰：“爾有母遺，繄我獨無！”穎考叔曰：“敢問何謂也？”公語之故，且告之悔，對曰：“君何患焉？若闕地及泉，隧而相見，其誰曰不然？”公從之。公入而賦：“大隧之中，其樂也融融。”姜出而賦：“大隧之外，其樂也洩洩。”遂為母子如初。

君子曰：“穎考叔純孝也，愛其母，施及莊公。詩曰：‘孝子不匱，永錫爾類。’其是之謂乎！”

秋，七月，天王使宰咺來歸惠公、仲子之贈，緩，且子氏未薨，故名。天子七月而葬，同軌畢至。諸侯五月，同盟至。大夫三月，同位至。士踰月，外姻至。贈死不及尸，弔生不及哀，豫凶事，非禮也。

八月，紀人伐夷，夷不告，故不書。有蜚，不為災，亦不書。惠公之季年，敗宋師于黃，公立，而求成焉。

九月，及宋人盟于宿，始通也。

冬十月，庚申，改葬惠公，公弗臨，故不書。惠公之薨也，有宋師，太子少，葬故有闕，是以改葬。衛侯來會葬，不見公，亦不書。

鄭共叔之亂，公孫滑出奔衛，衛人為之伐鄭，取廩延。

鄭人以王師、虢師伐衛南鄙，請師於邾。邾子使私於公子豫，豫請往，公弗許。遂行，及邾人、鄭人，盟于翼。不書，非公命也。

新作南門，不書，亦非公命也。

十二月，祭伯來，非王命也。眾父卒，公不與小斂，故不書日。

昭公六年：

《春秋》：

六年，春，王正月，杞柏益姑卒。葬秦景公。

夏，季孫宿如晉。葬杞文公。宋華合比出奔衛。

秋，九月，大雩。楚蘧罷帥師伐吳。

冬，叔弓如楚。齊侯伐北燕。

《傳》：

六年，春，王正月，杞文公卒，弔如同盟，禮也。大夫如秦葬景公，禮也。

三月，鄭人鑄刑書，叔向使詒子產書曰：“始吾有虞於子，今則已矣。昔先王議事以制，不為刑辟，懼民之有爭心也。猶不可禁禦，是故閑之以義，糾之以政，行之以禮，守之以信，奉之以仁，制為祿位以勸其從，嚴斷刑罰以威其淫。懼其未也，故誨之以忠，聳之以行，教之以務，使之以和，臨之以敬，蒞之以彊，斷之以剛。猶求聖哲之上，明察之官，忠信之長，慈惠之師。民於是乎可任使也，而不生禍亂。民知有辟，則不忌於上，並有爭心，以徵於書，而徼幸以成之。弗可為矣。夏有亂政而作禹刑，商有亂政而作湯刑，周有亂政而作九刑。三辟之興，皆叔世也。

今吾子相鄭國，作封洫，立謗政，制參辟，鑄刑書，將以靖民，不亦難乎。詩曰：‘儀式刑文王之德，日靖四方’，又曰：‘儀刑文王，萬邦作孚’。如是，何辟之有。民知爭端矣，將棄禮而徵於書。錐刀之末，將盡爭之。亂獄滋豐，賄賂並行。終子之世，鄭其敗乎。肸聞之：‘國將亡，必多制’，其此之謂乎。”

復書曰：“若吾子之言，僑不才，不能及子孫，吾以救世也，既不承命，敢忘大惠”。

土文伯曰，火見，鄭其火乎。火未出而作火，以鑄刑器，藏爭辟焉。火如象之，不火何為。

夏，季孫宿如晉，拜菑田也。晉侯享之，有加籩。武子退，使行人告曰：“小國之事大國也，苟免於討，不敢求貺，得貺不過三獻。今豆有加，下臣弗堪，無乃戾

也。”韓宣子曰：“寡君以為驩也。”對曰：“寡君猶未敢，況下臣，君之隸也，敢聞加貶。”固請徹加，而後卒事，晉人以為知禮，重其好貨。

宋寺人柳有寵，大子佐惡之。華合比曰：“我殺之。”柳聞之，乃坎，用牲，埋書，而告公曰：“合比將納亡人之族，既盟于北郭矣。”公使視之，有焉，遂逐華合比，合比奔衛。於是華亥欲代右師，乃與寺人柳比，從為之徵曰：“聞之久矣。”公使代之。見於左師，左師曰：“女夫也 必亡，女喪而宗室，於人何有，人亦於女何有。詩曰：‘宗子維城，毋俾城壞，毋獨斯畏。’女其畏哉。”

六月，丙戌，鄭災。

楚公子棄疾如晉，報韓子也，過鄭，鄭罕虎，公孫僑、游吉從鄭伯以勞諸柎，辭不敢見。固請見之，見如見王。以其乘馬八匹私面。見子皮，如上卿，以馬六匹。見子產以馬四匹。見子大叔以馬二匹。禁芻牧採樵不入田，不樵樹，不采蓫，不抽屋，不強丐。誓曰：“有犯命者，君子廢，小人降。”舍不為暴，主不恩賓。往來如是，鄭三卿皆知其將為王也。韓宣子之適楚也，楚人弗逆。公子棄疾及晉竟，晉侯將亦弗逆。叔向曰：“楚辟，我衷，若何效辟。詩曰：‘爾之教矣，民胥效矣。’從我而已，焉用效人之辟。書曰：‘聖作則。’無寧以善人為則，而則人之辟乎。匹夫為善，民猶則之，況國君乎。”晉侯說，乃逆之。

秋，七月，大雩，旱也。

徐儀楚聘于楚，楚子執之，逃歸。懼其叛也，使蕞洩伐徐，吳人救之，令尹子蕩帥師伐吳。師于豫章，而次于乾谿。吳人敗其師於房鍾，獲宮廕尹棄疾，子蕩歸罪於蕞洩而殺之。

冬，叔弓如楚聘，且弔敗也。

十一月，齊侯如晉，請伐北燕也。土丐相土鞅逆諸河，禮也。晉侯許之。

十二月，齊侯遂伐北燕，將納簡公。晏子曰：“不入。燕有君矣，民不貳。吾君賄，左右諂諛，作大事不以信。未嘗可也。”

(2) Zápisy historika, 77: Životopis Prince z Wèi**史記：魏公子列傳**

Princ z Wei, známější jako „pán ze Xinlingu“, je jednou z nejproslulejších postav období Válčících států. Znáám je rovněž jako jeden z tzv. „Čtyř princů“, slavných osobností období Válčících států (dalšími třemi byli pán z Mengchangu, pán z Pingyuanu a pán z Chunshenu), které hrály významnou úlohu v politických dějích této periody čínských dějin. Šlo o mocné jedince sice formálně podřízené svým státům, ale ve skutečnosti jednající do značné míry samostatně s podporou vlastní družiny čítající i několik tisíc osob.

Životopis Prince z Wei je příběhem o osobnosti vynikající svým rozhledem a kvalitami nad své současníky. Příběh pána ze Xinlingu nese rysy, které jsou zajímavé a snadno srozumitelné i pro dnešního čtenáře – jeho hrdina je charakterově pevný, avšak zároveň velkorysý a bohémský, a jeho život je plný dramatických zvratů. Sima Qianovo podání této osobnosti je rovněž bezvýhradně kladné. Sima Qianovu preferenci naznačuje koneckonců již název životopisu – zatímco životopisy zbylých tří ze Čtyř princů jsou označeny jménem odvozeného od jejich léna („pán z XY“), pán ze Xinlingu je jediný pojmenován titulem prince a názvem státu – Princ z Wei.

魏公子無忌者，魏昭王子少子而魏安釐王異母弟也。昭王薨，安釐王即位，封公子為信陵君。是時范雎亡魏相秦。以怨魏齊故，秦兵圍大梁，破魏華陽下軍，走芒卯。魏王及公子患之。

公子為人仁而下士，士無賢不肖皆謙而禮交之，不敢以其富貴驕士。士以此方數千里爭往歸之，致食客三千人。當是時，諸侯以公子賢，多客，不敢加兵謀魏十餘年。

公子與魏王博，而北境傳舉烽，言“趙寇至，且入界”。魏王釋博，欲召大臣謀。公子止王曰：“趙王田獵耳，非為寇也。”復博如故。王恐，心不在博。居頃，復從北方來傳言曰：“趙王獵耳，非為寇也。”魏王大驚，曰：“公子何以知之？”公子曰：“臣之客有能深得趙王陰事者，趙王所為，客輒以報臣，臣以此知之。”是后魏王畏公子之賢能，不敢任公子以國政。魏有隱士曰侯嬴，年七十，家貧，為大梁夷門監者。公子聞之，往請，欲厚遺之。不肯受，曰：“臣修身絜行數十年，終不以監門困故而受公子財。”公子於是乃置酒大會賓客。坐定，公子從車騎，虛左，自迎夷門侯生。侯生攝敝衣冠，直上載公子上坐，不讓，欲以觀公子。公子執轡愈恭。侯生又謂公子曰：“臣有客在市屠中，願枉車騎過之。”公子引車入市，侯生下見其客朱亥，俾倪故久立，與其客語，微察公子。公子顏色愈和。當是時，魏將相宗室賓客滿堂，待公子舉酒。市人皆觀公子執轡。從騎皆竊罵侯生。侯生視公子色終不變，乃謝客就車。至家，公子引侯生坐上坐，遍贊賓客，賓客皆驚。酒酣，公子起，為壽侯生前。侯生因謂公子曰：“今日嬴之為公子亦足矣。嬴乃夷門抱關者也，而公子親枉車騎，自迎嬴於眾人廣坐之中，不宜有所過，今公子故過之。然嬴欲就公子之名，故久立公子車騎市中，過客以觀公子，公子愈恭。市人皆以嬴為小人，而以公子為長者能下士也。”於是罷酒，侯生遂為上客。

侯生謂公子曰：“臣所過屠者朱亥，此子賢者，世莫能知，故隱屠間耳。”公子往數請之，朱亥故不復謝，公子怪之。

魏安釐王二十年，秦昭王已破趙長平軍，又進兵圍邯鄲。公子姊為趙惠文王弟平原君夫人，數遺魏王及公子書，請救於魏。魏王使將軍晉鄙將十萬眾救趙。秦王使使者告魏王曰：“吾攻趙旦暮且下，而諸侯敢救者，已拔趙，必移兵先擊之。”魏王恐，使人止晉鄙，留軍壁鄴。名為救趙，實持兩端以觀望。平原君使者冠蓋相屬於魏，讓魏公子曰：“勝所以自附為婚姻者，以公子之高義，為能急人之困。今邯鄲旦暮降秦而魏救不至，安在公子能急人之困也！且公子縱輕勝，棄之降秦，獨不憐公子姊邪？”公子患之，數請魏王，及賓客辯士說王萬端。魏王畏秦，終不聽公子。公子自度終不能得之於王，計不獨生而令趙亡，乃請賓客，約車騎百餘乘，欲以客往赴秦軍，與趙俱死。

行過夷門，見侯生，具告所以欲死秦軍狀。辭決而行，侯生曰：“公子勉之矣，老臣不能從。”公子行數里，心不快，曰：“吾所以待侯生者備矣，天下莫不聞，今吾且死而侯生曾無一言半辭送我，我豈有所失哉？”復引車還，問侯生。侯生笑曰：“臣固知公子之還也。”曰：“公子喜士，名聞天下。今有難，無他端而欲赴秦軍，譬若以肉投餒虎，何功之有哉？尚安事客？然公子遇臣厚，公子往而臣不送，以是知公子恨之復返也。”公子再拜，因問。侯生乃屏人問語，曰：“嬴聞晉鄙之

兵符常在王臥內，而如姬最幸，出入王臥內，力能竊之。嬴聞如姬父為人所殺，如姬資之三年，自王以下欲求報其父仇，莫能得。如姬為公子泣，公子使客斬其仇頭，敬進如姬。如姬之欲為公子死，無所辭，顧未有路耳。公子誠一開口請如姬，如姬必許諾，則得虎符奪晉鄙軍，北救趙而西卻秦，此五霸之伐也。”公子從其計，請如姬。如姬果盜晉鄙兵符與公子。

公子行，侯生曰：“將在外，主令有所不受，以便國家。公子即合符，而晉鄙不授公子兵而復請之，事必危矣。臣客屠者朱亥可與俱，此人力士。晉鄙聽，大善；不聽，可使擊之。”於是公子泣。侯生曰：“公子畏死邪？何泣也？”公子曰：“晉鄙嚙啗宿將，往恐不聽，必當殺之。是以泣耳，豈畏死哉？”於是公子請朱亥。朱亥笑曰：“臣乃市井鼓刀屠者，而公子親數存之，所以不報謝者，以為小禮無所用。今公子有急，此乃臣效命之秋也。”遂與公子俱。公子過謝侯生。侯生曰：“臣宜從，老不能。請數公子行日，以至晉鄙軍之日，北鄉自到，以送公子。”公子遂行。

至鄴，矯魏王令代晉鄙。晉鄙合符，疑之，舉手視公子曰：“今吾擁十萬之眾，屯於境上，國之重任，今單車來代之，何如哉？”欲無聽。朱亥袖四十斤鐵椎，椎殺晉鄙，公子遂將晉鄙軍。勒兵下令軍中曰：“父子俱在軍中，父歸；兄弟俱在軍中，兄歸；獨子無兄弟，歸養。”得選兵八萬人，進兵擊秦軍。秦軍解去，遂救邯鄲，存趙。趙王及平原君自迎公子於界，平原君負鞶

矢為公子先引。趙王再拜曰：“自古賢人未有及公子者也。”當此之時，平原君不敢自比於人。公子與侯生決，至軍，侯生果北鄉自剄。

魏王怒公子之盜其兵符，矯殺晉鄙，公子亦自知也。已卻秦存趙，使將將其軍歸魏，而公子獨與客留趙。趙孝成王德公子之矯奪晉鄙兵而存趙，乃與平原君計，以五城封公子。公子聞之，意驕矜而有自功之色。客有說公子曰：“物有不可忘，或有不可不忘。夫人有德於公子，公子不可忘也；公子有德於人，願公子忘之也。且矯魏王令，奪晉鄙兵以救趙，於趙則有功矣，於魏則未為忠臣也。公子乃自驕而功之，竊為公子不取也。”於是公子立自責，似若無所容者。趙王埽除自迎，執主人之禮，引公子就西階。公子側行辭讓，從東階上。自言罪過，以負於魏，無功於趙。趙王侍酒至暮，口不忍獻五城，以公子退讓也。公子竟留趙。趙王以鄙為公子湯沐邑，魏亦復以信陵奉公子。公子留趙。

公子聞趙有處士毛公藏於博徒，薛公藏於賣漿家。公子欲見兩人，兩人自匿不肯見公子。公子聞所在，乃閒步往從此兩人游，甚歡。平原君聞之，謂其夫人曰：“始吾聞夫人弟公子天下無雙，今吾聞之，乃妄從博徒賣漿者游，公子妄人耳。”夫人以告公子。公子乃謝夫人去，曰：“始吾聞平原君賢，故負魏王而救趙，以稱平原君。平原君之游，徒豪舉耳，不求士也。無忌自在大梁時，常聞此兩人賢，至趙，恐不得見。以無忌從之游，尚恐其不我欲也，今平原君乃以為羞，其不足從

游。”乃裝為去。夫人具以語平原君。平原君乃免冠謝，固留公子。平原君門下聞之，半去平原君歸公子，天下士復往歸公子，公子傾平原君客。

公子留趙十年不歸。秦聞公子在趙，日夜出兵東伐魏。魏王患之，使使往請公子。公子恐其怒之，乃誡門下：“有敢為魏王使通者，死。”賓客皆背魏之趙，莫敢勸公子歸。毛公、薛公兩人往見公子曰：“公子所以重於趙，名聞諸侯者，徒以有魏也。今秦攻魏，魏急而公子不恤，使秦破大梁而夷先王之宗廟，公子當何面目立天下乎？”語未及卒，公子立變色，告車趣駕歸救魏。

魏王見公子，相與泣，而以上將軍印授公子，公子遂將。魏安釐王三十年，公子使使遍告諸侯。諸侯聞公子將，各遣將將兵救魏。公子率五國之兵破秦軍於河外，走蒙驁。遂乘勝逐秦軍至函谷關，抑秦兵，秦兵不敢出。當是時，公子威振天下，諸侯之客進兵法，公子皆名之，故世俗稱魏公子兵法。

秦王患之，乃行金萬斤於魏，求晉鄙客，令毀公子於魏。王曰：“公子亡在外十年矣，今為魏將，諸侯將皆屬，諸侯徒聞魏公子，不聞魏王。公子亦欲因此時定南面而王，諸侯畏公子之威，方欲共立之。”秦數使反間，偽賀公子得立為魏王未也。魏王日聞其毀，不能不信，后果使人代公子將。公子自知再以毀廢，乃謝病不朝，與賓客為長夜飲，飲醇酒，多近婦女。日夜為樂飲者四歲，竟病酒而卒。其歲，魏安釐王亦薨。

秦聞公子死，使蒙驁攻魏，拔二十城，初置東郡。其后秦稍蠶食魏，十八歲而虜魏王，屠大梁。

高祖始微少時，數聞公子賢。及即天子位，每過大梁，常祠公子。高祖十二年，從擊黥布還，為公子置守冢五家，世世歲以四時奉祠公子。

太史公曰：吾過大梁之墟，求問其所謂夷門。夷門者，城之東門也。天下諸公子亦有喜士者矣，然信陵君之接巖穴隱者，不恥下交，有以也。名冠諸侯，不虛耳。高祖每過之而令民奉祠不絕也。

(3) Zápisy historika, 6: Základní anály – První svrchovaný císař Qínů

史記：秦始皇本紀

Tato ukázka představuje část ze šesté kapitoly Sima Qianových Zápisů historie, jejímž tématem je sjednocení celé Číny v roce 221 př. n. l. a následující dramatické události patnáctileté vlády první císařské dynastie Qin. Ukázka zahrnuje některé nejslavnější události této doby – spálení knih Prvním císařem, povraždění (konfuciánských?) učenců a intriky doprovázející smrt Prvního císaře a nastolení jeho následovníka. Závěrečná část ukázky pak popisuje neslavnou kariéru eunucha Zhao Gaoa, jeho zavraždění a pád hlavního města Xianyang do rukou Liu Banga a Xiang Yua, který znamenal definitivní konec vlády dynastie Qin.

始皇置酒咸陽宮，博士七十人前為壽。仆射周青臣進頌曰：“他時秦地不過千里。賴陛下神靈明聖，平定海內，放逐蠻夷。日月所照，莫不賓服。以諸侯為郡縣，人人自安樂，無戰爭之患，傳之萬世。自上古不及陛下威德。”始皇悅。

博士齊人淳于越進曰：“臣聞殷周之王千餘歲，封子弟功臣，自為枝輔。今陛下有海內，而子弟為匹夫，卒有田常、六卿之臣，無輔拂，何以相救哉？事不師古而能長久者，非所聞也。今青臣又面諛以重陛下之過，非忠臣。”

始皇下其議。丞相李斯曰：“五帝不相復，三代不相

襲，各以治，非其相反，時變異也。今陛下創大業，建萬世之功，固非愚儒所知。且越言乃三代之事，何足法也？異時諸侯并爭，厚招游學。今天下已定，法令出一，百姓當家則力農工，士則學習法令辟禁。今諸生不師今而學古，以非當世，惑亂黔首。丞相臣斯昧死言：古者天下散亂，莫之能一，是以諸侯并作，語皆道古以害今，飾虛言以亂實，人善其所私學，以非上之所建立。今皇帝并有天下，別黑白而定一尊。私學而相與非法教。人聞令下，則各以其學議之，入則心非，出則巷議。夸主以為名，異取以為高，率群下以造謗。如此弗禁，則主勢降乎上，黨與成乎下。禁之便。臣請史官非秦記皆燒之。非博士官所職，天下敢有藏詩、書、百家語者，悉詣守、尉雜燒之。有敢偶語詩書者棄市。以古非今者族。吏見知不舉者與同罪。令下三十日不燒，黥為城旦。所不去者，醫藥卜筮種樹之書。若欲有學法令，以吏為師。”制曰：“可。”

三十五年，除道，道九原抵雲陽，塹山堙谷，直通之。於是始皇以為咸陽人多，先王之宮廷小：“吾聞周文王都豐，武王都鎬，豐鎬之間，帝王之都也。”乃營作朝宮渭南上林苑中。先作前殿阿房，東西五百步，南北五十丈，上可以坐萬人，下可以建五丈旗。周馳為閣道，自殿下直抵南山。表南山之顛以為闕。為復道，自阿房渡渭，屬之咸陽，以象天極閣道絕漢抵營室也。阿房宮未成；成，欲更擇令名名之。作宮阿房，故天下謂之阿房宮。隱宮徒刑者七十餘萬人，乃分作阿房宮，或作麗

山。發北山石櫛，乃寫蜀、荊地材皆至。關中計宮三百，關外四百餘。於是立石東海上朐界中，以為秦東門。因徙三萬家麗邑，五萬家雲陽，皆復不事十歲。

盧生說始皇曰：“臣等求芝奇藥僊者常弗遇，類物有害之者。方中，人主時為微行以辟惡鬼，惡鬼辟，真人至。人主所居而人臣知之，則害於神。真人者，入水不濡，入火不熱，陵雲氣，與天地久長。今上治天下，未能恬佚。願上所居宮毋令人知，然後不死之藥殆可得也。”

於是始皇曰：“吾慕真人，自謂‘真人’，不稱‘朕’。”乃令咸陽之旁二百里內宮觀二百七十復道甬道相連。帷帳鐘鼓美人充之，各案署不移徙。行所幸，有言其處者，罪死。始皇帝幸梁山宮，從山上見丞相車騎眾，弗善也。中人或告丞相，丞相後損車騎。始皇怒曰：“此中人泄吾語。”案問莫服。當是時，詔捕諸時在旁者，皆殺之。自是後莫知行之所在。聽事，群臣受決事，悉於咸陽宮。

侯生盧生相與謀曰：“始皇為人，天性剛戾自用，起諸侯，并天下，意得欲從，以為自古莫及己。專任獄吏，獄吏得親幸。博士雖七十人，特備員弗用。丞相諸大臣皆受成事，倚辨於上。上樂以刑殺為威，天下畏罪持祿，莫敢盡忠。上不聞過而日驕，下懾伏謾欺以取容。秦法，不得兼方不驗，輒死。然候星氣者至三百人。皆良士，畏忌諱諛，不敢端言其過。天下之事無小大皆決於上，上至以衡石量書，日夜有呈，不中呈不得休息。貪於權勢至如此，未可為求僊藥。”於是乃亡去。

始皇聞亡，乃大怒曰：“吾前收天下書不中用者盡去之。悉召文學方術士甚眾，欲以興太平，方士欲練以求奇藥。今聞韓眾去不報，徐市等費以巨萬計，終不得藥，徒姦利相告日聞。盧生等吾尊賜之甚厚，今乃誹謗我，以重吾不德也。諸生在咸陽者，吾使人廉問，或為詭言以亂黔首。”

於是使御史悉案問諸生。諸生傳相告引，乃自除犯禁者四百六十餘人，皆阬之咸陽。使天下知之，以懲後。益發謫徙邊。

始皇長子扶蘇諫曰：“天下初定，遠方黔首未集，諸生皆誦法孔子，今上皆重法繩之，臣恐天下不安。唯上察之。”始皇怒，使扶蘇北監蒙恬於上郡。

三十六年，熒惑守心。有墜星下東郡，至地為石，黔首或刻其石曰“始皇帝死而地分”。始皇聞之，遣御史逐問，莫服，盡取石旁居人誅之，因燔銷其石。始皇不樂，使博士為仙真人詩。及行所游天下，傳令樂人歌弦之。

秋，使者從關東夜過華陰平舒道，有人持璧遮使者曰：“為吾遺瀆池君。”因言曰：“今年祖龍死。”使者問其故，因忽不見，置其璧去。使者奉璧具以聞。始皇默然良久，曰：“山鬼固不過知一歲事也。”退言曰：“祖龍者，人之先也。”使御府視璧，乃二十八年行渡江所沈璧也。於是始皇卜之，卦得“游徙吉”。遷北河榆中三萬家。拜爵一級。

三十七年十月癸丑，始皇出游。左丞相斯從，右丞相去疾守。少子胡亥愛慕請從，上許之。十一月，行至雲

夢，望祀虞舜於九疑山。浮江下，觀籍柯，渡海渚。過丹陽，至錢唐。臨浙江，水波惡，乃西百二十里從狹中渡。上會稽，祭大禹，望于南海，而立石刻頌秦德。其文曰：

皇帝休烈，平一宇內，德惠修長。三十有七年，親巡天下，周覽遠方。遂登會稽，宣省習俗，黔首齋莊。群臣誦功，本原事跡，追首高明。秦聖臨國，始定刑名，顯陳舊章。初平法式，審別職任，以立恒常。

六王專倍，貪戾傲猛，率眾自彊。暴虐恣行，負力而驕，數動甲兵。陰通間使，以事合從，行為辟方。內飾詐謀，外來侵邊，遂起禍殃。義威誅之，殄熄暴悖，亂賊滅亡。聖德廣密，六合之中，被澤無疆。

皇帝并宇，兼聽萬事，遠近畢清。運理群物，考驗事實，各載其名。貴賤並通，善否陳前，靡有隱情。飾省宣義，有子而嫁，倍死不貞。防隔內外，禁止淫洗，男女繫誠。夫為寄鞶，殺之無罪，男秉義程。妻為逃嫁，子不得母，咸化廉清。大治濯俗，天下承風，蒙被休經。皆遵度軌，和安敦勉，莫不順令。黔首修絜，人樂同則，嘉保太平。後敬奉法，常治無極，輿舟不傾。從臣誦烈，請刻此石，光垂休銘。

還過吳，從江乘渡。并海上，北至瑯邪。方士徐市等入海求神藥，數歲不得，費多，恐譴，乃詐曰：“蓬萊藥可得，然常為大鯨魚所苦，故不得至，願請善射與俱，見則以連弩射之。”始皇夢與海神戰，如人狀。問占夢，博士曰：“水神不可見，以大魚蛟龍為候。今上禱祠備謹，而有此惡神，當除去，而善神可致。”乃令入

海者齋捕巨魚具，而自以連弩候大魚出射之。自瑯邪北至榮成山，弗見。至之罌，見巨魚，射殺一魚。遂并海西。

至平原津而病。始皇惡言死，群臣莫敢言死事。上病益甚，乃為璽書賜公子扶蘇曰：“與喪會咸陽而葬。”書已封，在中車府令趙高行符璽事所，未授使者。七月丙寅，始皇崩於沙丘平臺。丞相斯為上崩在外，恐諸公子及天下有變，乃祕之，不發喪。棺載輜涼車中，故幸宦者參乘，所至上食。百官奏事如故，宦者輒從輜涼車中可其奏事。獨子胡亥、趙高及所幸宦者五六人知上死。

趙高故嘗教胡亥書及獄律令法事，胡亥私幸之。高乃與公子胡亥、丞相斯陰謀破去始皇所封書賜公子扶蘇者，而更詐為丞相斯受始皇遺詔沙丘，立子胡亥為太子。更為書賜公子扶蘇、蒙恬，數以罪，賜死。語具在李斯傳中。

行，遂從井陘抵九原。會暑，上輜車臭，乃詔從官令車載一石鮑魚，以亂其臭。

行從直道至咸陽，發喪。太子胡亥襲位，為二世皇帝。九月，葬始皇驪山。始皇初即位，穿治驪山，及并天下，天下徒送詣七十餘萬人，穿三泉，下銅而致槨，宮觀百官奇器珍怪徙臧滿之。令匠作機弩矢，有所穿近者輒射之。以水銀為百川江河大海，機相灌輸，上具天文，下具地理。以人魚膏為燭，度不滅者久之。二世曰：“先帝后宮非有子者，出焉不宜。”皆令從死，死者甚眾。葬既已下，或言工匠為機，臧皆知之，臧重即

泄。大事畢，已臧，閉中羨，下外羨門，盡閉工匠臧者，無復出者。樹草木以象山。

[…]

八月己亥，趙高欲為亂，恐群臣不聽，乃先設驗，持鹿獻於二世，曰：“馬也。”二世笑曰：“丞相誤邪？謂鹿為馬。”問左右，左右或默，或言馬以阿順趙高。或言鹿，高因陰中諸言鹿者以法。後群臣皆畏高。

高前數言“關東盜毋能為也”，及項羽虜秦將王離等鉅鹿下而前，章邯等軍數卻，上書請益助，燕、趙、齊、楚、韓、魏皆立為王，自關以東，大氏盡畔秦吏應諸侯，諸侯咸率其眾西鄉。沛公將數萬人已屠武關，使人私於高，高恐二世怒，誅及其身，乃謝病不朝見。

二世夢白虎齧其左驂馬，殺之。心不樂，怪問占夢。卜曰：“涇水為祟。”二世乃齋於望夷宮，欲祠涇，沈四白馬。使使責讓高以盜賊事。高懼，乃陰與其婿咸陽令閻樂、其弟趙成謀曰：“上不聽諫，今事急，欲歸禍於吾宗。吾欲易置上，更立公子嬰。子嬰仁儉，百姓皆載其言。”使郎中令為內應，詐為有大賊，令樂召吏發卒，追劫樂母置高舍。遣樂將吏卒千餘人至望夷宮殿門，縛衛令仆射，曰：“賊入此，何不止？”衛令曰：“周廬設卒甚謹，安得賊敢入宮？”樂遂斬衛令，直將吏入，行射。郎宦者大驚，或走或格。格者輒死，死者數十人。郎中令與樂俱入，射上幄坐幃。二世

怒，召左右，左右皆惶擾不鬪。旁有宦者一人，侍不敢去。二世入內，謂曰：“公何不蚤告我？乃至於此！”宦者曰：“臣不敢言，故得全。使臣蚤言，皆已誅，安得至今？”閻樂前即二世數曰：“足下驕恣，誅殺無道，天下共畔足下，足下其自為計。”二世曰：“丞相可得見否？”樂曰：“不可。”二世曰：“吾願得一郡為王。”弗許。又曰：“願為萬戶侯。”弗許。曰：“願與妻子為黔首，比諸公子。”閻樂曰：“臣受命於丞相，為天下誅足下，足下雖多言，臣不敢報。”麾其兵進。二世自殺。

閻樂歸報趙高，趙高乃悉召諸大臣公子，告以誅二世之狀。曰：“秦故王國，始皇君天下，故稱帝。今六國復自立，秦地益小，乃以空名為帝，不可。宜為王如故，便。”立二世之兄子公子嬰為秦王。以黔首葬二世杜南宜春苑中。令子嬰齋，當廟見，受王璽。齋五日，子嬰與其子二人謀曰：“丞相高殺二世望夷宮，恐群臣誅之，乃詳以義立我。我聞趙高乃與楚約，滅秦宗室而王關中。今使我齋見廟，此欲因廟中殺我。我稱病不行，丞相必自來，來則殺之。”高使人請子嬰數輩，子嬰不行，高果自往，曰：“宗廟重事，王柰何不行？”子嬰遂刺殺高於齋宮，三族高家以徇咸陽。

子嬰為秦王四十六日，楚將沛公破秦軍入武關，遂至霸上，使人約降子嬰。子嬰即系頸以組，白馬素車，奉天子璽符，降軹道旁。沛公遂入咸陽，封宮室府庫，還軍霸上。居月餘，諸侯兵至，項籍為從長，殺子嬰及秦諸

公子宗族。遂屠咸陽，燒其宮室，虜其子女，收其珍寶貨財，諸侯共分之。滅秦之後，各分其地為三，名曰雍王、塞王、翟王，號曰三秦。項羽為西楚霸王，主命分天下王諸侯，秦竟滅矣。後五年，天下定於漢。

(4) Gōngsūn Lóngzǐ: Pojednání o bílém koni

公孫龍子：白馬論

Pojednání o bílém koni je nejznámější z textů připisovaných Gongsun Longovi (325–250 př. n. l.) Obsahem pojednání je obhajoba teze „bílý kůň není kůň“. Nejedná se však o bezvýznamnou sofistickou hříčku, narážky na „bílého koně“ nacházíme v mnoha starověkých textech a zjevně se jednalo o téma, jehož význam (nebo spíše popularita?) daleko přesahoval tento krátký text.

Základní strategií, s níž text přistupuje k obhajobě dané teze je převedení intuitivního logického obsahu věty „bílý kůň není kůň“ na tvrzení, že „kůň“ není totéž, co „kůň a bílá“. Pozoruhodné však je, že text stejným způsobem jako bílou nepojímá ostatní barvy – hnědý kůň podle všeho dle Gongsun Longa je kůň. Tento fakt by měl být varováním před tím, abychom na základě dominantního dojmu považovali text za „logiku“ a přistupovali k němu s logickou analýzou jako jediným relevantním nástrojem. Text je především součástí celku dobové kultury, z kterého jedině je možné mu rozumět (jakkoliv obtížné to speciálně v tomto případě je). Aplikovat západní měřítko na čínský text bez zevrubné analýzy daného kulturního kontextu je však vždy chybou.

“白馬非馬”，可乎？

曰：可。

曰：何哉？

曰：馬者，所以命形也；白者，所以命色也。命色者非命形也。故曰：“白馬非馬”。

曰：有白馬，不可謂無馬也。不可謂無馬者，非馬也？有白馬為有馬，白之，非馬何也？

曰：求馬，黃、黑馬皆可致；求白馬，黃、黑馬不可致。使白馬乃馬也，是所求一也。所求一者，白馬¹不異馬也；所求不異，如黃、黑馬有可有不可，何也？可與不可，其相非明。故黃、黑馬一也，而可以應有馬，而不可以應有白馬。是白馬之非馬，審矣！

曰：以馬之有色為非馬，天下非有無色之馬也。天下無馬可乎？

曰：馬固有色，故有白馬。使馬無色，有馬如已耳，安取白馬？故白者非馬也。白馬者，馬與白也；馬與白馬也，故曰：白馬非馬也。

曰：馬未與白為馬，白未與馬為白。合馬與白，復名白馬。是相與以不相與為名，未可。故曰：白馬非馬未可。

曰：以“有白馬為有馬”，謂有白馬為有黃馬，可乎？

曰：未可。

曰：以有馬為異有黃馬，是異黃馬於馬也；異黃馬於馬，是以黃馬為非馬。以黃馬為非馬，而以白馬為有馬，此飛者入池而棺槨異處，此天下之悖言亂辭也。

曰：有白馬，不可謂無馬者，離白之謂也。不離者有白馬不可謂有馬也。故所以為有馬者，獨以馬為有馬耳，非有白馬為有馬。故其為有馬也，不可以謂馬馬也。

曰：白者不定所白，忘之而可也。白馬者，言白定所白也。定所白者，非白也。馬者，無去取于色，故黃、黑皆所以應。白馬者，有去取于色，黃、黑馬皆所以色去，故唯白馬獨可以應耳。無去者非有去也；故曰：“白馬非馬”。

Bibliografie:

- Nikitina, T. N. *Gramatika staročínských textů*. Praha: Karolinum, 2005.
- Pulleyblank, Edwin G. *Outline of Classical Chinese Grammar*. Vancouver: UBC Press, 1995.
- Zádrapa, Lukáš. *Word-class Flexibility in Classical Chinese: Verbal and Adverbial Uses of Nouns*. Dizertační práce. Praha: Univerzita Karlova, 2009.